

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

**20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE YAŞAMIŞ OLAN
BESTEKÂRLARIN DİNÎ MÛSİKÎ ALANINDAKİ ÇALIŞMALARI
BAĞLAMINDA GELENEKSEL TÜRK MÜZİĞİNE KATKILARI**

**BARIŞ DOĞAN
1240208003**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Cenk CELASİN**

ISPARTA – 2020

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Adı Soyadı	BARIŞ DOĞAN
Anabilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Tez Başlığı	20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında İzmir'de Dini Musiki Besteciliğinin Türk Müzik Kültürüne Katkıları
Yeni Tez Başlığı¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Yaşamış Olan Bestekârların Dinî Mûsikî Alanındaki Çalışmaları Bağlamında Geleneksel Türk Müziğine Katkıları

Süleyman Demirel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Doktora Tez Savunma Sınavında Jürimiz 25/08/2020 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Doktora tezi için;

☒ **OY BİRLİĞİ**

☐ **OY ÇOKLUĞU²**

ile aşağıdaki kararı almıştır.

☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.

☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ³** kararlaştırılmıştır.

☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ⁴** kararlaştırılmıştır.

☐ Öğrenci tez savunma sınavına **KATILMAMIŞTIR**.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Cenk CELASİN Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yüksel PİRGON Süleyman Demirel Üniversitesi	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÇETİN Süleyman Demirel Üniversitesi	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Mustafa Oner UZUN Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE Ege Üniversitesi	☒ Kabul ☐ Düzeltme ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² **OY ÇOKLUĞU** ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ **DÜZELTME** kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

⁴ Tezi **REDDEDİLEN** öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM VE ÖĞRETİM YÖNERGESİ Madde 46-
(9) Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir. (10) Düzeltme kararının verilmesi halinde, tezin düzeltilmesi için öğrenciye en fazla altı ay süre tanınır. Öğrenci, danışman önerisi, ilgili EABD kurulunun teklifi ve EYK kararı ile belirlenen düzeltme sınavı tarihinde aynı jüri önünde tezini yeniden savunur. (11) Düzeltme kararı sonunda belirtilen süre içerisinde tez savunma sınavına katılmayan veya tez savunma sınavı sonunda tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir’de Yaşamış Olan Bestekârların Dinî Mûsikî Alanındaki Çalışmaları Bağlamında Geleneksel Türk Müziğine Katkıları” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırır düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İmza

Ad Soyad: Barış Doğan

Tarih: 25.08.2020

(DOĞAN, Barış, 20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir’de Yaşamış Olan Bestekârların Dinî Mûsikî Alanındaki Çalışmaları Bağlamında Geleneksel Türk Müziğine Katkıları, Doktora Tezi, Isparta, 2020)

ÖZET

Toplumların ritüellerinde musikinin önemli bir rolü vardır. Her toplumun ve kültürün kendilerine özgü ritüelleri ve buna bağlı olarak kendilerine özgü musikileri vardır. Mûsikî, tarih boyunca sanatın neredeyse her dalında kullanılmasının yanı sıra askeri, ilmî, tıbbî ve dinî birçok alanda da kullanılmıştır.—Türk müzik kültürü bağlamında dinî duyguların ifadesi için ibadetlerde ve dinî ritüellerde kullanılan dinî mûsikî, “Cami Mûsikîsi” ve “Tekke Mûsikîsi” olarak iki ayrı şekilde kategorize edilmiştir. 20. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi, mûsikî alanında da gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Pek çok eser de notaya alınabilmiş ve baskı teknolojisinin hızlı bir şekilde gelişimi sayesinde müzik notaları da hızlıca kopya edilebilmiştir. Notanın ve nota yayıncılığının yaygın bir kullanıma sahip olduğu dönemden önce müzik eğitimi daha çok -bir çeşit taklide dayalı aktarım olan- meşkle sağlanmıştır. Özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren önemli miktarda müzik eseri notaya alınmış ve bazıları basılmış olup bu sayede bugün bu eserlere ulaşabilmekteyiz. Belgesel tarama ve görüşme yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada 20. yüzyılın ilk yarısında İzmir’de yaşamış olan bestekârların dinî mûsikî alanındaki çalışmaları bağlamında geleneksel Türk müziğine katkıları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İzmirde aktif şekilde, kısa ya da uzun süreli olarak görev almış olan kişilerin ortaya koymuş oldukları dinî mûsikî eserleri ile ilgili bilgiler çeşitli yazılı kaynaklarda yer almaktaysa da, söz konusu bestekârları ve eserlerini içeren toplu bir yayına rastlanmamıştır. Bu tez çalışmasının amacı doğrultusunda 20. yüzyılın ilk yarısında İzmir ve civarında yaşamış olan dinî mûsikî bestekârlarının, biyografileri, dinî mûsikî bestekârlıkları, eserleri ve Türk müzik kültürü eğitim sistemi içindeki yerleri incelenmeye çalışılmış ve istisnai olarak dönem dışı da olsa tez başlığı ile alakalı olmak üzere İzmir müzik kültürüne olan katkıları, İzmir’deki diğer bestekârlarla ve/veya İzmir müzik hayatı ile olan bağlantılarından dolayı diğer bazı bestekârlar da incelenmiştir. Bu dönemle ilgili olarak 45 bestekâra ulaşılmış olsa da bu 45 bestekâr içerisinde 24 bestekârın dinî mûsikî eseri bestelediği görülmüştür. Fakat eleştirel tartışmalar yapabilmek için, diğer bestekârların da sanatçı kişilikleri ve müziksel yaşantıları incelenmiştir. Bu çalışmada “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti” projesi kapsamında, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu’nun nota arşivine, Cüneyt Kosal, Turhan Taşan ve Lütfü Ortakale’nin nota arşivlerinin eklenmiş şekliyle oluşan nota arşivi (“<http://www.sanatmuziginotalari.com/>” web sitesi üzerinden) temel alınmıştır. 24 bestekâra ait 282 dinî mûsikî eserinin listesi eklerde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 20. yüzyılın ilk yarısı, İzmir, dinî mûsikî, bestekâr.

(DOĞAN, Barış, *The Contributions Of The Composers Who Lived In İzmir During The First Half of 20th Century To Traditional Turkish Music Within The Context Of Their Activities In The Field Of Religious Music*, Ph.D. thesis, Isparta, 2020)

ABSTRACT

Music has an important role in the rituals of the societies. Each community has its own rituals and music practices accordingly. In the course of history music had not only been used in every branch of art but also in military, scientific, medical, and religious fields. In the context of Turkish music culture, religious music in religious rituals and worship had been used in order to express the religious feelings and categorized under two titles as “Mosque Music” and “Tekke (Dervish Lodge) Music”. 20th century is an era during which many improvements in the field of music took place, as in many other fields. Many works could have been put down on paper and Thanks to rapidly development of the press technology, the musical scores have been able to be copied rapidly. Before the period in which musical notation and musical notation publication had been used widely, music education was mostly provided by “Meşk” -a kind of imitate based transferring- system. Especially by the beginnings of 20th century, important quantity of musical compositions were written by musical notation and some of them were published and thanks to that we can reach these compositions to day. This study in which document analysis and interview methods were used, the contributions of the composers who lived in İzmir during the first half of 20th century to traditional Turkish music within the context of their activities in the field of religious music, were tried to be put forth. It was seen that informations about the religious musical compositions belonging to the composers who had been active in İzmir, in long or short terms could be found in different written sources but there wasn't a collective study about aforementioned composers and their works. In the direction of the aim of this thesis study, religious music composers who lived in the first half of 20th century in İzmir and its periphery were tried to be examined in the context of their, biographies, composing religious music, compositions and place in the Turkish music education system and exceptionally some important composers out of this period were also examined because of their important contributions to on İzmir Music Culture related to thesis topic and their relationships to, the other composers in İzmir and/or İzmir musical life. 45 Turkish music composers were reached belonging to this period but, it was seen that 24 out of these 45 composers had composed religious music. But these other composers' musical life and musical contributions were also examined to make critical discussions. This study is based on the musical archive of the Presidential Classical Turkish Music Choir presented with in the context of the Project “İstanbul 2010 Europe Culture Capital” which was based on the addition of the archives of Cüneyt Kosal, Turhan Taşan and Lütü Ortakale were used (from the web site “<http://www.sanatmuziginotalari.com/>”) and the list of 282 religious music compositions of 24 composers was given in appendices.

Keywords: First half of 20th century, İzmir, religious music, composer.

İÇİNDEKİLER

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK MÛSİKÎSİ VE DİNÎ MÛSİKÎ

1. MÛSİKÎNİN İSLÂM DİNİNDEKİ YERİ	7
2. TÜRKLER VE DİNÎ MÛSİKÎ	9
2.1. Selçuklular Dönemi ve Sonrası Türk Mûsikîsi ve Dinî Mûsikî	9

İKİNCİ BÖLÜM 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE KÜLTÜR - SANAT ORTAMI VE MÛSİKÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ

1. 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE KÜLTÜR - SANAT ORTAMI .	13
2. 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE MÛSİKÎ HAYATI	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 20.YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE DİNÎ MÛSİKÎ BESTEKÂRLARI

1. AHMET ESAT UĞURLU.....	39
2. AHMET YARDIM.....	40
3. AKIN ÖZKAN.....	41
4. MANİSALI (AHMED) ÂLİM EFENDİ	42
5. ÂRİF SAMİ TOKER	44
6. AVNİ ANIL	45
7. BEDRİ NOYAN	46
8. BEKİR SİDKİ SEZGİN	47
9. HÜSEYİN SADEDDİN AREL	50
10. İSMAİL BAHA SÜRELSAN	62
11. KAYA BEKAT	64
12. LÜTFİ FİLİZ.....	65

13. NECDET VAROL.....	68
14. NEYZEN HİLMİ DEDE	69
15. NEYZEN TEVFİK (TEVFİK KOLAYLI).....	70
16. RÂKİM ELKUTLU	72
17. SELANİKLİ UDİ AHMED EFENDİ.....	74
18. SUPHİ ZÜHDÜ EZGİ	77
19. TEOMAN ÖNALDI.....	78
20. TURAN YALÇIN.....	79
21. TURHAN TOPER.....	80
22. YILMAZ KARAKOYUNLU	82
23. YILMAZ YÜKSEL	83
24. YUSUF NALKESEN	84
SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	96
ÖZ GEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Akt.	: Aktaran
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dia	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Dr.	: Doktor
DEUAİİTE	: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Ens.	: Enstitü
EÜDTMK	: Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı
E.T.	: Erişim Tarihi
Fak.	: Fakülte
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
ö.	: Ölüm
Öğr.	: Öğretim
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
Sos. Bil.	: Sosyal Bilimler
ss.	: Sayfa sırası
sy	: Sayı
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
T.B.M.M	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.R.T.	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
T.S.M	: Türk Sanat Müziği
T.T.K.	: Talim Terbiye Kurulu
Üniv.	: Üniversite
vb.	: Ve Benzeri
Yay.	: Yayınları
y.y	: Yüzyıl

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Ahmet Esat Uğurlu'nun Dinî Eser Listesi	40
Tablo 2. Ahmet Yardım'ın Dinî Eser Listesi	41
Tablo 3. Akın Özkan'ın Dinî Eser Listesi	42
Tablo 4. Manisalı (Ahmed) Âlim Efendi'nin Dinî Eser Listesi	43
Tablo 5. Ârif Sami Toker'in Dinî Eser Listesi	45
Tablo 6. Avni Anıl'ın Dinî Eser Listesi	46
Tablo 7. Bedri Noyan'ın Dinî Eser Listesi	47
Tablo 8. Bekir Sıdkı Sezgin'in Dinî Eser Listesi	49
Tablo 9. Hüseyin Sadeddin Arel'in Dinî Eser Listesi	53
Tablo 10. İsmail Baha Süreksan'ın Dinî Eser Listesi	63
Tablo 11. Kaya Bekat'ın Dinî Eser Listesi	64
Tablo 12. Lütü Filiz'in Dinî Eser Listesi	65
Tablo 13. Necdet Varol'un Dinî Eser Listesi	69
Tablo 14. Neyzen Hilmi Dede'nin Dinî Eser Listesi	70
Tablo 15. Neyzen Tevfik'in Dinî Eser Listesi	71
Tablo 16. Râkım Elkutlu'nun Dinî Eser Listesi	73
Tablo 17. Selanikli Udi Ahmed Efendi'nin Dinî Eser Listesi	76
Tablo 18. Suphi Zühdi Ezgi'nin Dinî Eser Listesi	78
Tablo 19. Teoman Önal'ın Dinî Eser Listesi	79
Tablo 20. Turan Yalçın'ın Dinî Eser Listesi	80
Tablo 21. Turhan Toper'in Dinî Eser Listesi	81
Tablo 22. Yılmaz Karakoyunlu'nun Dinî Eser Listesi	82
Tablo 23. Yılmaz Yüksel'in Dinî Eser Listesi	83
Tablo 24. Yusuf Nalkesen'in Dinî Eser Listesi	85
Tablo 25. Kullanılan Makamlar	86
Tablo 26. Kullanılan Türler	87
Tablo 27. Kullanılan Usûller	87

ÖN SÖZ

Dinî duyguların ifade edilebilmesinde musikinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada ise İzmir ilinde 20. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan bestekârlar ve bu bestekârlara ait dinî mûsikî eserleri üzerine çalışılmıştır.

20. yüzyılın ilk yarısında İzmir’de yaşamış olan bestekârların dinî mûsikî alanındaki çalışmaları bağlamında geleneksel Türk müziğine katkıları başlıklı bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı’nda “Doktora Tezi” olarak hazırlanmıştır.

20. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi, mûsikî alanında da gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Matbaanın icadı ve nota yazmalarının çoğaltılabilmesi ile birlikte, hafızalarda tutulan birçok eser kâğıda dökülmeye başlamıştır. Meşk sisteminin önemli olduğu ve tüm verilerin bu yolla öğretildiği dönemlerden çıkılarak, tüm bilgilerin kâğıtlara basılması ve gelecek nesillere iletilmesinin kolaylaştığı bu dönemde, unutulmuş birçok eserin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Belgesel tarama ve görüşme yöntemleri kullanılarak verilerin elde edilmiş olduğu bu çalışmada ayrıca bestekârların hayatlarına da değinilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu Nota Arşivi temel alınarak elde edilen notaların tam listesi de tezde yer almaktadır.

Doktora sürecinde bana her konuda destek olan, çalışmalarına sabırla ve samimi bir şekilde yön veren danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Cenk CELASİN’e çok teşekkür ederim. Ayrıca araştırmanın tarihsel kısmı için bilgilerini ve enerjisini benden eksik etmeyen çok sevgili arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Beral ALACI’ya ve bu süreçte desteğini hep hissettiğim, hep yanımda olan Sami ŞAHYAZICI’ya çok teşekkür ederim.

Son olarak, tez yazmanın sıkıntılı sürecinde beni hep motive eden, enerjilerini ve sevgilerini hiç eksik etmeyen canım annem Sebile DOĞAN, babam, atam Suzi DOĞAN ve canımdan öte abim Savaş DOĞAN’a sonsuz teşekkür ederim.

Bariş DOĞAN

GİRİŞ

Toplumların ritüellerinde musikinin önemli bir rolü vardır. Her toplumun ve kültürün kendilerine özgü ritüelleri ve buna bağlı olarak kendilerine özgü musikileri bulunmaktadır. Mûsikî, tarih boyunca sanatın neredeyse her dalında kullanılmasının yanı sıra askeri, ilmi, tıbbi ve dinî birçok alanda da kullanılmıştır. Dinî duyguların ifadesi için ibadetlerde ve dinî ritüellerde kullanılan dinî mûsikî, “Cami Mûsikîsi” ve “Tekke Mûsikîsi” olarak ikiye ayrılmıştır.

20. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi, mûsikî alanında da gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Matbaanın icadı ve nota yazmalarının çoğaltılabilmesi ile birlikte, hafızalarda tutulan birçok eser kâğıda dökülmeye başlamıştır. Meşk sisteminin önemli olduğu ve tüm verilerin bu yolla öğretildiği dönemlerden çıkılarak, tüm bilgilerin kâğıtlara basılması ve gelecek nesillere iletilmesinin kolaylaştığı bu dönemde, unutulmuş birçok eserin olduğu ortaya çıkmaktadır.

50 yıllık süreç içerisinde İzmir ili ve çevresinde kısa ya da uzun süreli etki bırakmış dinî mûsikî bestecilerini, bu bestecilerin mûsikî hayatlarını, eserlerini ve bu dönem içerisinde kullandıkları öğreticilik yöntemlerini bularak, bu dönemin bestecilik yönünü ortaya koyma amacını taşıyan bu çalışmada, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu Nota Arşivi temel alınarak elde edilen notalar değerlendirilmiştir.

Araştırma esnasında internet üzerinden birçok nota arşivi taranmıştır. Birkaç örnek bestekâr üzerinde sürdürülmeye başlanan çalışma esnasında, çoğu kişinin kullandığı nota arşivlerinde bazı eksikliklere Râstlanmış, en verimli bilginin “Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu¹” nota arşivinde olduğuna kanaat getirilmiştir.

Yöntem olarak belgesel tarama yöntemi ve görüşme yöntemi kullanılmış, bu doğrultuda birçok yazılı kaynaktan faydalanılmıştır.

¹ Türk Müzik Kültürü’nün Hafızası, TÜRK SANAT MÜZİĞİ, <http://www.sanatumuziginotalari.com/> (E.T: 2017 - 2020).

Elde edilen kaynaklar doğrultusunda tespit edilen besteciler ile sınırlandırılan bu tez çalışması, yazılı kaynaklarda var oldukları söylendiği halde, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivi taranması ile elde edilen bulgular neticesinde tespit edilen birçok besteye ulaşılamaması, bu dönemde yaşamış bestecilerin duyduğu ya da bestelediği eserleri notaya alma alışkanlıklarının olmamasından kaynaklı olabilir.

19. yüzyılın mûsikî alanındaki en önemli faaliyetlerden biri de tarihi değeri büyük olan dinî ve din dışı eserlerin tespit edilmesi olmuştur. Konuya dair bazı önemli çalışmalar mevcuttur. Ergun'un da vurgulamış olduğu üzere örneğin Piyanist Mimar Esat Efendi, cami ve tekke müziğinden pek çoğunun notalarını büyük araştırmalar sonucunda elde ederek mükemmel bir koleksiyon oluşturmuştur, Abdülkadir Töre, Ali Rıza Şengel, Hüseyin Sadeddin Arel, İsmail Hakkı, İsmail Uzgibi isimler de bu yolu takip etmişlerdir. Yine Ergun'a göre adı geçen kişiler müzik alanında tarihi eserleri yayınlarak önemli çalışmalar ortaya koymuşlar ve bu çalışmaların bir kurum çatısı altında daha derli toplu hale gelmesi İstanbul Konservatuvarı bünyesinde gerçekleşmiştir².

1923'te kurulan konservatuvar, birçok mevlevî ayinlerini, Tevşîh, İlâhî ve Bektaşî Nefeslerini neşretmiştir. Çalışmaların sonucunda 3 ciltlik bir İlâhî külliyatı yayınlanmıştır. İstanbul Konservatuvarı Tasnif Heyeti reisi Rauf Yekta'nın bu 3 ciltlik eserinde ve ayrıca 1933 yılında basılan kısımlarında toplam 94 İlâhî notası mevcuttur. İlk cilt ile birlikte hesaplanırsa bu güne kadar (1943) İstanbul Konservatuvarı tarafından neşredilen İlâhîlerin toplam sayısı 121'i bulmuştur³.

Rauf Yekta, bu İlâhîler ile ilgili "Notalarını neşrettiğimiz tevşîhleri en mevsuk ve itimada şayan menbalardan aldık." sözleriyle açıklarken, neşrettikleri İlâhîleri kimlere okutarak tespit ettiklerini belirtmemiştir. Bu ilk adımlarla başlayan dinî Türk musikisinin tespit çalışmaları, Türk mûsikî tarihi açısından hem büyük bir kazanç hem de büyük bir dönüm noktasıdır⁴.

20. yüzyılın ilk yarısında Mevlevî Mûsikîsi'nin gelişimine bakıldığında 19. Yüzyıla nazaran bir duraksama görülmektedir. 20. Yüzyıldaki Mevlevî Mûsikîsi

² Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk Mûsikî Antolojisi, CII, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul, 1943, s.629-634.

³ Ergun, a.g.e., s.631

⁴ Ergun, a.g.e., s.632-634.

temsilcilerinden Ahmed Avni, Zekaizâde Ahmed Irsoy, Rauf Yekta, Kazım Uz, İzmir’li Râkım Elkutlu ve Hüseyin Sadeddin Arel âyin bestelenmiştir. Diğer dallarda olduğu gibi, Mevlevî Mûsikîsi’nde de en büyük emek, âyinlerin notaya alınması noktasında verilmiştir. Notaya alınan âyinler İstanbul Konservatuvarı tarafından yayınlanmıştır. İstanbul Konservatuvarı tarafından yayınlanan âyinlerde Konservatuvarın mensuplarından Rauf Yekta ve Zekaizâde Ahmet Irsoy’un emeği büyüktür. Bektaşî Mûsikîsi içerisinde, Konservatuvar tarafından yayınlanan 87 Nefes’ten sadece 3’ünün bestekarı tespit edilmiştir. Bunlardan ikisinin güfte ve bestesi Sami Rıfat’a, diğer Nefes ise Güncî Baba isminde bir Bektaşî tarafından yazılmış manzumenin Nuri Halil tarafından bestelenmiş bestesidir⁵.

20. Yüzyılın başlarına uzanan dönemdeki Dinî Türk Musikisini birkaç başlık altında ele almak mümkündür: Camî Mûsikîsi, Tekke Mûsikîsi, Mevlevî Mûsikîsi, Bektaşî Mûsikîsi, Besteciler, Mevlidhânlar, Mersiyehânlar, Zâkirler ve Zakirbaşlar, Kudümzenler ve Âyinhanlar, Nevbezenler, Neyzenler, Reisler, Devrâniler ve Semâzenler. Bu çalışmanın giriş bölümünde konu ile paralel olarak dinî mûsikîye emek vermiş bestecilere son bölümde yer verilmiştir.

Doktora Tez çalışmasının giriş bölümünde konu ile ilgili olduğu için mûsikî kelimesinin kökeni açıklanmıştır. Çeşitli yazarlar ve filozoflarca “mûsikî” kelimesinin nasıl anlatıldığına yer verilmiştir.

Tezin birinci bölümünde “Türk Mûsikîsi ve Dinî Mûsikî” başlığı ile dinî musikinin doğuşuna yer verilmiştir. Dinî Mûsikî’nin temel bileşenleri, Selçuklu dönemi ve Osmanlılarda dinî musikinin nasıl olduğu konusunda açıklamalara yer verilmiş, Cumhuriyet dönemi Türk din musikisine genel bir bakış yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Cumhuriyet döneminde İzmir’de kültürel yaşam hakkında ve İzmir’deki mûsikî hayatı hakkında bilgiler sunulmuştur.

Tezin üçüncü bölümünde, tezin ana konusu olan ve yapılan araştırma ışığında elde edilen besteciler, bu bestecilerin hayat hikayeleri ve döneme ait dinî mûsikî eserlerinin tam listesine yer verilmiştir.

⁵ Ergun, a.g.e., s.635-640

Mûsikî (mûzik), kelime kökü olarak Latince “musica”ya dayandığı düşünülmektedir. Kökü mûz (muse) olan kelimenin eski Yunanca’daki mousikédén (mousa) geldiği kabul edilir. “Yunan mitolojisinde Tanrı Jüpiter’in Tanrıça Mnemosyre’den doğan dokuz kızının adı olan “mûz”lerin her biri ayrı bir ilim ve güzel sanatın ilahesi sayılmaktaydı”. Antikçağ’ın son dönemlerine doğru “mus” ya da “musiké” dendiğinde bugünkü mûsikî kavramı anlaşılmaya başlamıştır⁶.

Bu terim her milletin dilinde Latincesine benzer kelimelerle eşleştirilmiştir. Arapça’da musika; Farsça ve Türkçe’de mûsikî şeklinde seslendirilmiştir⁷.

Musikinin nasıl ortaya çıktığıyla ilgili olarak, kaynaklarda birçok anlatıma Râstlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi, musikinin Pisagor tarafından icat edildiği yönündedir. Bu görüşe göre;

“Pisagor Mısır’da tahsil görmüştür. Miraç ettiğini ve gökteki yıldızlarla göklerin döndüğünü gördüğünü, bu dönüşte muazzam bir ahenk bulunduğunu, bu ahengi kendisinin duyduğunu ve ruhu yüksek derecelere erenlerin de bunlara erişebileceğini söylemiş. Mûsikîyi icat ederken bu İlâhi ahengi esas almıştır. Bu yüzden mûsikîye “Devir” veya “Edvâr” ilmi (Dönüşler Bilgisi) denilmiştir. Mûsikîde esas olan dört şûbe, anasır ve erbaaya; 12 makam, 12 burca; 7 ses, 7 Yıldıza; 24 şube, 24 saate; 48 terkîp, hicri yıldaki 48 haftaya karşılık gösterilir”⁸.

Bunun yanı sıra, musikinin tarihsel süreç içerisinde birçok farklı tanımı yapılmıştır. “Pisagor’a (Pythagoras) göre mûsikî; “birbirine benzemeyen çeşitli seslerden meydana gelen konser”, İbn Sina’ya göre; “birbiriyle uyumlu olup olmadığı yönünden sesleri ve bu sesler arasındaki zaman sürelerini araştıran riyazi bir ilim”dir. Abdülkadir-i Merâî mûsikîyi; “ika’ devirlerinden biriyle tertip edilip kulağa yumuşak gelen nağmelerin bir araya getirilmesi”, Emmanuel Kant “sesler vasıtasıyla birbirini takip eden güzel hisleri ifade etme sanatı”, Jean-Jacques Rousseau “sesleri kulağa hoş gelecek şekilde tertip edebilme sanatı” olarak tanımlamıştır⁹. Dimitrie Cantemir (Kantemiroğlu) mûsikîyi, “çıkardığımız seslerin ölçülü bir zamanda bir usulün düzenine uyarak hareket edip belirli bir yerde karar kılıp durması ve işitme gücümüze zevk vermesi” diye tarif etmiştir¹⁰. Öte yandan Hermes’e göre Tanrı en büyük müzisyendir ve kozmik süreç onun müziğidir. Konfüçyus’a göre müzik gökle toprak arasında bir

⁶ Nuri Özcan - Yalçın Çetinkaya , “Mûsikî”, DİA, TDV Yayınları, İstanbul, 2006, C. 31, s. 257-261.

⁷ ÇinuçenTanrıkorur, *Mûzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, İstanbul. 1998, s.13.

⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., İstanbul. 1989, s.404.

⁹ Özcan, Çetinkaya, a.g.m., s. 257-261.

¹⁰ Özcan, Çetinkaya, a.g.m., s. 257-261.

ahenkli. Pisagor'a göre nesneler sayıların bir araya gelmesiyle oluştuğunu öne süren fikirler¹¹.

Muhtar'ın verdiği bilgiye göre mûsikîyi Fransız düşünür J.J. Rousseau “Sesleri kulağa hoş gelecek şekilde tertip etmek”¹² olarak tanımlarken, Abdülkadir Meragi “İka denilen usulattan herhangi biri ile tertib olunmuş ve kulağa mülayim gelen nağmelerin cem edilmiş hali” olarak açıklamaktadır¹³.

Tüm bu tanımlamaların ışığında denilebilir ki Mûsikî; ilk insandan günümüze kadar, dünyanın dönüşünden, insan hayatının her zerresine etki eden, ruhları kuşatan, insanoglunun duygu ve düşüncelerini dile getiren bir olgudur.

Toplumların şekillenmesinde dil, din ve ırk çok önemli yer tutmaktadır. Belli bir ülkü çerçevesinde bir araya toplanan insanların bir bütün haline gelebilmeleri için aynı dili konuşmaları, ortak kültürel amaçlar, zevkler üretebilmeleri ve bunları yaşatabilmeleri önemlidir. Toplumun kültürüne kaynaklık eden bu ortak paydaları bir arada tutan en önemli unsurlardan biri olan mûsikî, aynı zamanda milli yapının kuvvetlenmesi, milli bütünleşmede aynı yöne bakılabilmesi için gerekli unsurların başında gelmektedir¹⁴.

Pek çok araştırmacı tarafından “ana fonksiyonu ruhun oksijeni” olarak tanımlanan mûsikî, bütün insanları, cinsiyet, yaş ve milliyet farkı gözetmeksizin etkisi altına alarak cahil-münevver, zengin-fakir gibi farkları ortadan kaldıran en önemli araçlardan biri olmuştur. Musikin var olduğu yerde sadece ve sadece onu, varoluşundan beri beraberinde taşıyan insan vardır¹⁵.

Mûsikî tarih boyunca sanatın birçok dalında kullanılmasının yanı sıra askeri, ilmi, tıbbi, dinî pek çok alanda kullanılmıştır. Bu noktada da insanların her alanda motivasyonu artıran bir unsur olarak da ele alınmıştır.

¹¹Özcan, Çetinkaya, a.g.m, s. 257-261.

¹²Ahmet Muhtar, Mûsikî Tarihi, İstanbul 1928, I/1'den aktaran Erdoğan Ateş, Türk Din Mûsikîsi, İstanbul 2015, s.23.

¹³ Zekâî Kaplan, *Dinî Mûsikî Dersleri*, Meb Yay. İstanbul 1991, s.11.

¹⁴Fatma Odabaşı, “Dil-Kültür Bağlamında Müzik Dili ve Bunun Sosyal Bütünleşmedeki Yeri”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.4, s.255.

¹⁵ Edip Özışık, *Mûsikî Sanatı*, Nurgök Matbaası, İstanbul 1963, s.11.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK MÛSİKÎSİ VE DİNÎ MÛSİKÎ

İnsanlık tarihinin her alanında musikinin yeri önem taşımıştır. Türklerin İslâm Dinî'ni kabul ettikleri dönemden itibaren duyguların ifadesi anlamında mûsikî önem kazanmıştır. Dinî duyguların aktarılması amacı ile camiler ve tekkelerde dinî mûsikîye yer verilmiştir. Hazreti Muhammed'in Kur'ân'ın güzel ses ile okunması konusunda söylediği pek çok hadis, mûsikîye olan ilginin artmasına ve Müslümanlar arasında Kur'ân'ı en güzel şekilde okunması hususunda gayret göstermelerine sebep olmuştur.

Dinî mûsikî'nin insanlığın ortaya çıktığı süreç boyunca kullanıldığı bilinmektedir. İlkel dinlerde ve topluluklarda dahi musikinin eğlencenin yanı sıra dinî amaçlı olarak da kullanıldığı görülmektedir. “Eski Türk dinî çerçevesinde, belli zamanlarda bazı dinî törenler yapıldığı, toy'larda (meclis), yahut ölenin ardından tertiplenen yuğ'larda (cenaze merasimi) dinî mahiyette mûsikîye yer verildiği bilinmekte; ayrıca Çin kaynaklarında, Hunların dinî yaşantıları anlatılırken, Türklerin davula benzer müzik aletleriyle savaşlarda süvarilerini çatışmaya teşvik ettikleri aktarılmaktadır”¹⁶.

“Hunlar ve daha sonra Gök-Türkler zamanında dinî törenleri, Kam, Baksı, Şaman, Ozan veya Oyun adını verdikleri şair-sihirbaz-hekim-müzisyen ruhanilerin yönettikleri söylenmektedir. Bunlar “Yada” denilen bir taşla yağmur yağdırırlar; cinler ve ruhlarla irtibat kurarlar; ölüleri anma, tanrılara kurban verme törenlerini idare ederler; düzenledikleri şiir ve manzum parçaları "pipa" ve "kopuz" gibi aletlerle musikili olarak irticalen terennüm ederlerdi. Zamanla, toplumun din anlayışı değiştikçe, ozanların da görevleri değişmiştir. Önceleri dinî mahiyette olan şiir, mûsikî ve raks, toplumun daha gelişmiş dinlere yönelmesiyle bu hüviyetini kaybetmekle birlikte, sanat tarafı ağır basmaya başlamıştır”¹⁷.

¹⁶ Bayram Akdoğan, “Türk Din Musikisinin Anadolu'da Doğulu ve Tarihi Seyri Hakkında Bazı Mülâhazalar”, AÜİFD, Ankara, 2003, C.XLIV, S.1, ss.345-371.

¹⁷ Akdoğan, a.g.m., s.347.

1. MÛSİKÎNİN İSLÂM DİNİNDEKİ YERİ

Mûsikînin en önemli kullanım sahalarından biri de dinî hayattır. Mûsikî, dinî duyguların ifadesi için gerek ibadetlerde gerek dinî merasimlerde sıkça kullanılmıştır. Şamanizm’de, Hinduizm’de, Hristiyanlık’ta ve birçok dinde olduğu gibi İslamiyet’te de musikinin gücünden faydalanılmıştır.

İslâm dininin temelini oluşturan Kur’ân-ı Kerim’de mûsikîye karşıt hiçbir ayet olmadığı gibi, aksine mûsikîyi destekler nitelikte satırlara Râstlanmaktadır. Ancak her hususta olduğu gibi bu konuda da yorum farkından doğan bazı tartışmalar görülmektedir.

Ateş’e göre, musikinin aleyhinde olarak gösterilen ayetlere örnek olarak, Lokman Sûresi’nin 57. Âyeti verilebilir. “İnsanlardan kimi var ki; bilgisizce (insanları) Allah’ın yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için hadis lehvi (boş söz, gevezelik) satın alır. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.” Bu ayette geçen *lehv* sözcüğü “eğlence, boş lakırtı” olarak çevrilmiştir. Bu ayetten yola çıkan bazı müfessirler, *lehv* sözcüğünün mûsikîyi temsil ettiğini, dolayısıyla musikinin günah olduğunu söylemişlerdir. Ancak, İbn-i Arabi, *lehv* sözcüğünü “batıl söz, gevezelik” olarak anlamlandırmış ve musikinin günah olduğu sonucunun yanlış olduğunu vurgulamıştır¹⁸.

Kur’ân-ı Kerim üzerinden yapılan çıkarımların dışında, sesin Allah tarafından canlıya bahşedilmiş bir lütuf olduğundan yola çıkan düşüncelere göre güzel ses, hele ki Allah’ı anan, Kur’ân okuyan güzel ses, İslâm için en önemli araçlardan biridir. Bu noktada Hz. Muhammed’in birçok hadis-i şerifi bu fikri destekler nitelik taşımaktadır. Örneğin;

“Allah güzeldir, güzeli sever.”

“Kur’ân-ı sesiniz ile süsleyiniz.”

“Cenâb-ı Hâk, güzel sesi ile cehren ve teganni ile Kur’ân okuyan bir peygambere kulak verdiği gibi, hiçbir şeye kulak vermemiştir.”

“Kur’ân-ı teganni ile okumayan, bizden değildir.”

¹⁸ Süleyman Ateş, *Kur’ân-ı Kerim’in Evrensel Mesajı, Yeniden Anlam II*, Kur’ân Okulu Yay., İstanbul 1997, s.125.

gibi hadisler musikinin din açısından önemini vurgular niteliktedir ¹⁹. Kuran-ı Kerim'in ve ezanın güzel seslendirilmesi İslâm ile mûsikîyi birleştiren en önemli payda olmuştur. Ancak tek payda değildir. Daha pek çok İslami ritüelde musikinin gücünden faydalanılmaktadır.

Dinî mûsikîyi iki ayrı başlıkta incelemek mümkündür. “Camilerde ibadet esnasında, namazın içinde veya dışındaki kıraatler ve duaların okunması esnasında oluşan mûsikî türü”²⁰ olarak tanımlanan Cami Mûsikîsi birinci başlıktır. “İslâm dinî çerçevesi içinde korunmuş olan birçok tarikatta, ayakta ya da oturarak okunan, değişik biçimlerde yapılacak olan ayinlerde raks için bestelenmiş eserler”²¹ olarak tanımlanan Tasavvuf (Tekke) Mûsikîsi ikinci başlıktır. Çeşitli kaynaklar ışığında cami mûsikîsi “usullü ve usulsüz” olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır.

Dinî musikinin Ezân, kamet ve Kur’ân kıraati gibi bölümlerini içine alan Cami Mûsikîsi, camide ibadet öncesi, ibadet sırasında ve ibadetten sonra icra edilen ses musikisidir. İslâm toplumları Kur’ân’ı manasına layık bir tavır ve ses güzelliği ile okumayı kendilere görev edinmişlerdir. Ateş’in vurguladığı üzere bu yaklaşım ile nağmeler devreye girmiş ve makamsal boyuta taşınan okuyuşlar, dinleyenlere ayrıca bir manevi duygu olmuştur. Cami Mûsikîsi sese dayalı bir musikidir. İcra sırasında hiçbir çalgı aleti kullanılmaz. Cami Mûsikîsi türü içerisinde Ezân, Kamet, Temcîd, Mûnacaat, Mahfel Sürmesi, Tekbîr, Tesbîh, Salâ (Salat), Tevşîh, Mevlîd, Tardiye, Mirâciye gibi alt türler yer almaktadır²².

Dinî musikinin cami musikisinden sonra ikinci önemli formu Tasavvuf Tekke Mûsikîsi’dir. Tasavvuf, Arapça yün giymek anlamında kullanılan bir kelimedir. Tekke (Dergâh) ise ehli kişilerin ve dervişlerin bir araya gelerek Âyin ve zikir ile ibadet ettikleri yerdir²³.

Tarikatlar ibadetlerini yaparken tarihsel zamanda belli kural ve disiplinler oluşturmuşlardır. Her tarikatın kabul ettiği görüş ve düşünce, yaptıkları ibadetlerine de yansımıştır.

¹⁹ Erdoğan Ateş, *Türk Din Mûsikîsi*, Rağbet Yay. İstanbul, 2015, s.34-35.

²⁰ Ahmet Şahin Ak, *Türk Din Mûsikîsi Cami ve Tekke Mûsikîsi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s. 71.

²¹ Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, MEB yay., İstanbul 2000, s.111.

²² E. Ateş, a.g.e., s.57-125.

²³ E. Ateş, a.g.e., s. 140.

Tasavvuf Tekke Musikisinin Cami Mûsikîsi'nden ayrılan en önemli yanlarından birisi de Cami Mûsikîsi'nde hiç çalgı kullanılmamasıdır. Cami Mûsikîsi tamamen sese dayalı bir türdür. Buna rağmen Tekke Mûsikîsi'nde Keman, Bendir, Ney, Mazhar vb. birçok çalgı aleti kullanılmıştır²⁴.

2. TÜRKLER VE DİNÎ MÛSİKÎ

2.1. Selçuklular Dönemi ve Sonrası Türk Mûsikîsi ve Dinî Mûsikî

10. yüzyılın sonlarına doğru İslâmiyet'i kabul eden Selçuklular, bu dönem içerisinde mûsikî ile ilgili önemli kişilere ev sahipliği yapmıştır. Günümüze uzanan dönem içerisinde mûsikî alanında yaptıkları işler ile, şu an kullanılan musikimize yön veren başlıca kişilere bu bölüm içerisinde yer vermek uygun olacaktır.

Akdoğan'dan alınan bilgilere göre, Selçuklu dönemi içerisinde Orta Asya'daki mûsikî hayatı Türkistan'da gelişmeye başlamış, Semerkand, Herat ve Buhara gibi şehirlerde, ticaretin yanı sıra mûsikî alanında da ilerlemeler görülmüş, Herat Mûsikî Mektebi bu dönemde kurulmuştur. Farâbi ve onun talebesi olan İbn Sinâ, Türkmenistan'da yaşamış önemli kişilerdir. Farâbi, Türk mûsikîsi ile ilgili nazari kitabı olan Kitâbu'l-Mûsikî'l-Kebir (Büyük Mûsikî Kitabı)'nı bu dönemde çıkartmıştır. İbn-i Sina da hocasından öğrendikleri bilgiler ışığında ve yeniilerini ekleyerek Cevamiu İlmi'l-Musika adı altındaki kitabını çıkartmıştır. İlk Türk Sûfi'si Hoca Ahmet Yesevi ve alanında çok önemli bir yer tutan mûsikî bilginimiz Safiyuddin gibi isimlerin de bu dönem içerisinde yer aldıklarını görmekteyiz²⁵.

Bu dönem içerisinde namaz saatlerinde günde 5 sefer bando konseri verildiğini ve sulh zamanlarında Mehter Takımı'nın günde kaç nöbet vuracağı (konser vereceği) nizami bir kurala bağlandığını vurgulayan Akdoğan, Askeri müzik takımı nevbet ve nevbet çalgıları olan nakkare, zil, davul, boru Anadolu'ya Selçuklular tarafından getirildiği öne sürmektedir. Selçuklu Sultanlarının sefere çıkarken yanlarında nevbet takımlarını da götürdüklerini çeşitli tarih kitaplarından öğrenmekteyiz. Yine bu dönemin sonlarına doğru birçok şaire ve bunların yanı sıra Yunus Emre'ye raslamaktayız. Bu kişilere ait birçok şiirin türkû, nefes ve İlâhi türlerinde bestelenerek

²⁴ E. Ateş, a.g.e., s.140-142.

²⁵ Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Ajans Mat. Ankara, 2010, s.78-79.

günümüze kadar ulaşmış olması, bu dönemlere ait musikin ve şiir anlayışının zamanımıza iletilmesine vesile olmuştur.

Ayrıca Türkiye Selçukluları döneminde yetişen, Horasan erenleri olarak bilinen şeyhler, Bacıyan-ı rum olarak bilinen kadınlar, abdallar, gezgin dervişler İlâhi, nefes, türküler söyleyerek ahlaki değerleri öğretmeye ve toplumda yaymaya çalışmışlardır²⁶.

Osmanlı döneminde Türk müziği, halk ve saray çevresinde gelişen kültür olmak üzere ikiye ayrılır. Seslendirildiği ortam ve tür olarak Türk müziğini şehirlerde, saray çevresinde ve konaklarda; Kâr, Beste, Semâi, Şarkı, Camilerde; Ezân, Dua, Salâ, Tekbîr, Temcît, Münacat, Tekkelerde; Nâ't, Âyin, Durak, İlâhi, Nefes, köylerde; Türkü, Bozlak, Uzun Hava, Zeybek, Oyun havası, sınır boylarında; serhat türküsü, kışlalarda; Mehter Müziği olarak sıralanabilir. Görülmektedir ki Osmanlılarda mûsikîye büyük önem verilmiş, dile getirilmesi kadar geliştirilmesinde de çaba sarf edilmiştir²⁷.

Akdoğan, Osmanlı musikisinden ve müzisyenlerden kısaca şöyle bahsetmiştir:

“Osmanlı’da mûsikîde, Klâsik anlayışta yazan bestecilerin başında Hammamizâde İsmail Dede Efendi (1778-1846) gelir. Dede Efendi, Meragalı ve İtrî’den sonra Türk Musikisinde önde gelen en büyük bestekarımızdır. Dinî ve dinî olmayan her formda eser bestelemiştir. Birçok talebe yetiştirmiştir. Dellalzâde ve Zekâi Dede en değerli talebeleri arasında yer alır. Dede Efendi, III. Selim ekolünün en önde gelen bestecilerinden olmuştur. Dellalzâde İsmail Efendi (1797- 1869), Dede’nin en gözde talebesi olup, Klâsik Türk Mûsikîsi açısından asrın Dede’den sonra en ileri gelen bestekarıdır. Zamanımıza yetmişin üzerinde eseri gelmiştir. Zekâi Dede (1825-1897), Dede’nin bu kıymetli talebesi sayesinde Dede’nin hafızasında olan mûsikî eserleri bize aktarılmış oldu. Zekâi Dede de çok talebe yetiştirmiştir. XX. Asrın hemen hemen bütün musikicileri, bilgin ve bestekarları onun talebesi olmuştur. Sayısı beş yüzün üzerinde olan eserlerinden bize iki yüz altmış kadarı gelebilmiştir. Tanburi Ali Efendi, Tanbur virtüözü, sesinin güzelliği, okuyuş üslubu ile iyi bir hânende olup, bestekâr olarak Klâsik anlayışta her formda dinî ve dinî olmayan tarzda eser yazmıştır. Yapmış olduğu şarkılarında Hacı Ârif Bey’in tesirinde kaldığı görülmektedir. Tanburi Büyük Osman Bey, büyük Saz eseri bestekarıdır. Peşrev, Saz semaisi ve şarkı olarak kırkın üzerinde parçası elimizdedir. Hacı Ârif Bey, büyük şarkı bestekarımız olup, Şevki Bey’in hocasıdır. Binden fazla eser bestelemiş olmasına rağmen, elimizde iki yüz’ün üstünde eseri bulunmaktadır. Diğer bestekâr adlarını da sadece isim olarak şöyle sıralayabiliriz: Numan Ağa, Şakir Ağa, Ermeni asıllı Asdik Ağa, Medeni Âziz Efendi, Hüseyin Fahrettin Dede, Hacı Faik Bey, Haşim Bey, Kaşyarık Hüsamettin Bey, Latif Ağa, Mahmut Celalettin Paşa, Eyyûbi Mehmet Bey, Kazasker Mustafa İzzet, Nevres Paşa, Rum asıllı Nikolaki, Ermeni asıllı Oskiyam, Tanburi Küçük Osman Bey, Rifat Bey,

²⁶ Selim Koca, “Selçuklularda Kültür ve Medeniyet”, Türk Yurdu, Yıl 80, Sayı 49, Eylül 1991, s. 53.

²⁷ Bayram Akdoğan, “XV.Yüzyıl Osmanlı Döneminde Türk Mûsikîsi”, Diyanet İlmi Dergi, C.35, S.1, Ocak-Şubat-Mart 1999, ss.135-170.

Ermeni asıllı Tatyos, Tahir Ağa, Sadık Ağa, Hacı Sadullah Ağa, Abdülbaki Nâsır Dede, Sultan II. Mahmut, Abdürrâhim Künhi Dede, Zeki Mehmet Ağa, Çorlu’lu Âşık, Suyolcuzade Salih, Sultan Abdülâziz, Neyzen Salim Bey, Neyzen Yusuf Paşa, Şevkî Bey, Enderûni Ali Bey, Nuri Şeyda Bey, Neyzen Aziz Dede”²⁸.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra Osmanlı’dan kalan gelenek, Riyâset-i Cumhur Orkestrası ve Riyâset-i Cumhur İncesaz heyetinin Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulması ile tekrar saygınlığına ve yaşama şansına kavuştuğunu vurgulayan Özpekel, bu heyetlerin kurulduktan sonra yurt çapında, özellikle Ankara’da her iki topluluk da düzenli olarak halka açık konserler verdiğini söylemektedir. Cumhuriyetin kurulmasına bağlı olarak her alanda başlatılan değişim hareketleri sonucu müzik alanında da önemli değişikliklere gidildiğini, gelişmiş Batı tekniklerini bizim müziğimizle harmanlayarak dünya ölçeğinde sunumunu gerçekleştirmek amacıyla üst ve daha sanatlı uluslararası bir Türk müziği yaratılmak istendiğini vurgulamaktadır²⁹.

Özpekel’e göre Mustafa Kemal Atatürk, millî müziğin teknik olanaklarının genişletilmesini istemiş, bu amaçla Devlet Konservatuarının kurulmasını sağlamış, onun isteğini kraldan daha kralcı bir anlayışla amacının dışına taşıyan ilgililer, daha da ileri giderek radyolardan Türk müziğinin kısa bir süre dahi olsa yasaklanmasına kadar işi vardırılmışlardır. Yasak bizzat Atatürk tarafından kaldırılmıştır³⁰.

1938 yılında Atatürk’ün ölümünün hemen ardında Riyaset-i Cumhur İnce Saz Heyeti kaldırılmış, sadece orkestraya izin verildiğini vurgulayan Özpekel, Mustafa Kemal Atatürk’ün önerisi ve teşviki ile XVII. yüzyılda Hamparsum Limonciyan ve Abdülhakî Nâsır Dede vasıtasıyla, yüzyıllık notalar yeni bir Türk müziği nazari sistemi gerçekleştirilerek günümüze dünya ölçeğinde okunabilecek şekilde kazandırılmış ve aktarılmış olduğunu vurgulamaktadır. Halen bu sistem müziğimizde kullanılmakta ve geliştirilerek, ileriye götürülmeye çalışılmaktadır. Bu notalama sistemi Dr. Suphi Ezgi ve Hüseyin Sadeddin Arel tarafından geliştirilmiştir³¹.

²⁸ Bayram Akdoğan, “Türk Din Mûsikîsi Tarihine Bir Bakış”, AÜİFD (2008), Sayı: I, ss. 151-190.

²⁹ Osman Nuri Özpekel, “Cumhuriyet Döneminde Klâsik Türk Mûsikîsi”, Türkler, C.18, Ankara, 2002, s.346-354.

³⁰ Özpekel, a.g.m., s.346-354.

³¹ Özpekel, a.g.m., s.346-354

Türk müziği, Münir Nurettin Selçuk dönemi ile birlikte, düzenli olarak konser adabını kazanmıştır. Cumhuriyet sonrası bu dönemde, Şan Sinemasında önemli konserler verilmiş, 1976 yılından itibaren ise ilk Devlet Klâsik Türk Müziği Korusu Kùltür Bakanlığı bünyesinde kurulmuştur. İlerleyen yıllarda daha pek çok Türk müziği koro ve toplulukları kurularak hayata geçirilmiştir³².

³² Akdoğan,a.g.m., s.151-190.

İKİNCİ BÖLÜM

20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE KÜLTÜR - SANAT ORTAMI VE MÛSİKÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ

Bu bölümde İzmir, araştırma konusunu ilgilendiren zaman diliminde Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası olarak tarihsel açıdan incelenmiş, bu süreçte artan nüfus yoğunluğu ile beraber şehrin yaşam şartlarındaki değişiklikler ortaya konulmuştur. İzmir'deki sosyal yaşam, ticari gelişmelerin de belirtilmesiyle öne çıkarılmış, bu gelişimlerin İzmir'in kültürel yaşamına olan etkileri örneklerle sunulmuştur. Azınlıkların kent kültür yaşamına olan etkileri belirtilmiş, toplumun farklı kesimlerinin kentte gerçekleştirilen sanat etkinliklerine bakış açıları değerlendirilmiştir. Atatürk'ün kültüre, özellikle de müziğe bakış açısı değerlendirilerek bu durumun İzmir'in sosyo-kültürel yaşamındaki yansımaları ortaya konulmuştur.

1. 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE KÜLTÜR - SANAT ORTAMI

Kuruluşu M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanan İzmir, Anadolu'da Türk hakimiyetinin başlamasının ardından kurulan Türk devletlerinde de önemli bir liman şehri olarak yer almıştır.

“Doğal kaynaklar açısından birçok zenginliğe sahip bulunan Batı Anadolu'nun dışa dönük uygun bir liman olması ve uzak diyarlardan başlayan kervan yollarını denizle yoluyla bütünleştiren coğrafi açıdan konumu sayesinde, dış ilişkilerin giderek yoğunlaştığı İzmir'i, imparatorluğun İstanbul'dan sonra gelen en önemli ekonomi merkezi haline getirdi”³³.

Bu niteliğiyle İzmir, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gittikçe önem kazanan bir hal almaya başlamıştır. Bu noktadan yola çıkarak İzmir'in 1850'lerden sonra gerek siyasi gerek sosyal anlamda Osmanlı Devleti'nin en önemli şehirlerinden biri olduğu söylenebilir.

Okurer'e göre ilk kez 1081 yılında Türk hâkimiyetine giren İzmir'deki esas Türk egemenliği 1300'lü yıllarda bu toprakları da içine alan bir Aydınöğlü Beyliğı kurulması

³³ Abdullah Martal, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir'in Sosyo-Ekonomik Yapısında Gerçekleşen Değişmeler”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt:3, Sayı:3, DEÜAİİTE, İzmir, 1993, s.14.

ile gerçekleşir. Aydınogulları ile başlayan bu süreç Osmanlı Devleti'nin bölgeye hakim olması ile daha da gelişecektir ³⁴.

Siyasi anlamda Türk hâkimiyeti olsa da nüfus açısından bünyesinde birçok kesimden insanı barındıran İzmir ile ilgili ilk bilgiler seyahatnamelerden elde edilmektedir. Bu seyahatnamelerin en önemlilerinden biri hiç şüphesiz Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesidir. Evliya Çelebi "İzmir Osman oğullarına geçtikten sonra gündün güne mamur olmadadır" sözleri ile anlattığı İzmir'in sosyal-kültürel hayatı ile ilgili de önemli bilgiler sunmaktadır. Baykara, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bulunan İzmir yazısı hakkında şu bilgileri iletmektedir:

"İzmir'in havadar, bağ ve bahçeli sarayları ve camileri vardır. Bu şehrin on Müslüman, on kefare sınırı (?), on Frenk ve Yahudi, iki Ermeni ve bir Kıpti mahallesi vardır. Bu sayılan mahallelerde toplam on bin üç yüz "mükellef, mükemmel, mamur ve müzeyyen" kagir bina, güzel saraylar ve diğer süslenmiş evleriyle kırmızı kiremitli lale bahçesi misali parlak bir şehirdir. Baştanbaşa kâgir taş duvarlı evleri, cami, mescit, medrese ve zaviyeleriyle, Kuran ve hadis okunan yerler, sıbyan mektepleri ve ehl-i irfan tekkesi ile tezyin edilmiş bir eski şehirdir. (...) Şehrin bütün dükkanlarının sayısı üç bin altmış adettir. Ama bu dükkanlardan Mısır çarşısı mamur dükkanlardır. Kırk kahvehane, yetmiş sabunhane, iki yüz meyhane, yirmi bozahane, yirmi boyahane, bir çarşı saraçhane, bir mumhane ve bir gümrükhane vardır"³⁵.

Evliya Çelebi'nin bu sözlerle anlattığı İzmir, gün geçtikçe gelişmiş, artan nüfus ile birlikte şehrin yaşam şartlarında da önemli gelişmeler olmuştur. Daha çok tüccarın gelmesi ile birlikte zenginleşen şehrin çehresi de, eğlence merkezleri de artan ekonomik faaliyetlerle paralellik göstermiştir.

İzmir'de kurulan Mevlevihâne, dönemin sanat alanında büyük bir yer tutmuştur. Kadifekale eteklerinde Süvari Caddesinde Patlıcan Yokuşu'nun sağ tarafında kurulan Mevlevihânenin, 1850 yıllarında Şeyh Halil Akif Dede tarafından kurulmuş olduğunu belirten Demirci, Şeyhin ölümü ile posta oğlu Nureddin Efendi'nin küçük yaşta oturduğunu dile getirmiştir. 32 yıl görevde kalan Şeyh Nurddin vefat ettiği sırada 13-14 yaşında olan oğlu Mehmet Celaledin posta geçtiğini, bu süreç içerisinde Râkım Elkutlu, Mehmet Celâleddin'e yardım ettiğini belirtmiştir³⁶.

³⁴ Mehmet Okurer, *İzmir Kuruluştan Kurtuluşa*, Ticaret Matbaacılık, İzmir 1970, s.49.

³⁵ Tuncer Baykara, *İzmir Şehri ve Tarihi*, Akademi Kitabevi, İzmir 2001, s.42.

³⁶ Mehmet Demirci, "İzmir Mevlevihanesinin Yeri"

<https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/mehmet.demirci/2013/12/16/izmir-mevlevihanesinin-yeri> (E.T: 22.03.2018)

İzmir mevlevihânesi, birçok şaire, bestekâra ve meraklı öğrenciye ev sahipliği yaparak, mûsikî açısından o döneme önemli katkılar sağlamıştır. 1925 yılında tekkelerin kapatılması ile bir döneme damgasını vuran İzmir Mevlevihânesi de kapatılmıştır.

Farklı dinsel inanç ve dünya görüşüne karşın sosyal yapısı farklı bir ülkede yaşanmasına ve salgın hastalıklara, yangınlara ve depremlere rağmen yabancılar için İzmir’de yaşamın epeyce neşeli ve zevkli olduğuna sık sık değinilmektedir. Ticari etkinliklerdeki gelişmeler yabancılarla tanınan ayrıcalıkların gittikçe artması bu grubun kendi aralarındaki rekabete karşın hiç değilse dış görünümü ile bir yerde sakin bir yaşam sürdürmelerini sağlamış, değişik kökenli yabancıları sosyal yönden adeta birleştirmiş hiç değilse yaklaştırmıştır. Bunların Levanten ya da Frenk diye genelleştirilmesi bu açıdan çok da yanlış olmamıştır³⁷.

19. yüzyılın ikinci yarısında ise bu gelişmenin daha da belirginleştiği belirten Beyru, azınlıkların kurduğu kulüpler etnik kökene bağlı özelliklerini korurken sosyal kulüplerin en itibarlısı sayılan ve kitaplarda ve gezi izlenimlerinde Avrupa kulübü, gazino (casino) ya da Frenk Gazinosu gibi adlarla anılan kulübün daha çok belli bir sosyal statü ve sınıf kulübü haline geldiği vurgulamaktadır³⁸.

Beyru, normal zamanlarda her akşam saat sekizde kapılarını açan gazinoda yabancıların Levantenlerin ve belli bir tarihten sonra artık üyeliğe kabul edilmeye başlanan üst düzey yerli azınlık mensuplarının ve onların konuklarının katıldığı baloların İzmir’de hayli sık düzenlendiği vurgulamaktadır. Bu baloların belirli dönemlerde sıklaştığını özellikle Ortodoksların yeni yılına ve paskalyalarına Râstlayan karnaval dönemlerinde burada her hafta mutlaka bir balo düzenlendiğini ve Rum asıllı zengin tüccarlarla Levantenlerin bu balolarda daima hazır bulunduklarını çeşitli gezi notlarından öğrenilmektedir³⁹.

1800’lü yılların sonlarına doğru İzmir’de kurulan en şık kulüplerden biri de “Sporting Club” olmuştur. 1894 yılında I. Kordon üzerinde ve bu günkü Tüccar Kulübünün olduğu yerde kurulan Sporting Club’ın İzmir’in sosyetik ve kültürel yaşamında önemli bir boşluğu doldurduğunu belirten Beyru, 19. yüzyılın sonlarına doğru kentte başka ve yeni bir takım kulüplerin oluştuğunu vurgulamaktadır. Sayıları

³⁷ Rauf Beyru, *19. Yüzyılda İzmir’de Yaşam*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000, s.21.

³⁸ Beyru, a.g.e., s.123

³⁹ Beyru, a.g.e., s.123.

bir hayli fazla olan bu kulüplerden İzmir’de 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında daha çok yabancılara yönelik sosyal etkinliklere öncülük eden kuruluşlardan biri de Avcılar Kulübü olmuştur⁴⁰.

Beyru’ya göre bu etkinlikler çoğu kez kulübün adına ve amacına uygun olarak avcılık ve spor yönlü olmakla birlikte zaman zaman müzik alanında da kendini göstermektedir. İzmir’de özellikle yabancıların Levantenlerin ve diğer Hristiyanların üye oldukları kulüpler kentin bu gruplara ilişkin sosyal yaşamında gerçekten de önemli birer canlılık odağı olmuşlardır. Çeşitli toplantı ve katılımların ve zaman zaman düzenlenen balo, konser, konferans, tiyatro ve benzeri etkinliklerin dışında kulüplerin 20.yy başlarına değin zaman zaman çeşitli yerlere toplu geziler düzenlemeleri de usulden olmuştur⁴¹.

İzmir’de 1800’ler itibarı ile tiyatro ve konser faaliyetlerinde de bir canlılık yaşandığı görülmektedir. Sanat ile ilgili her konuya pek meraklı olan şehir kısa sürede bu iki alanda da pek çok organizasyona ev sahipliği yapmıştır. Beyru’nun belirtmiş olduğu üzere 1831 ve 1832 yıllarında İzmir’de bulunan bir gezginin notları arasında da bu konu ile ilgili şu sözlere Râstlanmaktadır:

“Kısmen profesyonel kısmen amatör müzisyenlerden oluşan bir orkestranın konseri İzmir’in seçkin kişileri önünde geçenlerde verildi. Konser kış aylarında tiyatroların temsilleri için özel olarak düzenlenen bir mağazada verilmişti. Bu yer yaklaşık üç yüz kişi alabilecek büyüklükte idi. Yerel bir özellik olarak ön sıranın tamamen “Genii Loci” – “Soylular Locası” olarak konsoloslar ve aileleri için ayrılmış olduğunu ve konser programının yalnız bunlara dağıtıldığını gözledim”⁴².

Söz konusu gezginin bu notlarından da anlaşıldığı üzere Tanzimat Dönemini yaşayan Osmanlı Devleti içerisinde İzmir’de sanat faaliyetlerinin kısmen üst tabakadaki kişilere hitap ettiği görülmektedir.

İzmir’de tiyatro ve konser gibi bazı gösterilerin tiyatro binalarının yanı sıra, çoğunluğu sahilde yer alan bazı kahvehane türü eğlence yerlerinde de sergilenmekte olduğunu anlıyoruz. Kuşkusuz sahneleri çoğu zaman yeterli olmayan bu mekanlarda

⁴⁰ Beyru, a.g.e., s.134

⁴¹ Beyru, a.g.e., s. 134-136.

⁴² Beyru a.g.e., s.235.

bazı komediler ya da mini konserler ve müzikli eğlenceler sahnelenmekte ve bu tür mekanlara genelde “Cafe-Concert” ismi verildiği görülmektedir⁴³.

Beyru’dan alınan bilgi neticesinde Kordon yapılmadan önce İzmir’de bu gibi mekanlar, sahilde denizin üzerine direkler dikilerek kurulmuş, birçok tiyatro etkinliği de, bu süreçte bu mekanlarda oynanmıştır. Rıhtım tamamlanmadan önce bu mekanlarda iki önemli kaza olmuştur. Ölümle sonuçlanan bu kazalar neticesinde bu yapıların kullanılması valilikçe yasaklanmıştır⁴⁴.

Beyru’nun aktardığı üzere, 1889 yılının yaz aylarında İzmir’de meşhur bir opera temsil edilmiştir. Bir tiyatro grubunun Islahhane yararına 12 Temmuz gecesi “Sevil Berberi” operasını sahneleyeceği bir İzmir gazetesinde yazılmaktadır. Daha sonra temsilin 16 Temmuz’da gerçekleştirildiği belirtilir. Temsilin bu kez kadınlı erkekli bin kadar seyircinin önünde Alsancak burnunda o sıralarda yeni açılan Eden bahçesinde verilmiştir⁴⁵.

Tatran’ın belirttiği üzere İzmir’in tek amatör tiyatro eylemi Halkevine dayanmaktadır. Halkevinin oynadığı ilk oyun 1937-1938 yıllarında “Tırtıllar” adlı oyundur. 1940 yılında İzmir Halkevinde yapılan altmış tiyatro gösterisine 126.900 kişi gelmiştir. 1941 yılında sahnelenen otuz sekiz gösteriye katılan izleyici sayısı ise, 34.300’dür. Halkevinde tiyatro oyunlarının yanı sıra zaman zaman Karagöz ve Orta Oyunu da düzenlenmiştir. 1938 yılında Karagözcü Hayri Altıok, her Perşembe halka gösteri yapmakta ve yakın ilçelere gönderilmektedir. 1940 – 1941 yıllarında toplam yirmi altı orta oyunun gösterisini 48.400 kişi izlemiştir⁴⁶. İzmir’de Şehir Tiyatrosu’nun Cumhuriyet döneminde kurulduğunu belirten Huyugüzel, 1946’da kurulan “İzmir Şehir Tiyatrosu” Avni Dilligil’in oluşturduğu bir sanatçı kadrosu ile kurulduğunu belirtmektedir⁴⁷.

İzmir’de düzenli tiyatro etkinliklerinin sürdürüldüğü sıralarda kentte zaman zaman değişik gösterilerle de karşılaşmaktadır. 1891 yılının Nisan ayı içinde böyle bir gösterinin sergilendiği bilinmektedir. Söz konusu gösterileri düzenleyen bir kumpanyanın normal temsillerinin dışında bir seferde sanat okulu yararına

⁴³ Beyru, a.g.e., s.241.

⁴⁴ Beyru, a.g.e., s.241.

⁴⁵ Beyru, a.g.e., s.243-245.

⁴⁶ Tartan, a.g.e., s.13.

⁴⁷ Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmirde İlk Tiyatro Faaliyetleri*, Ankara, 1988, s.7.

gerçekleştirdiği gecede söz konusu okulun ve askeriye'nin mızıkaları da buna katılmışlardır. Aynı yılın Mayıs ayının son gününde İzmir'de ikinci Kordon üzerinde bulunan bir otelin salonlarında bir Klâsik müzik konseri düzenlenmiştir. Konseri esas itibarı ile kentte müzik öğretmenliği yapan Tefik Bey adlı bir Türk genci organize etmiş ve ayrıca kendisinden başka öğrencileri de katılmıştır⁴⁸.

19. yüzyılın sonlarına doğru yardım amaçlı çabaların daha çok çeşitli gösterilerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin 30 Mart 1879 gecesi İzmir'de Aya Fotini Kız Okulu yararına büyük bir konser düzenlendiği bildirilmektedir. Konsere katılımın çok yüksek olduğu ve din, dil, mezhep farkı gözetilmeksizin 700'ü aşkın insanın bu amaçla Rum gazinosu salonunu doldurduğu 900'den fazla biletin satıldığı belirtilerek bunun İzmir halkının yardımseverliğine bir delil olduğu açıklanmıştır. O dönem şartları incelendiğinde açıkça görülmektedir ki sanat ve sanat kurumları sadece sanat için değil aynı zamanda halkın yardımı, morali vb konularda da etkin olarak kullanılmaktadır⁴⁹.

II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de tiyatro hayatında bir canlılık görüldüğünü belirten Tartan, 1923 yılında Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş gününde Kordon'daki Pathe Fre Sinemasında Abdülhak Hamit'in "Tezer" adlı eseri oynandığını belirtmiştir. İzmir Şehir Tiyatrosu'nun kuruluşuna kadar İzmir'in özgün bir tiyatro yaşamı olmadığı görülmektedir. Bu dönemdeki tiyatro etkinliklerini turne dolayısıyla gelen topluluklar oluşturmaktadır. İzmir'e en sık gelen topluluk Darü'l Bedayi olmuştur. Turnelere ara verilen 1942 yılına kadar topluluk on kez İzmir'e gelmiştir⁵⁰.

2. 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE MÜSİKİ HAYATI

Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemde de sanatın pek çok alanında olduğu gibi müzik alanında da karşımıza çıkan yenileşme ve müziğin çeşitli ifade şekillerinin değişime uğramaya başlaması, batı müziğine verilen önemin artması, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonraki dönemde de etkili şekilde ele alınmış ve bu doğrultuda gerek kurumlar gerek icra biçimleri gerekse müziğin icra edildiği yerler anlamında ciddi çalışmalar yapılmıştır. Tezin bu bölümünde, 20. Yüzyılın ilk yarısında

⁴⁸ Beyru, a.g.e., s.247.

⁴⁹ Beyru, a.g.e., s.251.

⁵⁰ Fikret Tartan, "İzmir Devlet Tiyatrosu, 1944-2003", İzmir Büyükşehir Belediye Kültür Yayınları, Kent Kitaplığı Dizisi:47, İzmir 2004, s.11.

İzmir’de mûsikî hayatı Türkiye Cumhuriyeti’nin geneli ile ilgili olan bahsetmiş olduğumuz müziksel yeniliklerden bağımsız olmadığından öncelikle konu genel anlamda ele alınmış daha sonra İzmir özeline indirgenmiştir.

Atatürk’ün ideali, Türk milletini medeni bir toplum olarak yükseltmek, kendi deyimiyle “muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak”tır. Bunun için bilim ve teknolojiye ilerlemenin yanında sanat ve kültürde de ilerleme gerekmektedir. Atatürk, “muasır medeniyetler” derken, Batı’yı kastetmiştir. Atatürk bu yönelişi şöyle yorumlar:

“Doğu’nun uygarlık anlayışı, maddi, manevi dünya olaylarını din görüşüyle değerlendirdiyordu. Bu uygarlık kavramı yaşadıkça, kalkınma ve refah sağlanamaz. Uygarlığa girmeyi arzulayıp Batı’ya yönelmemiş bir ulus gösterilemez”⁵¹.

Mustafa Kemal Atatürk “Batı dünyasının son birkaç yüzyıl içinde gösterdiği aşamayı, Doğu toplumlarıyla oranlayarak yöntem olarak Batı’ya yönelmek zorunluluğunu görebilmektedir. İnsan topluluklarını toplum yapan öğelerin başında, kültür ve sanatın geldiği hepimizin bildiği bir gerçektir. Bunun için de eğitim ve öğretim şarttır. Atatürk bu konuda şunları belirtir: “Memleketimizi, toplumumuzu hakikat hedefine, saadet hedefine ulaştırmak için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin istikbalini yoğuran irfan ordusu. Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, bunun meyveleri yok olmaya mahkumdur. Zaferlerin sürekli neticeler vermesi ancak irfan ordusu ile mümkündür”⁵².

Atatürk, Batılı Ülkeler’e karşı bilgili bir toplum oluşturmak istemiştir. Bu amaçla, birçok bilim-sanat okulu açmak için çalışmalara başlamıştır. Sanatın, bir milleti ayakta tutacak önemli bir dal olduğunu düşünerek “Sanatsız kalmış bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.”⁵³ sözüyle görüşlerini özetlemiştir.

Türkiye’nin sanat alanındaki ilk öğretici kurumu Sanayi-i Nefise Mektebi’dir. İlk olarak 1924 yılında mimarlık, resim ve heykel bölümleri kurulmuş, 1926’da bugünkü merkez binası olan Fındıklı’daki Çifte Saraylar’a yerleşmiştir. Atatürk konuşmalarından birinde güzel sanatlar ile ilgili olarak “İnsanlar mükemmel olmak için

⁵¹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz, Gündüz Gökçe, “Sanat Kurumlarının Oluşmasında Atatürk’ün Rolü”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:18, Cilt: VI, Temmuz 1990.

⁵² Gökçe, a.g.m., s.708.

⁵³ Gökçe, a.g.m., s.708.

bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapamaz, bir millet ki fennin icap ettiği şeyleri yapamaz, itiraf etmelidir ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur.” diyecek kadar bu konuya önem vermiş ve “... *Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir... Bunun içindir ki milletimizin güzel sanatlara sevgisini mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür.*” sözleriyle gerekçesini belirlemiştir⁵⁴.

Gökçe’nin de belirttiği gibi, Atatürk sanat alanında heykel konusu üzerinde özellikle durmuş ve bazı çevrelerdeki heykel sanatına karşı olan tutuculuğa karşı olan tavrını da ortaya koymuştur. Bu dönem içerisinde Türkiye’den seçilen gençler, eğitim almak adına yurt dışına gönderilirken, diğer taraftan yurtdışından Kanonika, Krippel, Hanak gibi sanatçılar, Cumhuriyetimizin ilk anıtlarını yapmak üzere Türkiye’ye davet edilmişlerdir⁵⁵.

Daha 1927’de resim ve heykel sergileri açılmaya başladığını, 1937’de Atatürk’ün direktifi ile Güzel Sanatlar Akademisi’ne bağlı olarak Dolmabahçe Sarayı Veliht Dairesi’nde Resim ve Heykel Müzesi kurulduğunu Kocatürk’ten öğrenmekteyiz⁵⁶.

Cumhuriyet’in en önemli sanat olaylarından biri de Mûsikî Muallim Mektebinin, Konservatuvar haline getirilmesidir. Atatürk 1934 yılında Büyük Millet Meclisi’ni açış konuşmasında söylediği sözlerle konuya verdiği ehemmiyeti şu şekilde vurgulamaktadır:

“Arkadaşlar, güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bana kalırsa bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan, Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü mûsikîde değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün acuna dinletilmeye yeltenilen mûsikî bizim değildir, onun için yüz ağartacak değerde olmaktan çok uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce genel son mûsikî kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak, bu yolda Türk ulusal mûsikîsi yükselebilir. Evrensel mûsikîde yerini alabilir...”⁵⁷.

⁵⁴ Gökçe, a.g.m., s.708.

⁵⁵ Gökçe, a.g.m., s.709.

⁵⁶ Utkan Kocatürk, *Atatürk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.47

⁵⁷ Gökçe, a.g.m., s.709

Atatürk bu sözlerle mûsikî alanında yapılacak olan devrime dair fikirlerini belirtmiş, genç Cumhuriyet'e yakışır bir mûsikî anlayışının yerleşmesi için çalışmalarına başlamıştır.

Sağır, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ziya Gökalp, müziğimizin durumu hakkında şunları ifade ettiğini belirtmiştir: “Bugün işte şu üç musikinin karşındayız. Doğu mûsikîsi, Batı mûsikîsi ve Halk mûsikîsi. Acaba bunlardan hangisi bizim için millidir. Doğu musikisinin hem hasta hem de gayrı milli olduğunu gördük. Halk mûsikîsi milli kültürümüzün, Batı müziği de yeni medeniyetimizin müzikleri olduğu için her ikisi de bize yabancı değildir. Halk mûsikîsi bize birçok melodiler vermiştir. Bunları toplar ve Batı müziğinin usullerine göre armonize edersek, hem milli, hem de Avrupalı bir mûsikîye sahip oluruz”⁵⁸.

Atatürk'ün mûsikî alanındaki atılımlarını da hem kendi hem de dönemin aydınlarının görüşleri çerçevesinde eyleme dönüştürdüğünü vurgulayan Gündüz, önce 1924 yılında “Mûsikî ve Temsil Akademisi Kanunu” çıkarıldığını, ancak Atatürk'ün bu kanunun uygulamasına geçilmesini, denenmesi için bir süre geciktirmiş olduğunu ve 1934'de bir kongre toplayarak, Türk müzik adamlarıyla bazı yabancı uzmanların görüşlerinin alınmasını istediğini vurgulmuştur.⁵⁹ Aynı yıl Devlet Konservatuvarı Kanunu çıkarılmış ve konservatuvarın hazırlıkları başlandığını, 1936'da, Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında Atatürk'ün, Konservatuvar ile Temsil Akademisi'nin kurulmakta oluşundan sevinçle bahsettiğini Gökçe'nin sözlerinden öğrenmekteyiz⁶⁰.

Atatürk'ün oldukça önemseydiği alanda opera ve bale gösterileri de gündeme gelmiş, hatta Saygun ilk Türk operasını bestelemiş ve Türkiye medeni olmanın şartlarının başında gelen, kendine özgü bir kültür ve sanat birikimine sahip olma noktasında önemli çalışmalar yapılmıştır⁶¹.

Cumhuriyet Türkiye'si'nin çok sesli müzik alanındaki ilk isimleri, “Türk Beşleri”, Ulvi Cemâl Erkin, Hasan Ferit Alnar, Cemâl Reşit Rey, Adnan Saygun ve Necil Kazım Akses'dir. İstanbul'da Türk Mûsikîsi Konservatuvarı olan Darü'l Elhân

⁵⁸Turan Sağır, “Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları, Ata Dergisi, Sayı:11, Selçuk Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konya 2003, s.11.

⁵⁹ Gündüz, a.g.m., s.711.

⁶⁰ Gökçe, a.g.m., s.711.

⁶¹ Murat Katoğlu, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat*, Çağdaş Türkiye 4, 1908-1980, Cem Yayınları, İstanbul 2005, s.457.

daha sonra İstanbul Belediyesi'ne devredilmiştir. Bu dönemde “Radyoculuk” ülkemize girmiştir⁶².

1926 yılından başlayarak yayın hayatına giren Türkiye Radyoları kendi müzik kültürümüzün tanıtılması, halka doğru eserlerin sunulması, sanatçı yetiştirilmesi konularında çalışmalarda bulunmuştur. Altınay, 2 Kasım 1934'te ülkenin müzik yetkilileri Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen'in başkanlığında Ankara'da toplanarak Türk Mûsikîsi öğretimine resmen son vermiş ve ardından Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, 3 Kasım 1934 günkü emriyle Türkiye radyosunun yayınlarından da Türk Mûsikîsi'ni yasaklandığını vurgulamaktadır⁶³. Kendi ülkesinde kendi müziğini dinleyemeyen radyo müdavimleri, Arap musikisini dinlemek zorunda kalmıştır. Yalçın Tura, bu konu hakkında şunları ifade eder:

“Gerek Arap radyoları gerek 1936'dan 1948'e kadar Türkiye'ye sokulan Mısır filmleri Türk Halkının mûsikî ihtiyacını görmeye devam etmiş ve milletimizin mûsikî zevkinin büyük ölçüde tahribine sebep olmuştur. Mısır filmlerinin Arapça sözlü musikileri Türkçe sözler katarak düzenlemeye aynı tarz ve üslupta zenginleştirilmeye başlanılmış ve bu da 70'lerden sonra Arabesk modasının köklerini atmıştır”⁶⁴.

Yukarıda da bahsedilen değişimler ve çağdaşlaşma çabaları doğrultusunda, Türkiye'nin pek çok şehrinde olduğu gibi, İzmir'de de bu doğrultuda eğitim kurumlarının açılması, çeşitli sanat alanlarında verilen kurslarla bu konuda bireyler yetiştirilmesi çabasına girilmiş, bir yandan da konser ve tiyatro gösterileri gibi etkinlikler hayata geçirilmiştir. Kültür ve sanat bakımından oldukça aktif bir durum gösteren İzmir ilinde cumhuriyet döneminde kültür ve sanat çalışmaları halkevlerinin açılması ile yükseliş dönemine geçmiştir. 1931'de Türk Ocaklarının kendisini fesih etmesi ile Halkevleri kurulmaya başlamıştır.

Akyol'un belirttiği üzere, 1937 yılına ait bir rapora göre İzmir Halkevi'nde mevcut olan çalışma kolları şunlardır: Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Ar (Müzik, Resim,

⁶²Radyonun Türkiye'deki gelişimi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Tahir Aydoğdu, “Türkiye Radyolarının Türk Musikisine Hizmeti” http://www.turkmusikisi.com/makaleler/turkiye_radyolari.htm (E.T: 25.05.2020)

⁶³ F. Rehyan Altınay, *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği (Kitaplar, Makaleler, Nota Yayınları)*, Balçova Kaymakamlığı Yayınları, İzmir 2004, s.26.

⁶⁴ Yalçın Tura, *Türk Musikisinin Meseleleri*, Pan Yayınları, İstanbul 1988, s.65.

Mimari) Şubesi, Gösteri (Tiyatro) Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kitap Saray ve Yayın Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi⁶⁵.

Yayımlanan dergi kitap ve gazetelerin yanı sıra sahnelenen oyunlar, düzenlenen kurs ve konserler vasıtası ile bu kurum halkın kültürel yaşantısına büyük destek vermiş, kültür düzeyinin yükselmesinde büyük rol oynamıştır.

1932 yılı Ekim ayına kadar bir varlık göstermeyen güzel sanatlar şubesi, mûsikî dersleri vermekle işe başlamış olup değişik yerlerden halk şarkıları ve notalar getirtilmiştir. 40 kişilik “İzmir Halk evi Orkestrası” kurulmuştur. Halk katında ilgi gören konser hazırlıkları Kasım ayında başlamış ve ilk konser şube üyelerinden Piyanist Ömer Refik Bey tarafından 11 Aralık 1932’de verilmiştir⁶⁶. Şube 1933 yılında piyano, Keman, şan derslerine devam etmiş, haftada bir gün umuma mahsus konser vermiş, Münir Hamdi Bey’in “Çiçekler Ülkesinde” adlı opereti oynanmıştır⁶⁷.

Akyol’un işaret etmiş olduğu üzere, İzmir Halkevi’nin yapmış olduğu çalışmalar tarih sırasına göre şu şekildedir:

“1934 Salon Orkestrası kurulmuş, on beş günde bir konser vermiştir. 1935 Senfonik Orkestra her hafta öğrenci konserleri ve ayda bir de halk konserleri vermiş, mandolin, caz kursları açmış, on beş gence resim atölyesi açılmış, bu öğrencilerin hazırladıkları tablolar dokuz eylül panayırında sergilenmiştir. 1937 Şan, Keman, mandolin olmak üzere, yetmiş iki öğrencinin katıldığı üç ayrı sınıf açılmış, İzmir ressamlarının katılımı ile yüz elli tabloluk bir resim sergisi Halkevi salonunda sergilenmiştir. Bu sergiyi on yedi gün içerisinde on beş binden fazla kişi ziyaret etmiştir. 1939 yılında Halkevi bandosu yeniden öğrenci kayıt ve kabulüne başlamış, konserlerine devam etmiştir. 1940 yılında müzik çalışmalarına yeni bir hız verme çerçevesinde koro işine ağırlık verilmiş, mart ayında şubenin müzik kolu mensubu Madam Rogenbuck ve arkadaşları tarafından bir konser verilmiştir. 1942 bu yılda verilen bilgiye göre şube bu tarihe kadar kırk üç konser, üç aile toplantısı gerçekleştirmiş ve bunlara 64.583 kişi gelmiştir. Haziran ayı içerisinde piyano öğrenmek isteyenler için, öğretmen Selahattin Göktepe yönetiminde bir kurs açılmıştır. 1945 bu yıl gerçekleşen en önemli olay, Halkevlerinin 13. açılış yıldönümünde İzmir Halkevinin Ankara’ya çağırılmasıdır. Güzel sanatlar Şubesi 25 Şubat 1945’de burada konser vermiştir. Bu yıl içerisinde şubenin gerçekleştirdiği diğer etkinliklerden “Yaylı Sazlar Kuarteti”, Fikri Ürkmez idaresindeki Mandolinata konseri ve daha başka konserlerin yanı sıra artık gelenekleşen “Ege Ressamları Sergisi” dikkati çeker. 1946 Şube Faaliyet Raporlarına göre bu yıl haftada iki defa salon orkestrası çalışmalarına devam etmiş, Atatürk Lisesi Felsefe Öğretmeni Piyanist Selahattin Göktepe’nin yetiştirdiği kız ve erkek öğrenciler tarafından dört piyano konseri düzenlenmiştir. 1947 İzmir Sağır Dilsiz ve Körler Kurumunun

⁶⁵ Yaşar Akyol, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2008, s.99.

⁶⁶ Akyol, a.g.e., s.99.

⁶⁷ Akyol, a.g.e., s.100.

Mandolin Birliği Halkevinde konser vermiş, Tilkilik Kız Ortaokulu öğrencilerinin hazırladıkları resimler halka gösterilmiştir. 1950 Halkevi Başkanı Vedide Baha Pars'ın konuşmasında belirttiği üzere bu zamana kadar verilen konser sayısı elli altı, bu konserlere gelenlerin sayısı ise yirmi bir bin yüz yetmiş yedidir⁶⁸.

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin çağdaş dünyada, Atatürk'ün gösterdiği hedefler doğrultusunda yerini alma çabalarının önem kazandığı bir dönemdir. Büyük bir değişim ve gelişme gayreti içerisinde, topluma kazandırılması gereken çağdaşlaşma anlayışı için çalışmaların başlaması ve uygulamaya konulması ile her alanda gerekli düzenlemeler başlatılmıştır. Öte yandan Halk Evi'nin çalışmalarına bakıldığında bazı eksiklikler göze çarpmaktadır.

Belirtilen çağdaşlaşma anlayışının gerçekteşmesi için, öncelikle eğitim ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunun için kanun ve yönetmelikler çıkarılmış, okullar açılmıştır. Bunlar örgün eğitimin düzenlenmesine yönelik çalışmalardır. Halk Evlerinin kurulması ile birlikte senfoni orkestraları kurulmuş, şan, Keman, Mandolin ve Piyano konserleri, ayrıca resim kurslarının yanı sıra 50 tablolu resim sergileri düzenlenmiştir. Bando tekrar kurulmuş, yeni öğrenciler yetiştirilmek üzere kurslar açılmış, yaylı çalgılardan oluşan gruplar, çeşitli konserler düzenlemiştir. Görüldüğü üzere İzmir'deki sosyal ve kültürel yaşantının, alınan yeni kararlar neticesinde –ağırlıklı olarak Batı sanatları doğrultusunda- oldukça zengin bir yapıya kavuştuğu görölürken özellikle 20. yüzyılın ilk yarısındaki sanatsal faaliyetler arasında müziğin ön plana çıktığı göze çarpmaktadır. Tüm bu yeniliklerin batı müziği, caz müziği gibi batı kaynaklı gösteri sanatlarından oluşması dikkat çekicidir. Bu süreç içerisinde Türk müziğine yönelik – belki de dikkate değer - bir çalışma olmaması, birçok şubeden oluşan Halkevinde geleneksel gösteri sanatları ve geleneksel müzik anlamında doyurucu çalışmaların, bu alanda bir sanat şubesinin olmaması, çağdaşlaşma anlayışının yanlış yorumlanmasından kaynaklansa gerektir.

20. yüzyıl başlarına işaret eden dönemde, İzmir'de tekkeler, ilgili karar ile kapanana kadar faaliyetini sürdürmüş, buralardaki kişilerin bir kısmı ise icracılık ve bestecilik alanında önemli mûsikî faaliyetlerinde bulunmaya devam etmişlerdir. Araştırma çerçevesinde, ele alınan dönem itibari ile birçok müzisyenle karşılaşılmıştır. 19. yüzyıl sonlarında yetişmiş önemli müzisyenlerden de faydalanmış olan bu kişiler gerek söz ve gerekse saz mûsikîsi alanında önemli katkılar sağlamışlardır. İzmir'de kısa

⁶⁸ Akyol, a.g.e., s.99-108.

ya da uzun süreli etki bırakan besteciler, – müzikle alakalı olan ya da olmayan - çeşitli kurumlarda görev almış, dinî ve/veya din dışı alanda birçok eser vermişlerdir. Etki alanı bağlamında, bu dönemde var olan bestecilerden gerek birebir, gerekse eserlerinden faydalanarak kendilerini yetiştirmiş olan ve İzmir’de bulunmuş olan kişilerin gerek eğitimcilik, gerekse icracılık ve bestecilik alanında mûsikîye katkıları ve alandaki çabaları göz ardı edilemeyeceği için teze dahil edilmiştir. Öte yandan araştırma esnasında karşılaşılan bestecilerin arasında yer alan ve birçok saz eseri ve sözlü mûsikî örneği bestelemelerine karşın, dinî mûsikî alanında eserlerine Râstlanmayan besteciler hakkında kısa bilgiler vermek, çalışmanın amacı açısından da doğru olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle, kısmen dinî ortamlarda yetişmiş ve buralardaki kişilerden faydalanmış olan besteciler ele alınmış ardından ise diğerlerine yer verilmiştir.

Udi ve Neyzen Cemâl Efendi, 1874 yılında Hâfız Halil Efendinin oğlu olarak İzmir’de dünyaya gelmiştir. Bestekârın Ney üflemesini, İzmir Mevlevihânesi şeyhi olan abisi Şeyh Nureddin Efendi’den öğrenmiş, aynı zamanlarda İzmir’de bulunan Şamlı Selim’den de Ud dersleri alarak kısa zamanda kendini geliştirdiğini belirten Özalp, Selanikli Ahmed Efendi’nin konserlerine katılmaya hak kazanıldığını, birçok mûsikî topluluğunda da görev aldığını ve özel dersler verdiğini yazarak, İzmir Ravza-i İrfan Kız Okulu, Manisa Kız Lisesi ve Manisa Halkevi’nde mûsikî hocalığı da yaptığını vurgulamaktadır⁶⁹. Öğrencileri arasında Neyzen Tevfik yer almıştır. 7 Haziran 1945 tarihinde İzmir’de vefat eden bestekârın, dört Saz semaisi, bir Yürük Semâi ve on kadar şarkısı bilinmektedir⁷⁰. İbnülemin Mahmut Kemal İnal’ın Cemâl Efendi’nin kendi kaleminde ele aldığı hayatı adı altındaki mektubu “Cemâl Efendi’nin ifadesinden aynen yazılıp İzmir Müftisi Muhterem Akif Efendi tarafından gönderilen tercemei hali” şeklinde sunmuş ve aşağıdaki gibi vermiştir:

“Şeyh Hâfız Halil Efendinin oğluyum. 1874(1290 H.)de İzmirde doğdum. 1890 (1308 H.)da biraderim İzmir Mevlevi Şeyhi Nureddin Efendiden Ney meşk ettim. 1891 (1308H.)de Halepli Udi Selim Efendiden Ud dersi aldım. 1893 (1310H.) Ud ve Ney dersleri vererek Udi Ziya ve Neyzen Tevfik gibi zatlari yetiştirdim. İzmir işgal altında iken İzmir muallimleri menfaatine merhum Udi Selanikli Ahmed Baba ile birlikte verdiğim konserle naçiz yardımda bulundum. İzmir Ravzai irfan kız mektebinde ders vererek konserlerle mektebe hayli menfaat temin ettim. 1925 (1343H.)de Manisa Kız Lisesi ve Halk evi mûsikî muallimi tayin edildim. Evlerde de hususi dersler vermek suretiyle bir çok talebe yetiştirdim ve bu

⁶⁹ Özalp, a.g.e., s.171.

⁷⁰ Özalp, a.g.e., s.171.

miyanda bir çok emri hayre hidmet ettim. İzmir’de Karşı Yaka mahfili, Eşref Paşa, Mecidiye ve İki çeşmelik parkı müdavimlerine fasıllar geçtim. İstanbulda muallim İsmail Hakkı Bey riyasetinde Halk evi menfaatine verilen yüz beş kişilik konserde iki defa bulundum. Sirkeciye Postahane üzerindeki Radyoda Hâfız Kemal ve bestekâr Hâfız Sa’düddin Efendilerle birlikte çalıştım ve plaklar doldurdum. Eserlerim: Hüseyini Âşiran, Acem Âşiran, Ferahnâk, Neveser Saz Semaileri, Saba Yürük Semâi, Suzidil, Hüseyini Âşiran, Hicâz, Uşşak ve Nehavendden şarkılar. Şimdiye kadar yetiştirdiğim talebe arasında bestekâr ve sazende kadınlar varsa da isimlerini yazup teşhir etmeğe salahiyyettar değilim”⁷¹.

Mevlevihânedeki yetişmesine, mevlevi şeyhi Nureddin Efendi’den Ney dersleri almasına ve döneme ait birçok müzisyene Ney ve nota dersleri öğretmesine rağmen, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 1 Saz eseri ve 1 şarkısı bulunan bestekârın dinî eseri bulunmamaktadır.

1851 yılında Yenişehir Fener’de dünyaya gelen Giriftzen Asım Bey ise, ilköğrenimini tamamladığı dönemde, Yenişehir Mevlevihânesi şeyhi Nazif Dede’nin dikkatini çekmiştir. Farsça öğrenerek Nazif Dede’den Mesnevi ve Gülistan okumuş, bir yandan da mûsikî ile ilgilenerek, Şeyh Yusuf Paşa’nın çıraklarından Hasan Dede’den Ney dersleri almış ve mevlevihanede çalmıştır. Dört yıl süren bu derslerden sonra on yedi yaşında İstanbul’a gelmiştir⁷². İnal⁷³, kendisinin İkdam Gazetesi muhabiri Saim Bey’e verdiği röportaja göre, on üç yaşında Mevlevihâne’de Nâ’t okumaya ve Ney üflemeye başladığını, iki ay sonra şeyhleri, âyin sırasında taksimi kendisine bırakınca daha da ümidinin arttığını söylemektedir. İstanbul’a geldikten sonra Ney derslerine Salim Bey ile devam etmiştir. İzmir’e Vilayet muhasebesinde kâtip olarak atanmış, birkaç yıl İzmir çevresinde yaşamıştır. 1876 yılında asker olmuştur. Rus muharebesine yüzbaşı ve yaver olarak katılmıştır. İşte bu sırada, harbe giderken daha kolay taşımak için, neyin küçüğü olan girift ile tanışmış, sürekli yanında taşıyarak her bulduğu boş zamanda girift çalmıştır. Plakçılığın yaygın olduğu bir dönemde yaşamasına rağmen, icrası konusunda hiçbir örneğin günümüze kalmadığı Asım Bey’in 5 peşrevi, 5 Saz semaisi ve 30 kadar eseri bilinmektedir⁷⁴. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 37 eseri bulunan Asım Bey’in mevlevihanede yetişmesine rağmen dinî eserinin olmaması ilgi çekicidir.

⁷¹ İnal, a.g.e., s.115.

⁷² Özalp, a.g.e., s.40.

⁷³ İnal, a.g.e., s.76-77.

⁷⁴ Özalp, a.g.e., s.42.

Hâfız Aziz Efendi, 1856 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlkokuldan sonra iyi bir eğitim görmeyen Aziz Efendi, Zekâi Dede'den hıfzını tamamlamıştır. Öztuna, Kur'ân'ı ezbere okuyan Aziz Efendi'nin, İzmir, Manisa ve Bursa'da bulunduğunu, daha sonra Ortaköy Camii imamı olduğunu vurgulamaktadır⁷⁵. İnal,⁷⁶ birkaç ilahisinin olduğu söylese de, diğer kitaplarda bir eserinin bilindiği söylenmektedir. Ortaköy Camii'nin bahçesinde Eyup Taşlıburun Tekkesi'nde meraklı gençlere ders vererek çok öğrenci yetiştirmiştir⁷⁷. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı 2 şarkısı bulunan Aziz Efendi'nin dinî mûsikî alanında bir kayda Râstlanmamıştır.

Sadi Hoşses, Ceza Mahkemesi reislerinden Tahir Mazhar Bey'in oğludur. İstanbul doğumlu olan Hoşses'in doğum tarihi olarak İnal (1958) ve Rona (1960), 1912; Özalp (2000) ise 1910 yılına işaret etmiştir. Zaman zaman bulunduğu mahallede Ezân okuyan Hoşses'i birgün kemani Reşat Erer duymuş ve arzu ederse ders verebileceğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Hoşses'in mûsikî çevresi yavaş yavaş ilerlemiştir. Küçük Piyale Camii imamı Şeyh Cemâl Efendi ve Hâfız Kemal Efendi'den dersler almış, Ankara Radyosu sanatçılarından Refik Fersan, Fahire Fersan, Mesut Cemil, Ruşen Ferit Kam gibi ünlü ustalardan aldığı derslerle bilgisini ilerletmiştir. Korolar yönetmiş, stajyerlere dersler vermiş, ses sanatçısı olarak görev aldığı TRT kurumunda Müzik Dairesi Repertuvar Kurulu üyeliği yapmıştır. 1952 yılında ticaret yapmak için istifa ederek İzmir'e yerleşen Hoşses, 3 Temmuz 1994 yılında vefat etmiştir⁷⁸. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı 68 eseri bulunan Hoşses'in küçük yaşta camilerde Ezân okuma isteğine sahip olacak kadar dinî mûsikî alanına meyilli olmasına rağmen dinî mûsikî türünde bir eserine Râstlanmamıştır.

İsmail Hakkı Bey'in oğlu olan Ahmed Aksoy, 1900 yılında İstanbul'da doğmuş, mûsikî bilgisini babasından öğrenmiş ve pek çok klâsik eseri ondan geçmiştir. Ud sazını çok iyi icra eden Aksoy, babasının bestelediği operetlerde bu sazı çalmıştır. Bir dönem müziği bırakıp Paşabahçe İspirto Fabrikası ile İzmir Halkapınar Şarap Fabrikası'nda çalışmıştır. Daha sonra İzmir'e yerleşerek yirmi dört yıl burada yaşamıştır. İzmir Mûsikî Cemiyeti üyeliği ve öğretmenliği yapan Aksoy 29 Aralık 1967 yılında İzmir'de vefat

⁷⁵ Öztuna, a.g.e., s.90.

⁷⁶ İnal, a.g.e., s.100.

⁷⁷ Özalp, a.g.e., s.37.

⁷⁸ Özalp, a.g.e., s.320.

etmiştir⁷⁹. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivi kayıtlarında 4 adet şarkısı bulunan bestekârın, dinî mûsikî alanında bir eseri ile karşılaşılmasıdır.

Leyla Saz, 1850 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş, dört yaşında iken, I. Abdülmecid'in kızı Münire Sultan'ın yanına nedime olarak verilmiş, yedi yıl sarayda büyüyen Leyla Hanım, padişahın ölümü üzerine on bir yaşında saraydan ayrılmış, bu dönem içerisinde tahsilini sarayda tamamlamıştır. Babası Girit valisi olunca onunla beraber Hanya'ya gittiğini, profesörlüğünü Atina'da tamamlayan ve beş dil bilen Kirya Konsaksaki adında yaşlı bir Rum hanımefendiden Fransızca ve Yunanca öğrendiğini belirten Öztuna, Saz'ın Kutbi Efendi'den Osmanlı şiiri ve aruz öğrendiğini, sultan-efendilerin piyano hocası olan Madmazel Romano'dan piyano dersleri aldığını bildirmektedir⁸⁰. Babası İsmail Hakkı Paşa, Girit valiliğinden önce İzmir valiliği yapmış, 1876 yılında tekrar İzmir valiliğine atanmıştır. Leyla Hanım da babası ile birlikte İzmir'e yerleşmiştir. Daha sonra tekrar İstanbul'a yerleşen Leyla Hanım, sarayla olan ilişkisini devam ettirmiş, sanat ve ilim konusunda kendisini geliştirmeye devam etmiştir. Ölümünden birkaç yıl önce "Saz" soyadını alan Leyla hanım, bu konuda şu sözleri söylemiştir: "...kendimi bildim bileli günüm onsuz geçmedi."6 Aralık 1936 yılında İstanbul'da vefat etmiştir⁸¹. İki yüzü aşkın bestesi bulunan Saz, bestelediği birçok eserlerin sözlerini de kendisi yazmış, köşkü ile birlikte notaları yandıktan sonra eserlerini yeniden toplamış ve "Külliyat-ı Mûsikî" adı altında bastırmıştır. Eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemiş, büyük formda eser bestelememiştir⁸². Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 37 şarkısı bulunan Leyla Saz'ın dinî mûsikî alanında bir bestesi bulunmamaktadır.

1861 yılında Kayseri'de dünyaya gelen Ahmed Mithat Bey'in müzisyen olan babası, dostları ile evinde sazlı sözlü geceler düzenlemiştir. Yedi yaşından itibaren bağlaması ile bu toplantılara katılan Ahmed Mithat, Rüştîye ve İdadiyi Kayseri'de bitirdikten sonra İstanbul'a giderek "Mülkiye Mektebi"ne kaydolmuş, 1892 yılında buradan mezun olmuştur⁸³. Urla kaymakamlığından emekli olduktan sonra İzmir'in Karataş semtine yerleşerek Kemeraltı'nda bir halı ve mobilya dükkanı açmıştır. İzmir'in

⁷⁹ Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, Cilt II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, s.72-73.

⁸⁰ Öztuna, a.g.e., s.209.

⁸¹ Özalp, a.g.e., s.46-48.

⁸² Özalp, a.g.e., s.49-51.

⁸³ Özalp, a.g.e., s.104.

işgali sırasında evi ve dükkanı yağmalanmıştır. Olaylar yatıştıktan sonra Karantina semtinde küçük bir ev tahsis edilmiş, felaketlerin tesellisini mûsikîde bulan Ahmed Mithat, bu evi bir mûsikî mahfili haline getirmiştir. İzmir’den sonra İstanbul’a buradan Kayseri’ye gitmiş, 1931 yılında aile mezarlığına defnedilmiştir⁸⁴. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivi kayıtlarında bestekâra ait dinî mûsikî eserine Râstlanmamıştır.

Halid Lemi Atlı, 1869 yılında İstanbul Üsküdar’da dünyaya gelmiştir. Kendisini büyüten ablası ve eniştesi, Lemi Atlı’nın iyi bir eğitim görmesi için çaba göstermiş, Fatih ve Soğukçeşme Rüştîyesi’nde okumasını sağlamışlardır. 1887 yılında Mülkiye Mektebi’ne kaydettirmişler fakat Lemi Atlı buradan mezun olamamıştır⁸⁵. Bir süre İzmir Deniz Ticaret Müdürlüğü’nde çalışan Atlı, bu süre zarfında maddi ve manevi sıkıntılar yaşamış, “Sine-i Sûzanıma Ahım Yeter” adlı eserinin, bu yılların üzüntüsünü yansıttığı söylenmiştir. Müzikle iç içe olan eniştesi, her on beş günde bir konakta “Küme Faslı” yaptırmış, bu toplantılara birçok müzisyen katılmıştır. Atlı’nın yeteneğini gören Sadık Bey, Enderûni Yusuf Bey’den dersler almasını sağlamış, bu durum Lemi Atlı’nın çok hoşuna gitmiştir. Bir toplantı esnasında Hacı Ârif Bey ile tanışan Atlı, üstad ile tanışmasını şöyle anlatmıştır:

“Bir gece evimize şeref bahşeden büyük Hacı Ârif Bey, sesim ile gösterdiğim istidada meclub olmuş, kendilerinin tabiri ile sesimin meclubu olmuş ve her on beş günde bir evimizi şereflelendirmeye ve acize metodlu bir suretle mûsikî tedrisine başlamıştı...”⁸⁶.

Ömrünün son yıllarını Suadiye’de yeğenlerinin yanında geçirmiştir. Küçükkağa sokağındaki bu eve Selahaddin Pınar, Fevzi Aslangil, Sadi Hoşses, Ârif Sami Toker gibi bestekarlar gelmiştir. 25 Kasım 1945 yılında İstanbul’da vefat eden ve nota bilmediği için birçok eserinin unutulduğu Atlı, beş yüz eser bestelemiş, günümüze iki yüz kadarı kalmıştır⁸⁷. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 127 eseri bulunan Atlı’nın dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır.

1874’de İstanbul Süleymaniye’de dünyaya gelen Şükrü Osman Şenozan, Şehzâde Rüştîyesi ve Mülkiye İdadisi’nde okuduktan sonra İstanbul Tıp Fakültesi’nden mezun olmuştur. Bir süre İzmir Memleket Hastanesinde çalıştıktan sonra on yedi yıl

⁸⁴ Özalp, a.g.e., s.105.

⁸⁵ Özalp, a.g.e., s.88.

⁸⁶ Özalp, a.g.e., s.89.

⁸⁷ Özalp, a.g.e., s.91-93.

İzmir Sağlık Müdürlüğü'nde bulunmuştur. 4 Temmuz 1954⁸⁸ tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir⁸⁹. Şenozan, ilk mûsikî derslerini Zekâî Dede'den almış, hemen ardından Zekâî Dede'nin oğlu Ahmed Irsoy'dan makam ve usûl dersleri almış, Ali Efendi, Hânende Ali Bey, Müneccimbaşızade Reşat Bey ve Ahırılıkapılı İbrahim Efendi'den fasıllar geçmiştir. İzmir'de bulunduğu süreçte Hoca Râkım Elkutlu faydalanmış, Udi Cemâl Efendi ve Selanikli Ahmed Efendi ile çalışmıştır. İzmir Mevlevihânesi'ne devam etmiş, aynı zamanda H. Saadettin Arel ve Dr. Suphi Ezgi'den de yararlanmıştır (Rona 1960; Özalp 2000; İnal 1958). Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 1 Saz eseri ve 13 şarkısı bulunan Şenozan'a ait dinî esere Râstlanmamıştır.

Kemal Emin Bara, 1875 yılında İstanbul'da Şehzadebaşı'nda doğmuştur. Bebek İlkokulu'nda Soğukçeşme Askeri Rüştiyes'nde ve Kırklareli İdadesi'nde okumuştur. Lise öğrenimini Fransız kolejinde bitirdikten sonra Balkan Savaşı'na subay olarak katılmıştır. Fransızca ve resim öğretmenliği yapmış, 1923'te emekli olmuş, seksen iki yaşında İstanbul'da vefat etmiştir⁹⁰. Müzik alanında belli bir hocası olmadığını vurgulayan Özalp, Bara'nın Yemen'de posta-telgraf kâtibi olarak görev yapan Kanuni Hacı Ârif Bey'den yararlandığını, İzmir'de bulunduğu 1926-1927 yılları arasında, Türk Mûsikîsi'ne eleştirel bir şekilde ytaklaştığı görülmektedir⁹¹. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde 2 Saz eseri ve 26 şarkısı bulunan bestekârın, dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır.

1881 yılında İzmir'de dünyaya gelen Veli Faik Kanık, İzmir Sanat Okulu'nu bitirdikten sonra Muzikai Humayun'a er olarak girmiştir. Hocası Zati Arca'nın çaldığı Saz olan klarnet ile ilgilenmiş ve kısa bir sürede orkestrada solist klarnet olarak görev almıştır. Özalp'in de belirttiği üzere saray orkestrası şefi İtalyan asıllı Dusep Paşa, genç klarnetçiyi dinlemiş ve kendi orkestrasına alınmasını emretmiş, icracılığını ve müzik bilgisini ilerleterek önce öğretmen yardımcılığına, sonra öğretmenliğe getirilmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Ankara'ya gelmiş ve daha sonra Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası Şefi olmuştur (1932-1945)⁹². Öğretmenlikte başarısını gösteren Kanık, 1925 yılında Ankara'da kurulan "Mûsikî Muallim

⁸⁸ Rona(1960)'a göre 1957 yılında öldüğü belirtilmektedir.

⁸⁹ Özalp, a.g.e., s.134-135.

⁹⁰ Öztuna, a.g.e., s.97.

⁹¹ Özalp, a.g.e., s.256-257.

⁹² Özalp, a.g.e., s.257.

Mehtebi”nde beş yıl boyunca klarnet dersleri vermiş, emekli olduktan sonra Ankara Radyosu’nun ilk müdürlerinden olmuş, İstanbul Radyosu’nda üç yıl Tonmayster olarak çalışmış, birçok konsere katılmıştır. Yazdığı Türk Mûsikîsi Usûlleri hakkındaki eseri eleştiri konusu olmuştur⁹³. 19 Kasım 1953 tarihinde İstanbul’da vefat eden Kanık, tanınmış şairlerimizden Orhan Veli’nin babasıdır. Orhan Veli, babasından bir yıl önce vefat etmiştir. 1 Marş, 2 Hüzam şarkısı bilinmektedir⁹⁴. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı dinî mûsikî eseri bulunmamaktadır.

1883 yılında Safranbolu’da dünyaya gelen Mildan Niyazi Ayomak, İsmail Hakkı Bey’in oğludur⁹⁵. 1925 yılında İzmir’e yerleşmiş, burada üç mûsikî okulu açmış, 1925 yılından, İstanbul’a geri döndüğü 1933 yılına kadar, İzmir’de birçok gence mûsikî öğretmiştir⁹⁶. Daha sonra İstanbul’a gelen Ayomak, burada açtığı okulda bir yandan mûsikî dersleri verirken, diğer yandan da “Nota” adında bir dergi yayınlamıştır. On beş günde bir yayımlanan dergi, otuz yedi sayı yayımlanmıştır. Bu dergi hakkında Rona, şu bilgileri vermektedir;

“Türk musikisinde inkılap yapmak arzusuyla, 1933 yılında (NOTA) adlı gayet ciddi, bilgili bir dergi ile neşriyata başlayarak, Alaturka musikinin garp notasıyla ifadesi yolunda öteden beri takip olunan yanlış yolu tahsis suretiyle esaslı bir ifade çığırını açmak istemiş ise de, o sırada Alaturka’nın inkılap dolayısıyla maruz kaldığı hırpalanma yüzünden, mecmuasını kısa bir süre sonra bırakmağa mecbur kalmıştır. En büyük gayesi, garplılara, güzel musikimizi tanıtmak ve bu vadede en basit yol olan yazış şeklini islah etmek idi”⁹⁷.

Hayatını mûsikî ile kazanan, belediyede kısa bir süre çalışan Ayomak, 21 Nisan 1947 tarihinde vefat etmiş, Yahya Efendi mezarlığına defnedilmiştir. Bu sanatın bilimsel yönüne, kendi gayreti ile eğilmiş, dergiler çıkartmış, nazariyat derslerine Hüseyin Sadeddin Arel ile başlamıştır. Özalp, Mildan Niyazi Ayomak’ın mûsikîmize bir yenilik getirme çabalarını şöyle belirtmektedir:

“Musikimizde bir yenilik, daha doğrusu kendince bir şeyler yapmak istedi. Ciddi bir öğrenim görmediğinden bilimsel olmayan yollara başvurdu. Makam ve perde isimlerini kendi düşüncesine göre değiştirmeye ve düzenlemeye kalkıştı. Bir ara Batı Mûsikîsi türü denebilecek anlamsız eserler besteledi. Türk Mûsikîsi ses sistemi için hatalı ve kabul edilmesi mümkün olmayacak görüşler ileri sürdü. O da

⁹³ Özalp, a.g.e., s.257.

⁹⁴ Öztuna, a.g.e., s.322.

⁹⁵ Özalp, a.g.e., s.204.

⁹⁶ Rona (1960)’a göre 8, Özalp (2000)’e göre 5, İnal (1958)’a göre 8 yıl İzmir’de kalmıştır.

⁹⁷ Rona, a.g.e.,s.211.

zamanının modasına uyarak musikimiz hakkında küçültücü ve sevimsiz yazılar yayınladı. Bütün bu hareketler ve tutarsızlıklar, çevresini ve öğrencilerini yitirmesine sebep oldu. Böylece okulunu kapatmak zorunda kaldı.”⁹⁸.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu’nun nota arşivinde 8 saz eseri, 40 kadar da sözlü eseri bulunmasına rağmen dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır.

Haydar Tatlıyay, 1890 yılında Drama’da dünyaya gelmiş, sekiz yaşında anneannesinin ona hediye aldığı Keman ile müzik hayatına başlamıştır⁹⁹. Mesud Cemil, “Bu adama dikkat ediniz! Sıradan bir adam değil, virtüözdür.” diyerek Tatlıyay’ın başarılı bir müzikalite ile sazına olan hakimiyetinden bahsetmiştir. Sazendeliğinin yanı sıra beste çalışmaları da olan Haydar Tatlıyay, ilk olarak “Niçin gördüm seni” adlı Râst makamındaki kantoyu bestelemiştir. 80’e yakın Oyun Havası, Medhal ve Saz Semaisi dışında 77 tane şarkısı vardır¹⁰⁰. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı dinî mûsikî eserine Râstlanmamıştır.

1893 yılında İstanbul Kumkapı’da dünyaya gelen Recep Hayri Yenigün, İlk ve ortaokulu Tefeyyüz Rüştîyesi’nde, liseyi Kumkapı Fransız Mektebi’nde, üniversiteyi de İstanbul Yüksek Ticaret Okulu’nda tamamlamıştır. İlk müzik derslerini Tefeyyüz Rüştîyesi’nde görev yapan müzik öğretmeni Salahattin Bey’den aldığını belirten Rona, Hayri Bey’in bu hocadan üç yıl nota dersi almış, peşrev ve Saz eserlerinin yanı sıra pek çok klâsik besteler de öğrendiğini belirtmiştir¹⁰¹. 1923 yılından sonra Sanayi ve Mesai Müdürü olarak İzmir’e tayin edilmiş ve burada 17 yıl kalmış, Râkım Elkutlu ile tanışmış, İzmir Mûsikî Cemiyeti’nde görev almış olan ve ardından Tokat’a tayin edilen Yenigün, 1947 yılında Ankara’ya atanmış, Cevdet Çağla’nın kurduğu Ankara Mûsikî Derneği’nde solfej okutmuş ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. Beş yıl sonra 1952 yılında emekli olmuştur¹⁰². Birçok eserinin plaklara okunduğu belirten Öztuna, 1930 yılında Sahibinin Sesi’ne dört monolog plak doldurduğunu, 1919’da İnci Mecmuası’na “İran’da Mûsikî” adlı makalesini yazdığını, Yeni Asır, Dünya gazeteleri, Türk Mûsikîsi Dergisi, Mûsikî Mecmuası gibi birçok dergide çok sayıda klâsik bestecileri tanıtan yazıları

⁹⁸ Özalp, a.g.e., s.205.

⁹⁹ Öztuna, a.g.e., s.308.

¹⁰⁰ Özalp, a.g.e., 260.

¹⁰¹ Rona, a.g.e., s.255.

¹⁰² Özalp, a.g.e., s.261.

yayınlandığını vurgulayarak bestekâra ait 2 Saz semâisi 1 aksak Semâi ve bazı fantezi eserleri ile birlikte günümüze 150 kadar şarkısının kaldığını belirtmiştir¹⁰³. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde 52 şarkı ve 1 Saz eseri bulunan bestekârın dinî eserlerine Râstlanmamıştır.

Sadi Işılâ, 1899 yılında İstanbul Laleli’de dünyaya gelmiştir. Müziğe olan ilgisi fark edilince kendisine hediye edilen kemanı pratik olarak çalmaya başlayan Işılâ, on iki yaşında İsmail Hakkı Bey’in Koska’da açtığı Mûsikî-i Osmani Cemiyeti’ne katılmış, aynı yaşta icra heyeti ile Selanik’te sahneye çıkmış, sonrasında haftada üç gün Şehzâde Ziyaeddin Efendi’nin sarayına sazende olarak devam etmiştir. Tanburi Cemil’i dilemiş, Bestenigâr Ziya Bey’den fasıllar geçmiştir¹⁰⁴. Askerlik görevini Kurtuluş Savaşı yıllarında jandarma olarak yapmıştır. Savaşın bitiminden sonra 1922-1926 yılları arasında İzmir’de çeşitli okullarda mûsikî öğretmenliği yapmıştır¹⁰⁵. Arel tarafından Belediye Konservatuarı’na Reşat Erer’den boşalan kadroya tayin edildiğini vurgulayan Özalp, on yedi yıl süre ile “İlmikurul” ve “ İcra Heyeti”nde çalıştığını, 1950’den sonra İstanbul Radyosu’nda Keman sanatçısı olarak yayınlara katıldığını, 1967 yılında felç geçirerek 11 Mart 1969 tarihinde İstanbul’da vefat ettiğini belirtmiştir¹⁰⁶. Bir gazete röportajında bestelediği eserlerinin sayısının altmışı geçmiş olduğunu söylemesine rağmen bilinen eserleri 1 Peşrev, 2 Saz Semaisi, 2 Medhal, 2 Sırto, 1 Oyun Havası ve 30 Şarkıdan oluşmaktadır. Film müzikleri besteleyen Işılâ, Oyun Havaları ve Taksim plağı yapmıştır¹⁰⁷. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde 7 Saz eseri ve 33 şarkısı bulunan Işılâ’a ait bir dinî eser bulunmamaktadır.

Şükrü Tunar, 1907 yılında Edremit’te dünyaya gelmiş, eline geçirdiği basit bir teneke kaval ile şarkılar çalmaya başlamış ve çevresinin ilgisini çekmiştir.¹⁰⁸ Balıkesir’den Edremit’e gelen bir bando takımında klarnet sazını görmüş ve gönül vermiş, on üç yaşında bir klarnet elde ederek bu saz üzerine çalışmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında askere gidenleri bu Saz ile uğurladığını Özalp’ten

¹⁰³ Öztuna, a.g.e., s.389.

¹⁰⁴ Öztuna, a.g.e., s.286.

¹⁰⁵ Özalp, a.g.e., s.240.

¹⁰⁶ Özalp, a.g.e., s.240-241.

¹⁰⁷ Özalp, a.g.e., s.241.

¹⁰⁸ Rona, a.g.e., s.358.

öğrenmekteyiz¹⁰⁹. 1921 yılında İzmir’e göç etmişlerdir. İki yıl süre ile İzmir Mûsikî Cemiyeti’ne devam ederek burada ilk mûsikî eğitimini almıştır. Daha sonra İstanbul’a gelerek Üsküdar Mûsikî Cemiyeti’ne devam etmiş, Kazım Uz’dan makam, usûl ve nazariyat dersleri almıştır. Hocası Uz tarafından Mehter Takımı’na yazılan, Mesud Cemil tarafından da ilk defa İstanbul Radyosu’nda çalmaya başlayan Tunar, 1938 yılında Ankara Radyosu’nda çalışmaya başlamıştır¹¹⁰. 1962 yılında kalp krizinden vefat eden Şükrü Tunar’ın, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine ait 9 Saz eseri ve 78 sözlü eseri bulunmaktadır. Tunar’ın dinî mûsikî alanında bestelediği bir eser bulunmamaktadır.

1907 yılında Beyrut’ta dünyaya gelen Zeki Duygulu, Trablusgarp Harbi döneminde, babasının İtalyanlar tarafından esir edildiği zaman, annesiyle birlikte İzmir’e göç etmişlerdir. Rona, bu sebeple mûsikî alanında “İzmir’li Zeki” olarak da anıldığını vurgulamaktadır¹¹¹. Uzun yıllar İzmir’de yaşayan Zeki Bey, sesinin güzelliği ile çevresinin dikkatini çekmiş, henüz on iki yaşında iken sahneye çıkmıştır. Önce hânende olarak sahne alan Duygulu, ileriki zamanlarda Ud çalmaya kendi kendine öğrenmiş ve udu ile sahneye çıkmaya başlamıştır. Yunanlılar’ın İzmir’den atılışı sırasında gönüllü olarak bandoya girmiştir. Müzik alanındaki teknik bilgileri buradan öğrenmiş, Kurtuluş Savaşı’na katılarak “İstiklal Madalyası” almıştır¹¹². İstanbul, Ankara ve İzmir sahnelerinde uzun süre çalışan bestekâr, radyo yayınlarına da katılarak bazen Ud bazen de viyolonsel çalmıştır. Bestecilik deneyimini erken yaşta elde eden Duygulunun ilk eseri “Harmandalı Mustafa”dır. Bine yakın bestesi bulunan bestekârın eserlerinin birçoğu, çeşitli sanatçılar tarafından plaklara okunmuştur¹¹³. Rona¹¹⁴, bestelerinin üç bin olduğu yazmasına rağmen Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 21 Saz Eseri ve 347 şarkısı bulunan Zeki Duygulu’nun dinî mûsikî türünde bir eseri bulunmamaktadır.

Rıfat Ayaydın, 1915 yılında Muğla’da dünyaya gelmiş, daha sonra İstanbul’a yerleşmiş, Harp Okulu’ndan mezun olduktan sonra çeşitli askeri görevlerde bulunmuştur. Daha sonraları Emniyet Genel Müdürlüğü ile Etibank yönetim kurulu

¹⁰⁹ Özalp, a.g.e., s.312.

¹¹⁰ Özalp, a.g.e., s.313.

¹¹¹ Rona, a.g.e., s.363.

¹¹² Özalp, a.g.e., s.311.

¹¹³ Özalp, a.g.e., s.311.

¹¹⁴ Rona, a.g.e., s.363.

başkanlığı yapmıştır. 20 Nisan 1974 tarihinde Ankara’da vefat eden Ayaydın’ın büyükbabası neyzendir. Müzik alanında ilk çalışmaları on iki yaşında Ud dersleri ile başlamıştır. Özalp tarafından gençliğinde mevlevihanelere devam ettiği ve semazenlik yaptığı belirtilen bestekâr, müzik hayatına sazıyla başlamıştır. İlk Ud hocası Ali Rıza Bey’dir. İzmir’de bulunduğu sıralarda Kanuni Fethi Bey ile Selanikli Ahmed Efendi’den yararlanarak birçok eser geçmiş ve müzik alanında kendini geliştirmiştir¹¹⁵. Kişisel gayreti ile iyi edebiyat bilgisi öğrenen ve iyi bir güfte şairi olan Ayaydın, eserlerinin çoğunun sözlerini kendisi yazmış, birçok şiirini ise Ferit Sıdal, Sadi Hoşses, Ekrem Güyer gibi bestekârlar bestelemiştir. Eserlerinin büyük bir bölümünü Halil Aksoy notaya almıştır. Toplam 30 kadar eseri bilinmektedir¹¹⁶. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı 14 şarkısı olan bestekârın dinî eserine Râstlanmamıştır.

Rüştü Şardağ, 1915 yılında Halep’te dünyaya gelmiştir. Beylerbeyi Numune, Altunizade ilkokulu ve Üsküdar Ortaokulunu bitirdikten sonra İstanbul Öğretmen Okulu’nu bitirmiş, Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’ne devam etmiştir. 1960 yılında Ortadoğu Amme Enstitüsü İdarecilik Bilimler Fakültesi’nde fonetik ve diksiyon ihtisası yapmış, çeşitli okullarda edebiyat dersleri vermiştir¹¹⁷. Türk Ansiklopedisi yayın kurulu danışmanlığı yapan Şardağ’ın 1950 yılında İzmir Belediyesi Yazı İşleri Müdürü, 1967 yılında Teftiş Kurulu başkanı olduğunu belirten Özalp, Belediye Başkan Yardımcılığı’na kadar yükseldikten sonra emekli olduğunu, 1950 yılında hizmete giren İzmir Radyosu’nun kuruculuğunu üstlendiğini, 1983 yılında İzmir milletvekili seçildiğini ve bir süre Kültür Bakanlığı Klâsik Türk Mûsikîsi Korusu sanat danışmanlığı yaptıktan sonra 28 Kasım 1994 yılında İzmir’de vefat ettiğini vurgulamaktadır¹¹⁸. Fransızca, Farsça ve Arapça bilen Rüştü Şardağ, çeşitli dergi ve gazetelerde sanat ve edebiyat ile ilgili yazılar yayımlamıştır. Mûsikî alanında ilk derslerini babasından alan bestekâr, Lemi Atlı’dan da yararlanmış, Üsküdar Mûsikî Cemiyeti’ne de devam etmiştir. 50’ye yakın eser besteleyen bestekârın birçok şiiri de bulunmaktadır¹¹⁹. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı 63 adet şarkısı bulunan Şardağ’ın dinî eserine Râstlanmamıştır.

¹¹⁵ Özalp, a.g.e., s.328.

¹¹⁶ Özalp, a.g.e., s.328-329.

¹¹⁷ Özalp, a.g.e., s.326.

¹¹⁸ Özalp, a.g.e., s.326-327.

¹¹⁹ Özalp, a.g.e., s.327.

1921 yılında Karaman’da dünyaya gelen, üç yaşında İzmir’e yerleşen ve İzmir Namık Kemal Lisesi’nde öğrenimini tamamlayan Ekrem Güyer, 1943 yılında Ankara Radyosu’nun açmış olduğu sınavı kazanarak sanat hayatına başlamıştır¹²⁰. Müzik çalışmalarına on iki yaşında ablası ile birlikte Ud dersleri alarak başlayan, Bağlama ve Tanbur sazını da çalan bestekâr, Ankara Radyosu’nda bas sesi ile birçok programa katılmıştır¹²¹. Ekrem Güyer’in Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 31 adet şarkısı bulunmasına rağmen dinî mûsikî alanında bestesine Râstlanmamıştır.

Ali Rıza Avni Tınaz, 1931 yılında İzmir’de doğmuştur¹²². Özalp, bestekârın İzmir Radyosu Yayın Şefliği de yaptığını, edebiyata ve mûsikî tarihine olan ilgisi sebebiyle, yıllarca süren araştırmaları neticesinde geniş bir arşive de sahip olduğunu ve çeşitli yayın organlarında inceleme yazıları yayımlandığını vurgulamaktadır¹²³. Tınaz, 1961 yılında başladığı İzmir Radyosu’nda birçok radyo programları yapmıştır. Tam 37 yıl devam eden “Ses ve Saz Dünyamızdan” programının sürekliliği ile Guinness rekorlar kitabına giren ilk Türktür. Ayrıca birçok dergide “Ses ve Saz Dünyamızdan” başlığı ile günün konusunu işleyen yazılar yazdığı da görülmektedir¹²⁴. Öztuna’ya göre 111, Özalp’e göre 120 eser bestelemiştir (Öztuna 1969 ve Özalp 2000’den akt. Küçükgökçe 2012). Buna karşılık Küçükgökçe, bestekârın Ümit Yazıcı’ya 7 Saz eseri, 8 şarkı notası vererek eserlerinin bunlardan ibaret olduğunu söylediğini ifade etmektedir¹²⁵. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 6 şarkı ve 1 Saz eseri bulunan Tınaz’ın dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır.

¹²⁰ Yılmaz Öztuna, *Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, Cilt I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s.240

¹²¹ Özalp, a.g.e., s.331.

¹²² Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Müsikîsi*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1960, s.423.

¹²³ Özalp, a.g.e., s.331.

¹²⁴ Özgen Küçükgökçe, “Ömrünü Müziğe Adanmış Bir Aydın: Ali Rıza Avni Tınaz”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Sayı: 3(2), s.177-196.

¹²⁵ Ali Rıza Avni’ye ait sözlü eserleri, saz eserlerini, gazete ve dergi yazılarının tam listesi için bakınız, Küçükgökçe, a.g.m., s.177-196.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

20.YÜZYILIN İLK YARISINDA İZMİR'DE DİNÎ MÛSİKÎ BESTEKÂRLARI

20. yüzyılda yetişen ve dinî mûsikî alanında Türk Mûsikîsi'ne hizmet eden pek çok isim karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar çalışmalarıyla dinî mûsikîye katkıları olmuş olsa da, bu devirde ortaya çıkan eserler bu dönem şartları gereğinde çok fazla tanınma şansı bulamamıştır. Yukarda da belirtildiği gibi dinî eserleri olmayan bestecilere karşın din dışı eserleri ile günümüze kadar ismini duyuran besteciler de vardır. Besteledikleri eserler açısından çeşitli kaynaklardan bilgi edinebilmemize rağmen, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde daha az eserine Râstlanılan besteciler de olmuştur. Özellikle bu dönem bestecilerinin dolaylı ya da dolaysız şekilde iletişim halinde oldukları (aynı hocadan ders almak, birlikte meşk etmek, aynı icra ortamlarında bulunmak, aynı kurumlarda yer almak, vb.) göz önüne alınacak olur ise İzmir özeline gelmeden önce, Türkiye genelinde dinî mûsikî bestecileri hakkında kısa bir bilgi vermek doğru olacaktır.

Din dışı mûsikî alanında pek çok eserler meydana getiren Rauf Yekta, İsmail Hakkı, Kazım Uz, İzmirli Mehmed Râkım, Abdülkadir Töre, Ali Rıza Şengel, Nuri Halil Poyraz gibi isimler, bu çağda dinî eserler de ortaya koymuşlardır. Bu dönemde dinî eserleriyle ismi en çok duyulan kişilerden biri Zekaizâde Ahmed Irsoy'dur¹²⁶. 19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın ilk yarısında karşımıza çıkan en önemli bestecilerden biri de Şeyh Mesud Efendi'dir. Bu dönemde önemli besteleri olan ve aynı zamanda kendisi de Nakşibendi şeyhi olan Şeyh Mesud Efendi, Behlül Efendi'den pek çok eser meşk etmiş, ilâhi ve şarkılar da bestelemiştir. Dinî mûsikî sahasında Kutbi Efendi, Yeniköylü Hadi Bey, Hüseyin Halid Bey gibi isimler önemli başarılar göstermişlerdir¹²⁷.

Ergun'a göre, 1873 İstanbul doğumlu olan Ahmed Avni Konuk 20. yüzyılda karşımıza çıkan bir diğer önemli bestecidir. Ahmed Avni, meşhur Esad Dede'den

¹²⁶ Ergun, a.g.e., s.643-644.

¹²⁷ Ergun, a.g.e., s.644.

okuduğu Tasavvuf, mesnevi ve Farsça ile mûsikî sahasında etkilendiği Zekâi Dede'den oldukça faydalanmıştır. Hânende ismindeki büyük beste mecmuası ile alanda adını farklı bir noktaya yazdırmıştır. Ergun, tüm bu çalışmalarıyla Ahmed Avni Bey'in "Tasavvuf vadisinde büyük bir iktidara sahip" olduğunu vurgulamaktadır¹²⁸.

Ahmed Avni Bey'den sonra son devirdeki dinî mûsikî sahasında çalışmış isimlerden biri de Said Özok'tur. Safveti Efendi Dergâhı Şeyhliği görevine getirilen Özok, ahlaki fazileti ile tanınmış, Durak ve İlâhi seslendirişindeki eşsiz zerafet ile isminden söz ettirmiştir. Tüm bu isimler içerisinde son yüzyılda en çok eser bırakan Zekaizâde Ahmed Irsoy olmuştur. Irsoy, ezberindeki eserlerin çokluğu ile Klâsik Tük Mûsikîsi'ne olan hakimiyeti ile ön plana çıkmış, bestekârlıkta ve kıraat alanında da tanınırlılığını arttırmıştır¹²⁹.

Yufus Dağseven, İzzettin Hümayi, Hayrullah Tacettin, Mehmet Fehmi Tokay ise alanda bilinen diğer isimlerdir. Adı geçen tüm besteciler, dinî musikinin günümüze ulaşan kıymetli eserlerinde izler bırakmış, her biri ayrı çalışma konusu olacak şekilde mûsikîye hizmet etmişlerdir.

İzmir özeline gelindiğinde ise, sadece İzmir'de yaşamış besteciler değil, farklı şehirlerde de yaşasalar, İzmir müzik yaşantısında kısa ya da uzun vadeli varlık göstermiş olan ve bunun yanı sıra öğrenci yetiştirmiş, müzik ile ilgili kurumlarda yöneticilik kuruculuk gibi görevlerde bulunan besteciler de ele alınmıştır. Örneğin; Manisa'lı Âlim Efendi, İzmir-Manisa şehirleri arasının yakın olması, çeşitli kültürel etkinliklerde bu iki şehrin birbiri içinde etkileşim halinde olması ve İzmir'deki dinî mûsikî sahasına da hizmet etmesi sebebi ile bu çalışmada ele alınmıştır. Çalışma kapsamında dinî mûsikî alanındaki önemli isimlere vurgu yapılırken, sınırlandırılan dönemin dışında olmalarına rağmen, İzmir'de dinî mûsikîyi besleyen bestecilerin etkisinde kalıp, bu kişilerin eserlerini radyolardan dinleyip, çeşitli konserler aracılığı ile dolaylı ya da dolaysız, yakın ya da uzak ilişkileri sebebi ile bu kişilerden etkilenen besteciler de vardır. Örneğin İzmir'e 1950 yılında gelen Turan Yalçın ve 1954 yılında TRT İzmir Radyosu Yayın Şefliğine atanan Ârif Sami Toker ve 1958 yılında TRT İzmir

¹²⁸ Ergun, a.g.e., s.647.

¹²⁹ Ergun, a.g.e., s.648-651.

Radyosu’na stajyer sanatçı olarak göreve başlayan Bekir Sıdkı Sezgin gibi bestekârlara da bu bölümde yer verilmiştir.

Konu, İzmir özeline indirgendiğinde, aşağıda verilen besteciler, konu ile ilgili dinî eserlerine ulaşılmış olunması açısından daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1. AHMET ESAT UĞURLU

1887 yılında Manisa’da doğan Ahmet Esat Uğurlu, Sultan Camii müezzinlerinden Ahmet Efendi’nin oğlu ve Müftü Âlim Efendi’nin talebesidir. El makinesi ile çorap örerek geçimini sağladığı için “Çorapçı Ahmet Efendi olarak da bilinen bestekâr, iki oğlunun da İzmir’de ayakkabıcılık yapması sebebi ile sık sık İzmir’e gelmiştir. 1977 yılında İzmir’de vefat eden bestekâra “Neden daha fazla eser bestelediniz?” diye sorulduğunda verdiği cevap şöyledir: “Bizden evvelkiler bütün nağmeleri inci gibi dizmişler, işlemişler. Bize nağme bırakmamışlar. Onların yaptığı oradayken bize iş düşmez...”¹³⁰ Duyduğu her sesi notaya alabildiği söylenen Uğurlu’nun son dönem öğrencilerinden Naim Kaya’nın 1998 yılında hocası hakkında yazdığı şiir, bestekârın mûsikî alanındaki yeteneğini göstermektedir:

“Merhum Hocam Ahmed Esat Uğurlu

Mütedeyyin bir kişi, hem şuurlu,

Mana yüklü, maddeye vermez önem,

Hayatı dopdolu, yok hiç boş dönem.

Hocam mûsikîde bir deha idi,

Ömrünün çoğunu müziğe verdi.

Talebesi yorulur, O yorulmaz.

Aşk ve meşkin hikmetinden sorulmaz.

En büyük usulleri vurur idi,

Her sesi notaya alabilir idi,

O da geçti fani dünyadan.

¹³⁰ Cemil Altınbilek, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=45488&start=15>, Cemil Altınbilek, (E.T: 18.05.2020).

İrfan ehliydi, okudu manadan...”¹³¹

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivi içerisinde bestekâra ait 2 ilahiye Râstlanmıştır (Bkz. Tablo 1)

Tablo 1. Ahmet Esat Uğurlu'nun Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Rahatü Ervah Mümin Hazret-i Kuran Olur	Ahmet Esat Uğurlu	-	Evç	İlâhi	Düyek
Rahatü Ervah Mümin Hazret-i Kuran Olur	Ahmet Esat Uğurlu	-	Ferahnâk	İlâhi	Düyek

2. AHMET YARDIM

25 Mart 1909 yılında İzmir’de dünyaya gelen Ahmet Yardım, İzmir müzik yaşantısına Ney sazı ile katkı sağlayan önemli sanatçılardan birisidir. Annesi Vechiye Hanım, babası Hüseyin Efendi’dir. Mûsikîye ve şiire olan ilgisi, dedesinden aldığı derslerden gelmiştir. Dedesi Âşık Mehmet Efendi, çok değerli bir halk ozanı ve halk şairidir.¹³²

Akdoğu, bestekârın Manisa Mevlevihânesi neyzenbaşısı Hasan Dede’den Ney dersleri aldığını, 1930 yılında Hâfız İsmail’den eserler meşk ettiğini, 1935 yılında Şeyh Cemâl Efendi’nin yönetimindeki Eşrefpaşa Mûsikî Cemiyeti’ne devam ederek Cemâl Efendi’den yararlandığını vurgulamaktadır. İkiçeşmelikte kurduğu bir dernekte mûsikî dersleri vermeye başlayan Yardım, İzmir Türk Mûsikîsi Cemiyeti’nde eğitimciliğinin yanı sıra 1950 yılından itibaren TRT İzmir Radyosu’nda Neyzen olarak çeşitli programlara çıkan bestekâr, İzmir’de vefat etmiştir¹³³.

¹³¹Cemil Altınbilek, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=45488&start=15>, Cemil Altınbilek, (E.T: 18.05.2020).

¹³² Mustafa Rona, 20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1970, s.553.

¹³³ Onur Akdoğu, Ege’de Müzikçiler Ansiklopedisi, Metro Matbaacılık, İzmir, 1997, s.306-307.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı ve günümüze dört adet eseri kalan sanatçının iki adet dinî mûsikî eseri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Ahmet Yardım'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ârif Olur Derviş Olan	Ahmet Yardım	Ahmet Yardım	Ferahnâk	Îlâhi	Sofyan
Yandım Aşkın Ateşinden	Ahmet Yardım	Ahmet Yardım	Uşşak	Îlâhi	Düyek

3. AKIN ÖZKAN

1934 yılında Bursa'da doğan Akın Özkan, İlk ve orta öğrenimini Bursa'da bitirmiş, İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nden mezun olmuştur. Sadun Aksüt'te Tanbur dersleri alan sanatçı, Sinekemani Nuri Duyguer ve Vahit Bağcı'dan klâsik eserler icra etmiştir. İstanbul Belediye Konservatuarı ve İleri Türk Mûsikîsi Konservatuarında nazari bilgilerini tamamlayan Özkan, Laika Karabey'den Tanbur sazının tüm inceliklerini öğrenmiştir.¹³⁴

Yedek subaylığını bitirdikten sonra 1958 yılında Turhan Yalçın'ın desteği ile TRT Ankara Radyosu'na Tanbur sanatçısı olarak girmiştir. Yirmi beş yıl boyunca kurum içerisinde Saz sanatçılığının yanı sıra koro şefi ve TRT Repertuar Denetleme Kurul üyeliği görevlerinde de bulunmuştur. Birçok sanatçıya da saziyla eşlik eden Akın Özkan, yurt içi ve yurt dışında kültürümüzü çeşitli ülkelere örneklemiştir.¹³⁵

1984 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuarı'na atanarak Ses Eğitimi Bölüm Başkanlığı, Temel Bilimler TSM Anasat Dalı Başkanlığı gibi çeşitli görevlerde bulunan Özkan, 1992 yılında eserlerinin birçoğunu "Akın Özkan- 40. Yıl Kırk Sazeseri" ve "Akın Özkan 40. Yıl Yüz Şarkı" adıyla yayınlamıştır. 2007 yılında İzmir'de vefat eden sanatçının Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota

¹³⁴ Rona (1970), a.g.e., s.707.

¹³⁵ Akdoğu, a.g.e., s.226.

arşivine kayıtlı 351 eseri bulunmaktadır. Günümüze ulaşan ve bu arşive kayıtlı beş dinî mûsikî eseri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 3.)

Tablo 3. Akın Özkan'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Aşk Akıyor Duru Duru	Akın Özkan	Burhan Sadık Yalçın	Bayati	İlâhi	Yürük Semâi
Bir Gecedен Bir Geceye	Akın Özkan	Feyzi Halıcı	Uşşak	Nefes	Devr-i Revân
Candan Misafir Tanrıyı Hoş Tut	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Nevâ	İlâhi	Yürük Semâi
İyilikler Yücelikler Dolu Tanrım	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Dügâh	İlâhi	Sofyan
Ya İlâhi Gafletim Çok	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Sabâ Bûselik	İlâhi	Düyek

4. MANİSALI (AHMED) ÂLİM EFENDİ

1874 yılında Manisa’da doğan Ahmed Âlim Efendi, Bursa ve Manisa medreselerinde müderrislik yapan Hocasâdeler ailesinden Ârif Efendi’nin oğludur. Döneminin ilim adamlarından dersler alarak kendisini yetiştirmiştir. Batı Anadolu’nun Yunanlılar tarafından işgal edildiği dönemde “Cemiyet-i İslamiye”nin başında bulunan ve idama mahkûm edilmesi sebebiyle İstanbul’a kaçan Âlim Efendi’nin, bu konudaki hikâyesini İnal şöyle aktarmaktadır:

“Yunanlıların işgali sırasında memleketin kurtarılması için pek çok çalışdı. Kendini tehlike atdı. İşgal hengâmında Mağnisada kurulan <Cem’iyyeti İslamiyye>nin reisi idi. Cem’iyyetin azası, gizli toplanır ve müstevlilerin mezalimi vahşiyânesini tesbit ederek İzmirdeki İngiliz, Fransız, İtalya ve Amerika konsoloslarına gönderirler ve Yunan mekamlarile temasda bulunarak protesto ederlerdi. Yunan zalimleri, Âlim Efendi’yi İ’dama mahkûm etdiler. Yakalamak için evini sardılar. Arka kapudan kaçarak istasyonda Fransız subaylarına iltica etdi. Onlar Yunanlılara vermeyerek Ak hısara savuşdurdular. Orada

ve Balıkesirdeki Müdafai milliye cemiyetine girdi. Balıkesir de işgal edilince İstanbula kaçdı. Bir dostunun evinde tavan arasında istihlasa kadar kaldı.”¹³⁶.

Kurtuluş savaşının bitimi ile Manisa’ya dönen Âlim Efendi, Ankara Hükümeti tarafından teklif edilen başka başka görevleri reddederek Manisa müftülüğüne geri dönmüştür. Tüm hizmetlerine karşılık “İstiklal Madalyası” verilmiştir. Dönemin Manisa Belediye başkanı Lütfullah Efendi’nin kızı Fatma Hanım’la, Fatma Hanım’ın ölümü üzerine kız kardeşi Ayşe Hanım’la evlenmiş ve dört çocuk sahibi olmuştur. 13 Aralık 1930 yılında vefat eden Âlim Efendi’nin mezar taşında şu sözler yazmaktadır: “Manisa müftüsü iken 13/12/1930’da ölen Hâfız, bestekâr ve şair Ahmed Âlim Efendi ruhuna Fatiha”¹³⁷.

Özalp, Âlim Efendi’nin dönemi hakkında şu sözleri aktarmaktadır:

“Âlim Efendi’nin yetiştiği yıllarda Manisa’da bir kültür ve sanat ortamı vardı. Şemsü’l-Maarif adında okulda İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça gibi yabancı dillerde mûsikî okutulurdu. İzmir’li Neyzen ve Udi Cemâl Efendi buralarda dersler verirdi. Manisa Mevlevihânesi’ne giderek müzik bilgisini, Ney çalmasını ilerletti, Batı ve Hamparsum notası öğrendi. İstanbul’da kaldığı yıllarda da mûsikîden uzak kalmadı, dönemin ünlü sanatkarları ile arkadaşlık etti. Aynı zamanda şair olan sanatkar, şiirlerinde dinî ve din dışı duyguları dile getirmiştir.”¹³⁸.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı eserleri arasında on beş beyitlik Hicâz makamında Kâr-ı Natık, Şehnaz ve Bestenigâr makamlarında iki Murabba, Bestenigâr makamında bir Ağır Semâi ve bir İlâhi bulunmaktadır. Ulaşılabilen bir ilahisi aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Manisalı (Ahmed) Âlim Efendi'nin Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Cüd Bi Lutfek Ya İlâhi Mencehu	Âlim Efendi	-	Râst	Şuğul	Devr-i Hindi

¹³⁶ İnal, a.g.e., s.65.

¹³⁷ Özalp, a.g.e., s.137.

¹³⁸ Özalp, a.g.e., s.137.

5. ÂRİF SAMİ TOKER

4 Nisan 1926'da Gelibolu'da dünyaya gelen Ârif Sami Toker, Mahmutpaşa İlkokulu ve Cağaloğlu Ortaokulu'nu bitirdikten sonra Ticaret Lisesi'nden mezun olmuştur. Bu dönem içerisinde İstanbul Belediye Konservatuarı'nda eğitim görmeye başlamıştır. Askerliğini Bandocu olarak yaparak Batı Mûsikîsi hakkında bilgi edinmiştir¹³⁹.

Sadeddin Kaynak, Kemal Batanay ve Emin Ongan'dan dersler alan bestekâr, Muhlis Sabahattin, Hamid Hüsni Bey, Udi Vahid Bey ile meşk etmiş, İstanbul Belediye Konservatuarı'na girdikten sonra Sadeddin Arel ve Suphi Ezgi'nin öğrencisi olmuştur¹⁴⁰. Rona, Toker'in Lemi Atlı'nın son öğrencisi olduğunu, Lemi Atlı'nın yetmişinci yaşı sebebiyle Komedi Tiyatrosu'nda düzenlenen jübile gecesinde konser veren heyet arasında son talebesi sıfatıyla hazır bulunduğunu vurgulamaktadır¹⁴¹.

Altı ay Merkez Bankasında çalışan Toker, 1950 yılında İstanbul Radyosu'nda kütüphane düzenlemesinde görevlendirilmiştir. 1954'te İzmir Radyosu yayın Şefliği'nde göreve başladığı sırada İzmir Türk Mûsikîsi Derneği başkanlığını da yapmıştır. 4 yıl süre ile bu görevde bulunduktan sonra Ankara Radyosu'nda yayın şefliği görevini altı ay kadar sürdürerek İstanbul'a geri dönmüş ve İstanbul Radyosu Müzik Müdürü olarak görevine devam etmiştir. Safiye Ayla'nın tavsiyesi üzerine çeşitli sahnelerde şarkı söylemiş ve plaklar doldurmuştur. Ölümünden uzun bir süre önce felç geçiren bestekâr 27 Nisan 1997'de İstanbul'da vefat etmiştir¹⁴².

Öztuna(1976), 1300'den fazla eseri olduğu yazmasına rağmen, Özalp(2000), 120 eseri olduğunu belirtmektedir. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı olarak ise 193 eseri bulunan Toker'in 2 adet ilahisi olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo5).

¹³⁹ Özalp, a.g.e., s.337.

¹⁴⁰ Öztuna, a.g.e., s.324.

¹⁴¹ Rona, a.g.e., s.405.

¹⁴² Özalp, a.g.e., s.337.

Tablo 5. Ârif Sami Toker'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Engelleri Aştım Geldim	Ârif Sami Toker	Ziya Polat	Râst	İlâhi	Düyek
Mevla Birdir Biliyorsan	Ârif Sami Toker	Ziya Polat	Hüzzam	İlâhi	Düyek

6. AVNÎ ANIL

Hamdi Bey ve Fatma Hanım'ın oğulları olarak 23 Nisan 1928 yılında İstanbul Selimiye'de dünyaya gelmiştir. İlkokulu III. Selim İlköğretim Okulu'nda okuduğu dönemde bir fotoğrafçının yanında çıraklık yapan Anıl, 1942 yılında Haydarpaşa Lisesi'ne giderken fotoğrafçılık konusunda ustalık kazanmıştır. Lise zamanlarında Üsküdar Halkevi'ne giden bestekâr, kitap ve tiyatro kollarında çalışmaya başlamış, bir süre sonra Goldon'un "Yalancı" ve Sabih Göze'nin "Mavi Gözlük" adlı oyunlarında rol almıştır. 1950 yılında Halkevleri'nin kapanması ile birlikte, Üsküdar Mûsikî Cemiyeti ile tanışmış Emin Ongan ile çalışmaya başlamıştır. 1952 yılında Ankara Polis Enstitüsü'nde giren bestekâr, bir yıllık eğitimi sonucunda Adana Emniyet Müdürlüğü'ne tayin edilmiş, burada 17 ay çalıştıktan sonra istifa ederek İstanbul'a, gazeteciliğe geri dönmüştür. Dünya Gazetesi'nde 1967 yılında her hafta haber, eleştiri ve anketlerin yer aldığı Cuma Sayfası'nı hazırlarken Kasım 1969'dan itibaren aylık mûsikî-radyo ve sanat dergisi olan Mûsikî ve Nota dergisini çıkarmaya başlamıştır.¹⁴³

"Türk Mûsikîsi Bestekârları Külliyyatı"nın 1969 yılında çıkarttığı 28. Sayısında Avni Anıl, Kendisinin yazdığı mektubu ile okuyucularına hayat hikayesini şöyle anlatmaktadır:

"Mûsikî çalışmalarım süresinde bestecilik çok etkiledi beni. Eser besteleme tekniğini kendi kendime ama kendi formumda bir çizgiye sokmaya çalıştım. İlk şarkımı 1952 yılında Râst makamında yaptım. Kısa süre içerisinde Ankara ve İstanbul Radyoları repertuarına giren bu şarkımdan sonra üç eser daha besteledim. Bunlar "Dilşad Olacak Diye Kaç Yıl Avuttu Felek", "Ağla Çeğmim, Eski Lezzet Kalmamış Peymanede" ve "Bir Alev Bir Işık Senin Bakışın" adlı şarkılarımdır. Şu anda en yeni şarkımla birlikte 84 bestem var. Bu çalışmalarım sırasında gazeteciliğimi de bırakmadım. Halen Dünya Gazetesi'nde Radyolarımız ve Türk Mûsikîsi sayfasını yönetiyorum. 20'den fazla film müziğim var.

¹⁴³ Nihan Ulusoy, "Avni Anıl Bestelerinin Mûsikî Unsurları Açısından İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üni, GSE, Ankara, 2017, s.25-27.

Türkiye'nin her yerine nota gönderiyorum. Her ay 500'ün üstünde musikisever ile mektuplaşıyorum. Bütün musikiseverler ile beraberim. Hepinize saygılar, hepinize selamlar...»¹⁴⁴

TRT İzmir Radyosu'nda birçok programa imza atan ve vefatına kadar bir fiil çalışan Avni Anıl 2008 yılında aramızdan ayrılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu'nun nota arşivinde 158 eseri bulunan Anıl'ın dinî mûsikî alanında bir adet ilâhisi aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Avni Anıl'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Hayırlısı Veysdir Tabiinlerin	Avni Anıl	Ahmet Arıtürk	Segâh	İlâhi	Aksak

7. BEDRİ NOYAN

1912 yılında Serez'de dünyaya gelen bestekârın gerçek adı Salih Bedreddin olup “Âşık Noyan” mahlasını kullanmıştır. 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan kısa bir süre sonra Ankara Numune Hastanesi'nde Kulak Burun Boğaz alanında ihtisasını tamamlamıştır. 1946 yılında Doçent ünvanını alan bestekâr 1987 yılına kadar mesleğini sürdürmüştür. 1958 yılında Bektaşiliğe intisap ederek 6'şar aylık periyotlar içinde babalık ve halifebabalık ünvanlarını kazanarak 1960 yılında dedebaba olarak seçilen bestekâr 1997 yılında vefat etmiştir¹⁴⁵.

Keman çalıp Ney üfleyen bir müzisyen olan ve Bektaşiliğin Babagan kolunun 36. Dede babası Noyan, İzmir ve Aydın'da serbest hekim olarak uzun yıllar çalışmıştır. Diyarbakır ve Aydın Halkevi Başkanlığı, Aydın Lisesi Okul Aile Birliği ve Okul Koruma Derneği Başkanlığı, Aydın İlleri Türk Mûsikî Derneği Başkanlığı, Aydın Çocuk Kütüphanesi Koruma Derneği Başkanlığı, Aydın Kültür Derneği Başkanlığı görevlerini yapan bestekâr, Bektaşilik alanında birçok kitap yazmıştır. İngilizce, Fransızca, Yunanca ve Arapça'dan Türkçe'ye çevirilmiş yayımları da vardır¹⁴⁶. Resim, şiir, mûsikî, makam ve özellikle de hat ve ebru sanatlarıyla yakından ilgilenen Bedri Noyan'ın Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı sadece 1 Nefes'i bulunmaktadır (Bkz. Tablo 7).

¹⁴⁴ Rahmi Kalaycıoğlu, Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı, İstanbul, 1969, Sayı, 28.

¹⁴⁵ İlyas Üzümlü, “Noyan, Bedri”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/noyan-bedri>, (E.T: 18.05.2020)

¹⁴⁶ Mehmet Demirci, “Bedri Noyan”, <https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/mehmet.demirci/2013/04/22/bedri-noyan>, (E.T: 18.05.2020)

Tablo 7. Bedri Noyan'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Beşaret Sizlere Ey Can	Bedri Noyan	Kadimi Baba	Nihâvend	Nefes	Düyek

8. BEKİR SİDKİ SEZGİN

1 Temmuz 1936 yılında İstanbul Şehremini’de dünyaya gelen bestekâr-solist Bekir Sıdkı Sezgin, Hâfız Hüseyin Sezgin ve Feride Hanım’ın çocuğudur. İlkokul ve ortaokulu Isparta ve Muğla’da tamamlayarak iki yıl verdiği ara ile hafızlığını tamamlamıştır. Sezgin’in beş yaşında iken Kur’ân’ı hatim ettiğini ve bu anlamda bir merasim düzenlendiğini belirten Özcan, 1952 yılında lise eğitimine başladığında, babasının desteği ile İstanbul Belediye Konservatuarı girdiğini, Konservatuar sınavına giren 238 kişi arasında birinciliğe layık görülen Sezgin’in, 1956 yılında her ikisinden de mezun olarak askerlik görevi için Denizli’ye gittiğini vurgulamaktadır. 1958 yılında TRT İzmir Radyosu’na stajyer sanatçı olarak göreve başlayan Sezgin, 1965 yılında “Birinci Sınıf Ses Sanatçısı” olmuş, 1967 yılından itibaren yeni alınan stajyer sanatçılara üslup ve repertuar hocalığı yapmış, 1974 yılında İzmir Radyosu Klâsik koro şefliği görevine getirilmiştir¹⁴⁷.

1976 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsikîsi Konservatuarı’na öğretim üyesi olarak göreve başlamış, İstanbul Radyosu bünyesinde koro şefliği ve TRT Merkez Denetleme Kurulu üyeliği görevlerine devam ederek 1980 yılında TRT’den emekli olmuştur¹⁴⁸.

Müziğin meşk sistemi ile yani iyi bir örnekten usta-çırak eğitimi ile öğrenilebileceğini söylemiş ve hayatı boyunca bu anlayışı savunmuştur. Meşk’in bir nefis terbiyesi olduğunu, meşk esnasında en ufak bir ayrıntının bile çok önemli olduğu kanaatinde hareket etmiştir. O’na göre iyi bir musikişinas olmak için mûsikî birikiminin edebiyat ve tasavvuf bilgisi ile desteklenmesi gerekir. Aruz veznine olan hakimiyeti,

¹⁴⁷ Nuri Özcan, *Türkiye’nin Birikimleri-3*, “Bekir Sıdkı Sezgin”, İlke Yay., İstanbul, 2014, s.261.

¹⁴⁸ Özalp, a.g.e., s.333.

repertuvarının genişliği, kafa sesini kullanışı ve ses perdelerini kullanma konusundaki hassasiyeti, mûsikî çevresinde onun “perdeci” diye anılmasına sebep olmuştur¹⁴⁹.

Din ve mûsikî alanında kendini geliştirmiş ve yüksek bir kültüre ait bir ailede büyüyen Sezgin, beş yaşında hıfzını tamamlayarak bu alandaki ilgisini ortaya koymuştur. Babası sayesinde birçok kişiden dinî eserler öğrenen sanatçı, din dışı eserleri de annesinden öğrenmiştir. Topluluk içerisinde ilk mûsikî icrasını henüz dokuz yaşında iken mevlidin “Tevhîd Bahri”ni okuyarak yapmıştır. Hâfız Numan ve Hâfız Hasan Efendi’den Nâ’t, Mevlîd, Ezân ve talim derslerinin yanı sıra, Zâkirbaşı İlhami, Manisalı Hâfız Ahmed, mübaşir Kemal ve Hâfız İsmail’den bilmediği klâsik eserler, Durak, Tevşîh, tavır ve üslup öğrenmiştir. Mûsikî öğrenmek ve öğretmek konusunda kendi ağzından şu sözleri söylemiştir;

“... Eğer insan en iyi ses ustalarını, en iyi yorumcu ve icracılarını dinler ve onlara hizmet ederse ancak o zaman Türk musikisinin makamlarla ilgili yapısını, perdelerini kavrayıp iyi anlayabilir. Yoksa öğrencilere filan dörtlü ile filan beşli birleştiği zaman şu makam olur deyip, o diziye iki portrelk bir termin içinde terennüm etmekle mûsikî öğrenilmiyor ve öğretilmiyor. Böyle olunca mekanikbir mûsikî öğretiliyor ki, onda da ruh yoktur, ruhsuz da mûsikî olmaz. (...) Hayatımı sadece mûsikîye vakfettim. Şu gerçeği de önemle belirtmek isterim ki küçük yaşında başlayıp bugüne kadar hayatımı yalnız mûsikîye vakfeden ben, henüz hiçbirşey öğrenemediğimin farkındayım...”¹⁵⁰.

Solist, ses sanatçısı, eğitimci, kurul üyesi ve iyi bir notist olan Bekir Sıdkı Sezgin, 14 Nisan 1996 yılında Antalya’da hayatını kaybetmiştir. Günümüze ulaşan ve Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 80’e yakın eseri arasında, dinî mûsikî alanındaki 1 Âyin, 21 İlâhi, 2 Şuğul, 2 Durak, 1 İstiğfar ve 3 Tevşîh örnekleri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 8).

¹⁴⁹ Nuri Özcan, “Bekir Sıdkı Sezgin”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sezgin-bekir-sitki> (E.T: 28.01.2020)

¹⁵⁰ Özalp, a.g.e., s.334-335.

Tablo 8. Bekir Sıdkı Sezgin'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ah Heme Goftim Lik Ender-Besiç	Bekir Sıdkı Sezgin	Mevlâna	Muhayyer Sünbüle	Âyin	-
Ârif Olur Derviş Olan	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Yardım	Gerdâniye	İlâhi	Sofyan
Âşık-ı Yezdan Zikreder Daim	Bekir Sıdkı Sezgin	Ali Ulvi Kurucu	Ferahnâk	İlâhi	Nim Sofyan
Belagal Ula Bi Kemalihi	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Yegâh	Şuğul	Sofyan
Ben Bilmez İdim Gizli Ayan	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Dede	Hicâz	Durak	Durak Evferi
Ben Bu Yolu Bilmez idim	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	İlâhi	Nim Sofyan
Bende Sıklet Sende Letafet	Bekir Sıdkı Sezgin	Necip Fazıl Kısakürek	Segâh	İlâhi	Düyek
Bir Dilde ki Zehir Ola	Bekir Sıdkı Sezgin	Osman Şemsi Nureddin	Suzinâk	İlâhi	Aksak
Bu Dervişlik Yoluna Sıdk İle Gelen Gelsin	Bekir Sıdkı Sezgin	Eşrefoğlu Rumi	Râst	İlâhi	Nim Sofyan
Elhamdü Lillahillezi Sultanühü	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Râst	Şuğul	Düyek
Estağfirullah El-Azim El- Kerim	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Râst	İstiğfar	Nim Sofyan
Ey Bunca Nimetler Veren	Bekir Sıdkı Sezgin	Nuri Baş	Çargâh	İlâhi	Nim Sofyan
Ey Gönül Her Ne Dilersen	Bekir Sıdkı Sezgin	İbrahim Hakkı	Hicâz	İlâhi	Devr-i Hindi
Ey Risalet Tahtının Hurşid-ü	Bekir Sıdkı Sezgin	Gazali	Bayati	Tevşih	Fahte
Gaflet İle Hakkı Buldum	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Segâh	İlâhi	Nim Sofyan
Gelmişir O Lutfeylediğin	Bekir Sıdkı Sezgin	Faruk Nafiz Çamlıbel	Nevâ	İlâhi	Sofyan
Hak eğer yardım Murad Eylerse	Bekir Sıdkı Sezgin	Nuri Baş	Hüzzam	İlâhi	Düyek

Hakdan İnen Şerbeti İçtik	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	İlâhi	Sofyan- Aksak
Huda Rabbim Nebim Hakka Muhammeddir Resulullah	Bekir Sıdkı Sezgin	İbrahim Hakkı	Hicâz	İlâhi	Düyek
Hüsn İle Cananlar içre	Bekir Sıdkı Sezgin	Fatih Sultan Mehmed	Mahur	İlâhi	Düyek
İsm-i Sübhan Virdin mi Var	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	İlâhi	Sofyan
İster İdim Allahı Buldum	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Uşşak	İlâhi	Sofyan
Kainata İptida Vahdet	Bekir Sıdkı Sezgin	Bekir Sıdkı Sezgin	Hicâz	İlâhi	Düyek
Mevlam Sana Ersem Diye	Bekir Sıdkı Sezgin	Ali Ulvi Kurucu	Hicâz	İlâhi	Nim Sofyan
Susuzluktan Kavrulmadan Suyun Kadri	Bekir Sıdkı Sezgin	Vedia Dereoğlu	Hicâz	İlâhi	Sofyan
Şol Demde ki Can Çeşmime	Bekir Sıdkı Sezgin	Abdullah Efendi	Bayati	Durak	Durak Evferi
Vasıl Olmaz Kimse Hakka	Bekir Sıdkı Sezgin	Şemseddin Sivasi	Uşşak	Tevşîh	Düyek
Ya İlâhi İsm-i Azam Hakkı	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Segâh	Tevşîh	Devr-i Hindi
Yönelelim Allaha Veysel Karani Gibi	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Arıtürk	Hüzzam	İlâhi	Nim Sofyan
Yunus Sensiz Gönül Taşmaz	Bekir Sıdkı Sezgin	Emine Ertem	Tahir	İlâhi	Raksan

9. HÜSEYİN SADEDDİN AREL

Türk müzik tarihine damgasını vuran en önemli müzik adamlarından biri olan Hüseyin Sadeddin Arel, 1880 yılında İstanbul'un Vefa semtinde doğmuştur. Babası Mehmed Emin Efendi, annesi Fatma Zekiye Hanım'dır. İlköğrenimini Vefa'da tamamlamış 1886 yılında İzmir'e göç etmişlerdir. İzmir'de Fransız Koleji'ni bitirdikten sonra yükseköğrenimini tamamlamak amacıyla İstanbul'a dönmüş, İstanbul Hukuk Mektebi'nden "üstün başarı madalyası" ile 4 Eylül 1906 yılında mezun olmuştur. Özalp, Arel'in, 15 yaşında ilk memuriyet hayatına İzmir'de "Vilayet Mektubi Kalemî"nde başladığını, 1913 yılında Danıştay'da, 1914'te Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nde çalışmıştır. mütareke yıllarında Amerika'ya giderek 1923 yılına kadar orada yaşadığını,

Türkiye'ye dönünce İzmir'e yerleştiğini ve bir büro açarak avukatlık yaptığını vurgulamaktadır. 1928 yılında İstanbul'a geri dönmüş, Adliye Nezari'nde çalıştığı yıllarda, Adliye Nazırı Abdurrahman Nureddin Paşa'nın kızı Pakize Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten tek çocuğu olan kızı Naciye dünyaya gelmiştir. 6 Mayıs 1955 tarihinde Bomonti'deki evinde siroz hastalığından dolayı vefat etmiştir¹⁵¹.

Müzik çalışmalarına on yaşındayken başlamış, mandolin, Ud, ve özellikle piyano üzerine çalışmıştır. 1907-1909 senelerinde Edgar Manas Efendi'den Armoni, Kontrpuan ve Füg dersleri almıştır. Kendi çalışmaları ile kompozisyon, orkestrasyon ve prozodi öğrenmiştir. Bunula birlikte bütün bu ilimleri Türk Mûsikîsi'ne tatbik edip, bunlar üzerine makaleler, risaleler yazmış, öğrenciler yetiştirmiştir.¹⁵² Nazari çalışmalarının yanı sıra Ney, Keman, Kemençe, Tanbur, Viyola, Viyolonsel çalmasını öğrenmiştir¹⁵³.

Arel'in, biri Kuruçeşme'de kayınpederinin konağında bulunan toplam iki kütüphanesi olmuştur. İlki, 1922 yılı sonunda İstanbul'un Fransızlar'ın işgali sırasında tamamen yakılmıştır. Bu kütüphanede, kırk iki yaşına kadar topladığı özellikle hukuk, mûsikî ve edebiyat üzerinde on bine yakın basılı ve yazma eserlerin yanı sıra, 1910 yılında babasının kütüphanesinden kalan fıkıh, Arapça dinî ilimler üzerine birkaç bin basılı ve yazma kitaplar da bulunmaktaydı. İkinci kütüphanesini daha ilkinin yandığı günün ertesinde kurmaya başlamıştır. Bu kütüphane, 1923-1928 yılları arasında İzmir'de iken, Avrupa'dan getirttiği birçok kitaptan oluşmaktadır. İzmir'den dönüşte Bomonti'deki evini satın almış ve kütüphane burada gelişmeye başlamıştır. Evin ikinci katı tavanlara kitap dolu olduğu gibi, hukuk kütüphanesi üçüncü katta, mecmua koleksiyonları da mahzende yer almaktaydı. Bu kütüphane eşi Pakize Arel ve kızı Naciye Hanım'ın izni ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü'ne verilmiştir¹⁵⁴.

Arapça, Farsça, İngilizce, Almanca, Fransızca ve daha birçok dili mükemmel ve tam olarak bilen Arel aynı zamanda matbaacılık alanında da birçok hizmetlerde bulunmuştur. Özellikle 1908 yılında Türkiye'de ilk defa çıkardığı “Şehbâl” adlı dergini

¹⁵¹ Özalp, a.g.e., s.185-186.

¹⁵² İnal, a.g.e., s.251.

¹⁵³ Özalp, a.g.e., s.187.

¹⁵⁴ Öztuna, a.g.e., s.47.

bir eşine daha Râstlanmayacak niteliktedir¹⁵⁵. Matrisleri İtalya’da hazırlanan bu dergi, baskı ve kalite yönünden o yıllardaki yayınlara göre üstün nitelikte idi. 100 sayı çıkan Şehbâl dergisinin koleksiyonu ve belgeleri, işgal sırasında çıkan yangında yanarak yok olmuştur. 1939 yılında İsmail Hami Danişmend ile çıkarmış olduğu “Türklük” dergisi on beş sayı çıkabilmiş, dergide yayımlanan “Türk Mûsikîsi Kimindir?” adındaki seri makaleleri daha sonra kitap haline getirilmiştir. 1948 yılında çıkmaya başlayan “Mûsikî Mecmuası” son yayın organıdır¹⁵⁶.

İzmir’de bulunduğu yıllardan İstanbul’a gelişi ve ölümüne kadar, önceleri haftada iki gün, sonraları yalnızca Cumartesi günleri evinde akademik müzik toplantıları yapmış ve bundan hiçbir karşılık beklememiş olan Arel, birçok mûsikîşinasa hocalık yapmıştır. Darüttâlîm-i Mûsikî’de 1916 yılında ders vermeye başlamıştır. 1943 yılında İstanbul Konservatuvarı’nın başına getirilmiştir. 1948 yılında süresi dolunca yenilemek istememiş, buradan ayrılarak “İleri Türk Mûsikîsi Konservatuvarı”nı kurmuştur. Doktor Suphi Ezgi ve Salih Murad Uzdilek ile uzun süren araştırmalardan sonra müziğimizin akustiğinin tamamına yakın bir biçimde açıklamasını yaparak, yirmi dört eşit olmayan aralığın varlığını ispatlamış ve bu görüşün bilimsel dayanaklarını belirlemişlerdir. Batı notası ile Türk Mûsikîsi eserlerinin yazılamayacağı düşüncesi ile arkadaşlarıyla donanım işaretlerini bularak bu sorunu da çözüme bağlayan Arel, Türk Mûsikîsi Terminolojisi ortaya koymuştur¹⁵⁷.

Türk müzik kültürüne birçok katkı sağlayan Arel, 2000 kadar eser ortaya koymuştur. “...Hayatımda Türk Mûsikîsi’ne sarf ettiğim zamanın birkaç mislini Batı Mûsikîsi’ne sarf etmiş olduğum ve bu musikinin şaheserleriyle vecd’e geldiğim halde, bir türlü Türk Mûsikîsi aşkından kendimi alamayışım, belki kısmi milli meyilimdendir; lakin, mutlaka daha ziyade Türk Mûsikîsi’nin bünyesinde gördüğüm olağanüstü inkişaf kabiliyetimdendir.” diyen Arel’in, Ercümen Berker’in verdiği listeye göre eserleri şunlardır: 51 Mevlevî Âyini, 108 Durak, 87 İlâhi, 13 Ney Taksimi Bestesi, 24 Peşrev, 28 Konser Saz Semâi’si, 80 Saz Semâi’si, 42 Oyun Havası, 20 Dramatik Saz Eseri, Tanbur ve Viyolonsel için 8 Taksim, 11 Köçekçe, Beste ve Semâi gibi büyük formlarda

¹⁵⁵ Rona, a.g.e., s.152.

¹⁵⁶ Özalp, a.g.e., s.188.

¹⁵⁷ Özalp, a.g.e., s.190.

7 sözlü eser, 51 Gazel, 3 Gazelli Taksim, 2 Marş, 104 Şarkı, Oda müziği ve koral, Altılama, Üçleme, ikileme olarak toplam 71 çoksesli eser¹⁵⁸.

Edinilen bilgiler doğrultusunda, net eser sayıları verilmesine rağmen, bu eserlere ulaşılamamış, tez araştırması kapsamında temel alınan Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 438 eseri tespit edilebilmiştir. Arel'in dinî mûsikî alanında bestelediği 100 Durak, 16 Âyin, 18 İlâhi ve 1 Tevhîd eserleri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Hüseyin Sadeddin Arel'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
A Sultanım Sen Var İken	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Sultan-i Irâk	Durak	Durak Evferi
Aferin Ey Mahr-u ber	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Kürdî	Âyin-i Şerif	Devr-i Revân
Ah Andım Yine Ol Bezm-i Mestanelik	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivash Şemsi	Rahatfezâ	Durak	Durak Evferi
Ah Arz-ı Didar Eyledikçe	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Nevâ	Durak	Durak Evferi
Ah Aşkın Gitmez Dilinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Muhibbi	Evcâra	Durak	Durak Evferi
Ah Aşkın Oldu Dil-i Mesva-yı Hu	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Kerim	Irâk	Durak	Durak Evferi
Ah Aşk ile Nuş Eyleyen	Hüseyin Sadeddin Arel	Abd-Üs Samed	Ferahnüma	Durak	Durak Evferi
Ah Aşkın Meyine Ben Kana Geldim	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Şehnâz	Durak	Durak Evferi
Ah Bahr İçinde Katrayım	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Neveser	Durak	Durak Evferi
Ah Hemişe Bülbülün Gülşende	Hüseyin Sadeddin Arel	Sahvi	Acem Âşiran	Durak	Durak Evferi

¹⁵⁸ Özalp, a.g.e., s.190.

Alude olup cürmü	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Nişâbur	Îlâhi	Evsat
Baz Amedem Haza Cünunül Aşkıyn	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Dilkeşâveran	Âyin-i Şerif	-
Ben Dost Hevasına Düştüm	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Uşşak	Îlâhi	Devr-i Hindi
Ben Mest-i Canan Olmuşum	Hüseyin Sadeddin Arel		Hüzzam	Durak	Durak Evferi
Ben Sanırdım Alem İçre Hiç Bana Yar Kalmadı	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Karcıgar	Durak	Durak Evferi
Benim Maksudum Alemde Değildir	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
Benim Maksudum Alemde Değildir	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
Bir Dil ki Onda Şemsi Hakikat Nihan Olur	Hüseyin Sadeddin Arel		Nikriz	Âyin-i Şerif	-
Biz Ol Uşşak-ı Serbazız	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivashlı Şemsi	Bestenigâr	Durak	Durak Evferi
Bu Gün Meydan-ı Aşk İçre ki	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi
Buyruk Senin Ferman Senin	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Bayati	Durak	Durak Evferi
Bülbül-i Nalan Olup Çağırırım Ey Dost	Hüseyin Sadeddin Arel	Nahifi	Revnakhüma	Durak	Durak Evferi
Bülbül-i Şurideyim Güliden Nasibim Var Benim	Hüseyin Sadeddin Arel	Derviş Osman	Humayun	Durak	Durak Evferi

Cam-ı Aşk Nuş Edüp	Hüseyin Sadeddin Arel	Gafuri	Nişâburek	Durak	Durak Evferi
Can Besi Kendi Vü Ender Perdezen ki	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Âyin-i Şerif	-
Can Bu Elden Göçmeden	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Nihâvend	Durak	Durak Evferi
Cana Ne Görünür Bana Cana Neye Baksam	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Isfahan	Durak	Durak Evferi
Can-ü Dilde Aşk Mihman Eyleyen	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bûselik	Durak	Durak Evferi
Cenab-ı Fakine Layık Amel Yok	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Kürdî	Durak	Durak Evferi
Cilceğah-ı Sinede Devran Eder	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Segâh	Îlâhi	Devr-i Hindi
Cümle Ağzadan Gelir	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Hüseyni	Durak	Durak Evferi
Cümle Alem Aşına	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivash Şemsi	Râst	Durak	Durak Evferi
Çünkü Bildin Müminin Kalbinde	Hüseyin Sadeddin Arel	Nesimi	Uşşak	Durak	Durak Evferi
Dehri Duna Dil Veren Akil Değil	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Kürdili Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi
Deldi Bağrım Bülbül-i Biçare	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Hisar Bûselik	Durak	Durak Evferi
Derdi Aşka Düşmeyince	Hüseyin Sadeddin Arel	Hilmi	Uşşak	Durak	Durak Evferi
Derd-i Hakka Talip Ol	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Eviç	Durak	Durak Evferi
Derununda Olan Halet	Hüseyin Sadeddin Arel	İsa Mahvi	Bayati	Durak	Durak Evferi

Dil Hanesi Mir'at-ı Hak	Hüseyin Sadeddin Arel	Nasuhi	Bûselik	Durak	Durak Evferi
Dil Hanesi Pür Nur Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	I. Ahmed	Evcâra	Durak	Durak Evferi
Dost Andelib-i Bağ-i Hicran	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Rahat-ül Ervâh	Durak	Durak Evferi
Dost Aşk-ı Yare Düş O Laldan	Hüseyin Sadeddin Arel	Emir Osman Haşimi	Zirgüle	Durak	Durak Evferi
Dost Ey Gafil Uyan Rihlet-i Nagahı	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivashlı Şemsi	Nikriz	Durak	Durak Evferi
Dost Sehv İle Ol Duysa Günah Kuldan Ne Demsen	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdayi	Nişâburek	Durak	Durak Evferi
Duş Reften Dermiyan-ı Meclisi	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Kürdi	Âyin-i Şerif	-
Dünyaya Gönül Verme	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Uşşak	İlâhi	Aksak Semâi
Düşdü Cane Akıbet Sevdâ-ı Aşk Eyledi	Hüseyin Sadeddin Arel	Hakkı	Kürdî	Durak	Durak Evferi
Düşüm Yine Derde	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Aşkefzâ	Durak	Durak Evferi
Eğer Dosttan Belli Haber Sorarsan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Suzinâk	Durak	Durak Evferi
Ehli Derdin Derdine Derman İken	Hüseyin Sadeddin Arel	Müderriş	Zirgüleli Suzinâk	Durak	Durak Evferi
Ey Can Gözün Açabilsem Diyenler	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmeti	Zirgüle	Durak	Durak Evferi
Ey Cemâl-i Hakka Talib	Hüseyin Sadeddin Arel	Azizi	Pençgâh	Durak	Durak Evferi
Ey Derde Derman İsteyen	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Acem Kürdi	Durak	Durak Evferi

Ey Derdlilerin Derdine Eden Derman Allah	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Reng-i Dil	Durak	Durak Evferi
Ey Gönül Aşka Çevir Gel Yüzünü	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Humayun	Îlâhi	Evsat
Ey Gönül Neylersin Sen Bu Cihanı	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şedarabân	Durak	Durak Evferi
Ey ki Can Ra Behri Tenmi Suhti	Hüseyin Sadeddin Arel		Nişâbur	Âyin-i Şerif	-
Ey Rehide Can-ı	Hüseyin Sadeddin Arel		Karcıgar	Âyin-i Şerif	-
Eya Alemlerin Şahı	Hüseyin Sadeddin Arel	Merkezi	Ferahfezâ	Durak	Durak Evferi
Ez Adem Ha Suyi	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	Âyin-i Şerif	-
Ezelden Aşk Oduna Yana Geldim	Hüseyin Sadeddin Arel	Sünbül Sinan	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
Fer Almışken Tulu-i Kibriyadan	Hüseyin Sadeddin Arel	Yahya Kemal Beyatlı	Hisar Bûselik	Durak	Durak Evferi
Geçelim Bu Heva İle Hevesden	Hüseyin Sadeddin Arel	Derviş Himmet	Şevkefzâ	Durak	Durak Evferi
Geçeyim Can ile Tenden	Hüseyin Sadeddin Arel	Kusec Ahmed	Uşşak	Durak	Durak Evferi
Gel Ey Bad-ı Saba Lutfeyle Bir Dem	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Eviç	Durak	Durak Evferi
Gel Vücudun Perdesin Kaldır	Hüseyin Sadeddin Arel	Üsküdarlı Yahya	Ferahfezâ	Durak	Durak Evferi
Gelmişin Vahdet Elinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Ümmi Sinan	Isfahân	Îlâhi	Aksak Semâi
Genci Aşk-ı İster İsen	Hüseyin Sadeddin Arel	Talib	Nihâvend	Durak	Durak Evferi

Gönül Hayran Olubdur Aşk Elinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Hayali	Reng-i Dil	Durak	Durak Evferi
Göster Bize Rahı Hüda Canlar	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	İlâhi	Düyek
Gül müdür Bülbül müdür	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Irâk	İlâhi	Yürük Semâi
Gülşeni Aşka Düşen	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Ruhnevâz	Durak	Durak Evferi
Hak Teala Azamet Aleminin	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Ferahnümâ	Âyin-i Şerif	-
Hakka Teslim Etmeyen Canü Dilin	Hüseyin Sadeddin Arel	Gafuri	Suzinâk	Durak	Durak Evferi
Hamd Ana Ki Kıldı Halka Rahmet	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Âyin-i Şerif	-
Haml-i Meryemle Mesih'in Doğuşunun Kıl İman	Hüseyin Sadeddin Arel	Enis Behiç Koryürek	Humayun	İlâhi	Semâi
Harabat Ehliyim Yokdur Kararım	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bûselik Humayun	Durak	Durak Evferi
Her Kimin Kalbinde Zikrullah Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Durak	Durak Evferi
Hu Aşkınla Çak Olsa Bu Ten	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Acemaşirânda Zirgüle	Durak	Durak Evferi
Hu Aşkınla Yandır Sultanım Allah	Hüseyin Sadeddin Arel	Zekâi	Hisar-Bûselik	Durak	Durak Evferi
Hüdaya Cümleyi Alem Sana Âşık	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şivenümâ	Durak	Durak Evferi
Hüdaya Keş-i Cürm İçre Kaldım	Hüseyin Sadeddin Arel	İsa Mahvi	Hüzzam	Durak	Durak Evferi

İçmeyen Lalin Şerabın Merdimerdan Olmadı	Hüseyin Sadeddin Arel	G. Nakşi	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
İlâhi Pek Büyüksün	Hüseyin Sadeddin Arel		Râst	Âyin-i Şerif	
İlah-ül Aleminsin	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
İşimiz Subh-u Mesa Cürm-ü Hata	Hüseyin Sadeddin Arel	Adli	Nikriz	Durak	Durak Evferi
Kabe Et Kalbini Sen Büthane Sansın	Hüseyin Sadeddin Arel	Nasuhi	Yegâh	Durak	Durak Evferi
Kalbini Bağ Cihan Et	Hüseyin Sadeddin Arel		Rûy-i Irâk	Durak	Durak Evferi
Katra Aşkın Umman Oldu	Hüseyin Sadeddin Arel	Hikmeti	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
Katra-i Aşk Hüda Bir Bahr-i	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şivenümâ	İlâhi	Yürük Semâi
Kim Ki Aşkın Darına Berdar Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	Mısri Niyazi	Uzzal	Durak	Durak Evferi
Mail Olma Dünyeye	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Ferahfezâ	Durak	Durak Evferi
Meçü Masnu İmü Sanı Histim	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Eviç	Âyin-i Şerif	-
Merdi Meydan-ı Hudanın	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Nihâvend	Durak	Durak Evferi
Mest Olduğum Etmem Acep	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Acemli Yegâh	Durak	Durak Evferi
Mest-i Aşkız Sabrımız Yok	Hüseyin Sadeddin Arel	Lutfi	Şevkefzâ	Durak	Durak Evferi
Mest-i Aşksız	Hüseyin Sadeddin Arel		Rûy-i Irâk	İlâhi	Devr-i Hindi

Mevlam Senin Aşıkların	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Hisar Bûselik	Durak	Durak Evferi
Mevlam Ver Aşkını Bana	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Ferahnâk	Durak	Durak Evferi
Mir'at-ı Dilin Jeng-i Sivaitse	Hüseyin Sadeddin Arel	Sahvi	Dilkeşâveran	Durak	Durak Evferi
Musaffa Eyle Dil Leyhin	Hüseyin Sadeddin Arel	Hayali	Suzi Dil	Durak	Durak Evferi
Mürg-i Dil Pervaz Edip Uçmak Diler	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Irâk	Îlâhi	Yürük Semâi
Nadan Nazarında	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Kürdili Hicâzkâr	Îlâhi	Evsat
Ne Rütbe Bir	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şevkefzâ	Îlâhi	Curcuna
Nedir Bu Katrelerde Bahr-i Umman Olduğun Cana	Hüseyin Sadeddin Arel	Sezai	Hicâz	Durak	Durak Evferi
Nedir Derdin Senin Bu Matemin	Hüseyin Sadeddin Arel	Şakir	Sabâ-Zemzeme	Durak	Durak Evferi
Nefs-e Uyup Rahi Hakdan	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Hüseyini	Durak	Durak Evferi
Nuş Edenden Camı Aşkı	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Yegâh	Durak	Durak Evferi
Olmayacak Senden Ala Dost	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Sultâni-Irâk	Durak	Durak Evferi
Perişan Eyledim Dilden Gamı	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Lalegül	Durak	Durak Evferi
Rûbud Aklü Dilemra	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bayati	Âyin-i Şerif	-
Sema Aram-ı Can-ı Aşıka	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Isfahân	Âyin-i Şerif	-

Senin Aşıkların Kılmaz Nazar	Hüseyin Sadeddin Arel	Âşık Paşa	Bûselik	Durak	Durak Evferi
Sevdayı Sivadan Geç Gel Hu Diyelim	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdayi	Sabâ	Durak	Durak Evferi
Sıdk İle Âşık Olursan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmetzade Abdullah	Isfahân	Durak	Durak Evferi
Söylemem Razı Derunum Sırrı	Hüseyin Sadeddin Arel	Zekâî	Yegâh	Durak	Durak Evferi
Şâd Baş Ey Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Sabâ	Âyin-i Şerif	
Şeb-i Tenhada Derler Kun-i Der	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Tevhîd	Fahte
Şöyle Sakla Sırrı Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel		Nevâ	İlâhi	Devr-i Kebir
Taştı Rahmet Deryası	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Segâh	Durak	Durak Evferi
Tecelliyle Dolu Alem	Hüseyin Sadeddin Arel	Aşki	Isfahân	Durak	Durak Evferi
Tende Canım Canda Cananımdır	Hüseyin Sadeddin Arel		Neveser	İlâhi	Devr-i Hindi
Tiyneti Ademde Konmasa Eğer Sevdayı Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Şevkefzâ	Durak	Durak Evferi
Uyan Gafletten Ey Gafil Seni	Hüseyin Sadeddin Arel		Nişâbur	Durak	Durak Evferi
Varımı Ben Dosta Verdim	Hüseyin Sadeddin Arel	D. Ahmed	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
Varsın Birsın Allah'ım	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Sabâ	İlâhi	Aksak Semâî
Vasıl Olmaz Kimse Hakka Cümleden	Hüseyin Sadeddin Arel	Şemsi	Isfahân	Durak	Durak Evferi

Vech-i Yare Duş Olan Alemde	Hüseyin Sadeddin Arel	Kuşadalı İbrahim	İsfahân	Durak	Durak Evferi
Vesvese-i Tengüzeşt Gül Güle-i Can Resid	Hüseyin Sadeddin Arel	Mevlâna	Uşşaki Hicâz	Îlâhi	Aksak
Vuslat Gibi Nimet Mî Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Eviç	Durak	Durak Evferi
Ya İlâhi Kasırım Şükründe Ben	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Kürdili Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi
Ya Vasiat Mağfîret Halime Senden Medet	Hüseyin Sadeddin Arel	İbrahim Hakkı	Bûselik	Durak	Durak Evferi
Yüce Sultanım Derde Dermanım	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Şerefnümâ	Durak	Durak Evferi
Zahida Dem Urma Aşkdan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmeti	Segâh	Durak	Durak Evferi
Zehi Zati- ülhiyyet Mühim	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Âşiran	Âyin-i Şerif	-

10. İSMAİL BAHA SÜRELSAN

19 Kasım 1912 yılında Bursa’da doğan İsmail Baha Sürelsan, Yozgatlı Bahaeddin Efendi ile Fatma Hanım’ın oğludur. İlk orta ve lise eğitimini Bursa Işıklar Askeri Lisesi’nde tamamlayarak 1935 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nden mezun olmuştur. 1935 yılında Nazilli Pamuk Üretme Çiftliği’ne memur olarak atanan Sürelsan, 1936’da Ankara’ya, 1937-38’de Bursa’ya, 1938-39 yılları arasında da Eskişehir’e asistan olarak atanmıştır. 1942 yılında Bornova, 1945 yılında da Malatya’da Vilayet Ziraat Müdürü olmuştur. 1948 yılında bakanlık müfettişi, 1949’da Zirai Donatım personel müdürü, 1955’te müşavir, 1962’de başmüşavir, 1972 yılında da emekli olmuştur. 1968-1972 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinî Türk Mûsikîsi Öğretim Görevlisi olarak görev yapmıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Öztuna, a.g.e., s.258-259.

Özalp, bestekârın TRT kurumunda çeşitli görevlerde bulunduğunu, Türk Sanat Mûsikîsi Uzmanlığı, Repertuvar Kurul Başkanlığı, Kültür Bakanlığı Türk Mûsikîsi Komisyon Üyeliği ve Klâsik Koro Şefliği gibi görevlerinin ardından 1977 yılında Antalya Radyosu'na geçerek, 1977 yılında Devlet Sanatçılığı ünvanı ile onurlandırıldığını belirtmiştir.¹⁶⁰

Müzisyen bir aileden gelen Sürelsan, 1925 yılına kadar yaşadığı Bursa'da Mevlevihâne'ye devam etmiş, Bağlama ve Tanbur sazı ile ilgilendikten sonra asıl sazı olan Kanun'a Saim Bey sayesinde hakim olmuştur. Askeri Lise zamanında Rahmi Otman'dan mûsikî bilgisi edinen sanatçı, Karagöz üzerine çalışmalar yapmıştır. Ankara'da yaşadığı süreçte “Cumartesi Toplantıları” düzenleyerek bu sanatı akademik ölçülerde öğretmiştir. Ahenk, Mızrap, Bayrak, Mûsikî ve Nota, Mûsikî Mecmuası, Milli Kültür gibi dergi ve gazetelerde inceleme yazıları hazırlayan İsmail Baha Sürelsan, Kantemiroğlu hakkında yazdığı inceleme yazısı ile UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından hazırlanan bir eserde yer almıştır.¹⁶¹

Günümüze ulaşan 62 eseri arasında bulunan Sürelsan'ın Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı 4 dinî mûsikî eseri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. İsmail Baha Sürelsan'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Elestü Hitabın Duyunca Hemen	İsmail Baha Sürelsan	Nedim	Ferahnâk	Nefes	Sofyan
İmanla Bilip Rabbini Keşfetti Cemalin	İsmail Baha Sürelsan	Ekrem Kılıç	Bestenigâr	İlâhi	Sofyan
Kendi Hüsnün Vechi Dilberden	İsmail Baha Sürelsan	İbrahim Hakkı	Şevkutarab	İlâhi	Müsemmen
Men Şüdem Bende-i	İsmail Baha Sürelsan	Nedim	Râst	İlâhi	Düyek

¹⁶⁰ Özalp, a.g.e., s.335.

¹⁶¹ Özalp, a.g.e., s.336-337.

11. KAYA BEKAT

9 Kasım 1932 yılında İzmir’de doğan Kaya Bekat, öğrenim hayatının tümünü İzmir’de tamamlamıştır. Yüksek tahsilini İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nde bitirerek 1961 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nda göreve başlamıştır. 1952 yılında Hüseyin Sadeddin Arel’in Mûsikî Mecmuası ile müzik yaşamına başlamış, Vecihe Engin’den Ud, Ârif Sami Toker’den ses ve usûl dersleri almıştır. Reşat Aysu, Mehmet Kutlugün, Yusuf Nalkesen, Necdet Varol ve Rüştü Şardağ’dan faydalanmıştır. 1953 yılından itibaren nota yazmaya başlayan bestekâr, İzmir Mûsikî Cemiyeti, TRT Kütüphanesi Mûsikî Mecmuası ve birçok yerde nota yazımına katkıda bulunmuştur¹⁶².

Kalaycıoğlu, Bekat’ın besteciliğe 1953 yılında başladığını, mûsikîde esas hevesi ses sanatçılığı olmakla birlikte bu yöndeki gayretlerinin netice vermediğini, buna rağmen yıllar sonra bir tek şarkı ile radyo ve televizyona sesi ile çıktığını (1986) belirterek, bu hevesinin nota yazma işinin kurbanı olduğunu söylediğini vurgulamaktadır¹⁶³.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu’nun nota arşivinde 59 adet bestesine ulaşılmaktadır. Ulaşılan bestelerin dinî mûsikî türündeki örnekleri aşağıda verilmiştir. Güftelerinin bazıları Remzi Akansel, Ali Ulvi Baradan ve Yılmaz Yüksel gibi bazı besteciler tarafından bestelenmiştir (Bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Kaya Bekat'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Aziz Allah Sormam Sana	Kaya Bekat	Kaya Bekat	Hicâz	İlâhi	Sofyan-Yürük Semâi
Çiledeydim Çıktım Şükür Yürüyorum	Kaya Bekat	Kaya Bekat	Hicâz	İlâhi	Sofyan
Efendimsin Cihanda İtibarım Varsa	Kaya Bekat	Şeyh Galip	Hicâz	İlâhi	Düyek

¹⁶² Rahmi Kalaycıoğlu, “Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı”, Gürol Ofset, İstanbul, 1982, Sayı, 42.

¹⁶³ Kalaycıoğlu, a.g.e., Sayı 42.

12. LÜTFİ FİLİZ

1911 yılında Tire’de dünyaya gelen Lütü Filiz, Birinci Dünya Savaşı sırasında sığındıkları bir köyde, babası tarafından eğitime alınmıştır. Her gün Kur’ân’dan bir sayfa ezberleten babası sayesinde 5 yaşında Kur’ân’ı hatmetmiştir. Osman Dede’den ve Şevki Dede’den dersler almıştır. Fani mahlasını kullanarak, aruz ve hece vezniyle yazmış olduğu şiirleri “Fani Divanı” adı altında 2002 yılında basılmıştır. Edindiği bilgileri “Noktanın Sonsuzluğu” ismiyle dört cilt olarak 1998-2000 yılları arasında kitap olarak yayınlamıştır. Bestelemiş olduğu ilahiler, aynı isim altında önce nota olarak kitap halinde, daha sonra Pan Müzik tarafından 2001 yılında müzik albümü olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında İstanbul’da vefat etmiştir¹⁶⁴. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde Lütü Filiz’e ait 49 adet dinî mûsikî eseri bulunmaktadır (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Lütü Filiz’in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Allah Yoludur Aşk Yolu	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Hüzzam	İlâhi	Semâi
Aşk Ateşiyle Pişer Muhabbet	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Sabâ	İlâhi	Devr-i Hindi
Aşk Ehline İlham Olunur	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Mahur	İlâhi	Yürük Semâi
Aşkınla Ben yanıyorum	Lütü Filiz	Hatipzakırş Hasan Efendi	Uşşak	İlâhi	Sofyan
Aşkınla Ölmek Aşıka Şandır	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Hicâzkâr	İlâhi	Düyek
Ayine-i Dilden Silerek Kevn ü Mekanı	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Evç	İlâhi	Sengin Semâi
Ayineyim Ben O Cana	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Nevâ	İlâhi	Sofyan
Bir Nazar Kıl Hu Kaplamış Heryeri	Lütü Filiz	Lütü Filiz	Hüseyni	İlâhi	Devr-i Hindi

¹⁶⁴ A.Şenol Filiz, “Lütü Filiz”, <http://www.noktaninsonsuzlugu.com/biyografiler/lutfiFiliz.htm>, (E.T: 18.05.2020)

Bu Dünyadan Hiçbir Lezzet Almadan	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Ferahnâk	İlâhi	Tek Vuruş
Bu Zevk Öyle Bir Zevktir ki Tarifine İmkan	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	İlâhi	Sofyan
Cümle Alem Senin İçin Yaradılmış	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Nihâvend	İlâhi	Müsemmen
Dahil-i Bab-ı Gufranım	Lütfi Filiz	Hatipzakiri Hasan Efendi	Sabâ	İlâhi	Müsemmen
Elif Elhamdülillah Be Bidayet Bismillah	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Mahur	İlâhi	Sofyan
Emre Bağlı Bendeyim Aşkın İle Zindeyim	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Karcığâr	İlâhi	Sofyan
Erenler Sofrası Gül-ü Gülşendir	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Segâh	İlâhi	Soyfan
Evvel Hem Ahir Gönül Batın	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	SultaniYegâh	İlâhi	Sofyan
Ey Gönül İnsan-ı Kamil Bulalım	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâzkâr	İlâhi	Sofyan
Ey Padişah-ı Bi-zeval Geldik	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Sengin Semâi
Ey Sevgilim Sevgilim İçindeki Can Benim	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Düyek
Gece Gündüz Ağladım Çok Zar-ü Zar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	İlâhi	Raks Aksağı
Gel Can Gezelim Gel Kendimizde	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	İlâhi	Düyek
Hak Aşkına Boyananlar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Segâh	İlâhi	Sofyan- Semâi
Hak Muhammed Alimsin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Düyek

Hakka Teslim Olan Kullar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Kürdili Hicâzkâr	İlâhi	Düyek
Hem Evvelsin Hem Ahir	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Acem Âşiran	İlâhi	Sofyan
Her Ne Yapsak Fayda Yok	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Düyek
Her Sırrıma Habirsin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüzzam	İlâhi	Sofyan
İlâhi Lutfuna Kanmak Olur mu	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Zâvil	İlâhi	Düyek
İnsan Hiç Dertten Kurtulmaz	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Evç	İlâhi	Müsemmen
Kainatı Yaratan Sevgi İle Donatan	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Acem Âşirân	İlâhi	Sofyan
Kamil Bir Ummandır	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şedarabân	İlâhi	Sofyan
Kendimizi Bilmez İken	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	İlâhi	Sofyan
La Aynasında Gördüm İllay	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	İlâhi	Sengin Semâi
Lutfunla Küşad Oldu Sana	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	İlâhi	Sofyan
Maye-i Ruh-i Mücessem	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	İlâhi	Devr-i Hindi
Nutk-ı Hakkı Guş Eden	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Sofyan
Saki Kerem Et Şiçe-i Can	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Nihâvend	İlâhi	Sofyan
Sen Bendeki Dilberi İster İsen Gel Beri	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Uşşak	İlâhi	Sofyan
Seni Sevmişim Ezel Sensin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Müsemmen
Sensin Allahım Yok İştibahım	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şehnâz	İlâhi	Sengin Semâi
Seviyorum Hep Seni Bu Suçsa Affet Beni	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Ferahnâk	İlâhi	Müsemmen

Uykulardan Uyanalım Gel	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Muhayyer Kürdi	İlâhi	Müsemmen
Vücut Birdir Ayna iki Gör	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüseyini	İlâhi	Düyek
Yapış Pir Eline Yabanda Kalma	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	İlâhi	Sofyan
Yapıştım Çok Şükür Bir Ulu Ele	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Sofyan
Yine Gönlüm Açılıp Haddi Yok	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	İlâhi	Sofyan
Yine Gönlüm Çağlamada	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şevkefzâ	İlâhi	Müsemmen

13. NECDET VAROL

13 Şubat 1927 yılında dünyaya gelen Necdet Varol, kanun sazını ilk olarak annesinden öğrenmiştir. Bu konuda kendini geliştiren bestekâr, 1950 yılında Ankara Radyosu'nda kanun sanatçısı, repetitör ve koro yönetmeni olarak göreve başlamıştır. 1956 yılından itibaren üç yıl boyunca İzmir Radyosu müdürü olarak görev alan sanatçı, 1959-1960 yıllarında İstanbul Radyosu'nda göreve devam ettiğini belirten Çetin, bestekârın birçok yurt dışı görevinin ardından 1968 yılından 1982 yılına kadar İstanbul Radyosun'nda kanun sanatçılığı, koro yönetmenliği ve İmtihan Denetim Danışma Kurulu üyeliğinde bulunduğunu aktarmaktadır¹⁶⁵.

1982 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nda öğretim görevlisi olarak göreve devam eden sanatçı, 1986 yılında MESAM Bilim Kurulu başkanlığına seçilmiştir. 1998 yılında Kültür Bakanlığı tarafından Devlet Sanatçısı ünvanını kazanan sanatçı 29 Mart 2020¹⁶⁶ yılında 95 yaşında vefat etmiştir. Bestelediği eserlerin birçoğunun sözlerini kendisi yazan sanatçının Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivinde 83 eseri vardır. Dinî mûsikî alanında bestelediği eserler aşağıda yer almaktadır (Bkz. Tablo 13).

¹⁶⁵ Derya Çetin, "Mehmet Necdet Varol Hayatı, Besteciliği, Eserleri", Ege Üni Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir, 1996, s.1-5.

¹⁶⁶ Onur Akay, "Yaşayan Efsane Necdet Varol Vefat Etti", <http://www.onurakay.com.tr/yasayan-efsane-necdet-varol-vefat-etti-makale,595.html>, (E.T: 28.06.2020)

Tablo 13. Necdet Varol'un Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Bilen Bilir Ledunni	Necdet Varol	Yunus Emre	Hüseyni	Îlâhi	Sofyan
Fahr-i Alem- uz Zışan Ol	Necdet Varol	Necdet Varol	Zâvil	Tevşîh	Düyek
Gönül Hun Oldu Şevkinden	Necdet Varol	Abdülkadir Keçeoğlu	Ferahnâk	Îlâhi	Curcuna- Düyek
Hu Allah Ya Rabbena	Necdet Varol	Necdet Varol	Segâh	Îlâhi	Sofyan
Îlâhi Bir Aşk Ver Bana	Necdet Varol	Yunus Emre	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
İlim İlim Bilmektir	Necdet Varol	Yunus Emre	Hüseyni	Îlâhi	Sofyan
Şol Mekkenin Yolları	Necdet Varol	-	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
Ya Hüdai Ya Hüdai	Necdet Varol	Necdet Varol	Hicâz	Tevşîh	Sofyan
Ya Nebiyyül Rahman	Necdet Varol	Necdet Varol	Hicâz	Îlâhi	Sofyan

14. NEYZEN HİLMİ DEDE

19. yüzyılın son yarısında yetişen önemli neyzenlerden birisi Manisalı Hilmi Dede'dir¹⁶⁷. Doğum tarihi ve mûsikî alanında nasıl yetiştiği konusunda bir bilgiye Râstlanmamıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru ünlenererek dönemin usta neyzenleri arasında yer almıştır. Geleneksel Ney icrasının son ustalarındandır ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. Özalp, Yenikapı Mevlevihânesi'nin neyzenbaşısı olarak görev yaptığını, bestecilikle ilgilenmediğini ve sadece Ney icracısı olarak görev aldığını belirtmiş, 1921 yılında İstanbul'da vefat eden Manisalı Neyzen Hilmi Dede için Üsküdarlı Talat Bey'in yazdığı şu mısraları aktarmıştır:

“Mevleviler yazdılar ihlas ile

Şâd edip ruh-i revanın dem-be-dem

Nezr-i Mevlâna ile tarihin

Rahat etdi Neyzen Hilmi Dede'm.”¹⁶⁸

¹⁶⁷ Ergun, a.g.e., s.668.

¹⁶⁸ Özalp, a.g.e., s.51.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde Neyzen Hilmi Dede'ye ait bir esere ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Neyzen Hilmi Dede'nin Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ey Hüdanın Sevgili Mahbubu	Neyzen Hilmi Dede	Ulvi	Hicâz	Tevşîh	Evsat

15. NEYZEN TEVFİK (TEVFİK KOLAYLI)

Bodrum Rüştîyesi öğretmenlerinden Hasan Fehmi Bey'in oğlu olan Neyzen Tevfik, on beş yaşına kadar bu ilçede oturduktan sonra ailesi ile İzmir'e göç etmiş, burada idadiye devam ettiyse de bitirememiştir. Sık sık geçirdiği sara nöbetleri için götürdükleri doktor, çocuğu serbest bırakmalarını söyleyerek ailesini uyarmıştır. Neyzen Tevfik Ney'i bir yerde görmüş, gönlünü ona kaptırmıştır. Babası tüm karşı çıkmalarına rağmen Ney sazına duyduğu tutkuyu görüp oğlunu İzmir Mevlevihânesi Şeyhi Nureddin Efendi'ye teslim etmiştir¹⁶⁹.

Şeyh Nureddin Efendi'nin kardeşi Neyzenbaşı Cemâl Bey'den ve Halil Dede'den Ney ve sema dersleri almıştır. Abdülhalim Memduh, Tokadizade Şekip, Bıçakçızade Hakkı, Tevfik Nevzat ve Bektaşî Dergâhı Şeyhi Ruhi Bey Baba'nın oluşturduğu şiir ve müzik meclislerinde bulunmuştur. Yaklaşık bir yıl süre ile dergâhta Ney üfleyen genç Tevfik'in o sıralarda çıkmakta olan Muktebes Dergisi'nde yayımlanan şiirleri 1898 Mayıs-Temmuz tarihleri arasında "Urla mekteb-i rüştiyesi muallim-i evveli Hasan Efend'nin mahdumu Tevfik" imzası ile çıkmış dört gazelden ibarettir. Bunların dışında İzmir basınına çıkmış başka şiir ve yazısı yoktur. Sultan Abdülhamid döneminde rejim aleyhindeki sözleri ve hicivleri sonucunda zaman zaman tutuklandığı da olmuştur. Bu sebeple 1904 yılında İstanbul'dan uzaklaşmak için Mısır'a giden bir gemiye binerek, üstad saydığı Şair Eşref'in de bulunduğu Kahire'ye göç etmiştir. Birkaç yıllık derbeder bir hayattan sonra II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte 1908 Ağustos'unda İzmir'e, oradan İstanbul'a geçmiştir. 1910 yılında bir din adamının kızı olan Cemile Hanım ile evlenmiş ise de birkaç yıl sonda boşanmış ve bir daha evlenmemiştir. İçki yüzünden sık sık bozulan sağlığını ve akli dengesini tedavi ettirmek

¹⁶⁹ Özalp, a.g.e., s.113.

için birçok kere Bakırköy Akıl Hastanesi'ne yatmak zorunda kalmıştır. Aşırı içkiye ve düzensiz hayatına rağmen yetmiş dört yıl yaşayan şair, 27 Ocak 1953'te İstanbul'da vefat etmiştir¹⁷⁰.

Kardeşi Şefik Kolaylı, ölümünden sonra Neyzen Tevfik'i şu sözlerle anlatmıştır:

“Bence Mevlâna ile arasında yakın bir ilgi vardır. Bu iki kişinin de ulaşmak istediği hedef aynı, fakat izledikleri yollar farklıdır. Mevlâna, Ney'i dergaha sokmuş, Neyzen dergahtan çıkartarak halkın ayağına götürmüştür. Mevlâna'nın Ney'i ile Neyzen'in meyi aynı tasavvuf potasında birlikte eriyen iki kardeşir. Mevlâna'ya veli, Neyzen'e deli diyenler, veli ile deli arasındaki büyük tasavvuf kavramını anlamayanlardır.”¹⁷¹.

Çağının birçok ünlü müzisyenleri ile tanışan, birçok mûsikî toplantılarına katılan ve eski İstanbul Radyosu'nda çalan Kolaylı, hiçbirinde uzun süreli çalışmamıştır. Bestekâr olarak Nihâvend ve Şehnâz-Bûselik makamlarında iki Saz semaisi bilinmektedir. Plak doldurmuştur. Bunlardan Orfeon'a Râst, Mahur, Hüseyini, Sabâ, Bestenigâr, Uşak, Hicâz; Columbia'ya Râst, Nihâvend, Hüseyini, Bestenigâr; Sahibinin Sesi'ne Râst, Ferahnâk, Nihâvend, Suzinâk, Sabâ, Hüseyini; Odeon'a Sabâ, Râst, Hüseyini, Evcara, Segâh, Uşak, Ferahnâk taksimleri sayılabilir. İlk şiir kitabını 1919 yılında “Hiç” adı altında yayınlamış, çoğu şiirini ise “Azab-ı Mukaddes”te toplamıştır. Bodrumlular ölümünden sonra evini müze haline getirmişler ve bir sokağa adını vermişlerdir¹⁷². Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde kayıtlı 6 Saz Eseri, 1 Şarkı, 1 Nefes ve 1 İlâhi'si bulunmaktadır (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15. Neyzen Tevfik'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ey Rahmeti Bol Padişah	Neyzen Tevfik Kolaylı	Kuddusi	Hicâz	İlâhi	Sofyan
Hicran Kucağında Tuttuğum Sırdaş	Neyzen Tevfik Kolaylı	Neyzen Tevfik Kolaylı	Hicâz	Nefes	Düyek

¹⁷⁰ Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, T.C. Kültür Yayınları, Ankara, 2000, s.572.

¹⁷¹ Özalp, a.g.e., s.114.

¹⁷² Özalp, a.g.e., s.114-115.

16. RÂKIM ELKUTLU

Râkım Elkutlu, 1871 yılında İzmir’de doğmuştur. Kendi ifadesine göre Cemaziyevvel 1288 (Ağustos 1871) ise de onun hayatına dair yazılanların tamamına yakınında 1869, 1870 ve 1872 yılları olarak geçmektedir¹⁷³. Babası Hisar Camii imam-hatiplerinden Şuayb Efendi, annesi Sıdika Hanım’dır. Öğrenimini İzmir’de, İzmir İdadisi’nde tamamlamıştır. Aynı zamanda Zağralı Müderris İsmail Efendi’den dinî eğitim almıştır. İzmir Mevlevihânesi şeyhi ve amcası olan Emin Dede’den çocuk yaşında mûsikî dersleri almış, usûl ve makam öğrenmiştir¹⁷⁴.

Babasının vefat ettiği 1892 yılında Hisar Camii imam hatipliğine tayin edilmiştir. Amcasının vefatı üzerine eğitimine Tanburî Ali Efendi’den aldığı dersler ile devam etmiştir. Santo Şikari ve Aziz Efendi’den de faydalanan bestekâr, dedesi Şeyh Nureddin Efendi’nin de teşvik etmesi ile 22 yaşında bestekârlığa başlamıştır¹⁷⁵.

Tüm aile büyükleri ile birlikte İzmir Mevlevihânesi’nde yapılan tüm ayinlere katılarak mûsikî hakkında bilgi edinen Elkutlu, ilk beste çalışmasını dayısı Nureddin Efendi’nin desteği ile yirmi yaşlarında yapmıştır. Abdülhak Hamid’in “*Hayran-ı Cemâl Olmağa Cidden Emelim Var*” sözlerini düğâh makamında bestelemiş, çevresi ve amcası tarafından büyük ilgi görmüştür. Bestekârın öğrencisi Hüseyin Mayadağ, Elkutlu’nun çok hızlı beste yaptığını ve şiir seçiminin çok titiz olduğunu, yakınlarına İsmail Dede’yi örnek aldığını, büyük bestekâr olmak için her türden eser bestelemenin gerekliliğini söylediğini belirtmiştir¹⁷⁶.

Çok süratli beste yaptığı ve şiir seçmekte büyük titizlik gösterdiği bilinen Râkım Elkutlu, otuz beş yaşlarında iken, Şeyh Nureddin Efendi’nin âyin olarak bestelenmesi için kendisine verdiği güfteyi bir gecede besteleyerek musikinin bu büyük formunda da üstat olduğunu kabul ettirmiştir. Küçükgökçe, bestekârın Türk musikisine sağladığı en önemli katkının, birçok bestekârdan etkilenmesine karşın kendisinin de özgün eser yaratma çabası ile 10 farklı türde eser bestelemesi olduğunu belirterek, eserleri

¹⁷³Bekir Sıdkı Sezgin, “ELKUTLU, Mehmet Râkım”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/elkutlu-mehmet-rakim> (E.T:03.05.2020)

¹⁷⁴ Rona, a.g.e., s.115.

¹⁷⁵ Öztuna, a.g.e., s.189.

¹⁷⁶ Özalp, a.g.e., s.115-116.

içerisinde çok sık usûl değişikliği yapmasının, bestekârın bestecilik üslubunun en önemli özelliği olduğunu vurgulamaktadır¹⁷⁷.

Birçok türde eser besteleyen ve Hammamizâde İsmail Dede'yi kendisine örnek alan Râkım Hoca, dinî ve din dışı sahada Âyin-i şerif, Tevşîh, Durak, İlâhi, beste, ağır Semâi, Yürük Semâi, şarkı, türkü, marş, peşrev ve Saz semaisi formlarında 450'ye yakın eser bestelemiştir. Tanburi Ali Efendi'den sonra İzmir'de bir mûsikî çevresi oluşturan Elkutlu, bu yüzyılın en önemli bestecileri arasında yerini almıştır¹⁷⁸.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde bestekârın toplamda 116 eserinin bulunakta ve bu arşivde 8 İlâhi, 3 Tevşîh ve 1 Âyin'i yer almaktadır (Bkz. Tablo 16).

Tablo 16. Râkım Elkutlu'nun Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Arz-ı Tazim Eylemez mi Alem-i İmkan Sana	Râkım Elkutlu	Ömer Naci Efendi	Bestenigâr	İlâhi	Devr-i Hindi
Âşık-ı Sadık Gürun-i Mustafa	Râkım Elkutlu	-	Gülizâr	İlâhi	Düyek
Beni Dünyada Hiçbir Ferde Muhtaç Etme	Râkım Elkutlu	Akif Hoca	Uşşak	İlâhi	Düyek
Ey Derde Derman İsteyen	Râkım Elkutlu	-	Karcıgar	İlâhi	Düyek
İmrüz çü Her Ruz Harabimi Harab	Râkım Elkutlu	Mevlâna	Karcıgar	Âyin	
İsm-i Hüda Zikrimiz	Râkım Elkutlu	-	Hüseyini	İlâhi	Düyek
Müjdeler Olsun Size	Râkım Elkutlu	Behçet Efendi	Râst	Tevşîh	Devr-i Hindi
Neye Baksan Ayan Allah	Râkım Elkutlu	Bıçakçızâde Hakkı Bey	Yegâh	İlâhi	Sofyan
Sevdiğim Bir Allah Bir de Muhammed'dir	Râkım Elkutlu	Bıçakçızade Hakkı Bey	Bûselik	İlâhi	Düyek

¹⁷⁷ Küçüköğkeç, “Râkım Elkutlu Eserlerindeki Usûl Anlayışı”, Râst Müzikoloji Dergisi, 2017, C. 5, S. 12, s. 1554-1574.

¹⁷⁸ Özalp, a.g.e., s.117.

Vücudun Aleme Rahmet İnayet	Râkım Elkutlu	Akif Salı (Müftü)	Dügâh	İlâhi	Aksak Semâî
Vücudun Mazhar-ı Sırr-ı	Râkım Elkutlu	-	Hicâz	Tevşîh	Aksak Semâî
Zatını Davet Buyurdu Bu Gece	Râkım Elkutlu	-	Segâh	Tevşîh	Devr-i Hindi

17. SELANİKLİ UDİ AHMED EFENDİ

Özalp, 1868 yılında Selanik’te dünyaya gelen Ahmed Efendi’nin, okumak ile arasının iyi olmamasından dolayı ailesinin onu dayısının berber dükkanına çırak olarak verdiğini, bu sebepten dolayı okuma-yazma öğrenmediğini aktarmaktadır¹⁷⁹.

Ahmed Efendi’nin çıraklık yaptığı dayısının berber dükkanında, eve gidip gelirken ve her fırsatta seslendirdiği gazeller, çevresindeki müzikten anlayan kişilerin dikkatini çekmiş, berber dükkanının müşterilerinden olan Refik Karasu, Ahmed’in yeteneğini farkederek ona şarkılar öğretmeye başlamıştır. Yazıcı, matbaacı Ferit Efendi, Ahmed’e Ud dersleri vermeye başladığını, bir süre sonra berber dükkanının sürekli müşterileri, Ahmed’in yeteneğine kayıtsız kalamayarak ve kendi aralarında topladıkları ücret ile ona bir Ud aldıklarını, böylelikle ilk uduna sahip olan Ahmed’in, mûsikî hayatına başlamış olduğunu vurgulamaktadır¹⁸⁰.

Yazıcı’ya göre Mûsikî Mecmuası’nın 6. Sayısında, merhumun kızıdan alınan bilgiye göre; öğrendiği Ud ile hevesi artan Ahmed, Mevlevihâne’ye giderek oradaki Dede’lerden fasıllar geçip mûsikî kaidelerini öğrenmeye başlar. Sazında ve okuyuşunda ilerleme kaydeden Ahmed, berber dükkanındaki çıraklığından ayrılarak, arkadaşlarıyla bir takım kurarak hayatını bu meslekte kazanmaya başlar. Bu süreçte besteciliğe merak salar ve ilk bestesini yapar. Hüzzam makamındaki bu eser Ağır Aksak usulündedir ve ilk günden itibaren herkesin beğenisini toplar. Hüzzam fasıllarda en çok okunan eserler arasında yerini alır. Bestekârın ilk eseri olmasına karşın, yaptığı eserler arasında en iyilerinden birisidir. Yazıcı’ya göre halkın ilk eserinden itibaren eserlerini çok tutmasının sebebi, Selanikli Ahmed’in bir halk çocuğu olmasıdır. Daima halkın içinde olan Ahmed, eserlerinde her türlü gösterişten ve yapmacılıktan uzak, yeni bir üslup

¹⁷⁹ Özalp, a.g.e., s.105.

¹⁸⁰ Ümit Yazıcı, *Selanikli Ahmed Bey Hakkında Yazılanlar ve Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, 2011, s.9.

yaratmış, bu sebeple halkın zevk ve duygusuna hitap edebilmiştir. İlk bestesinin sözleri şöyledir:

“Görmedim uysun felen amalime
Ağla ey dil, ağla durma haline
Ağlarım her dem bu kem ikbalime
Ağla ey dil, ağla durma haline”¹⁸¹.

Birinci Dünya Savaşı sonrasının işgal yıllarında İzmir’e giderek on yıl kadar burada kalmıştır. Birinci Beyler sokağında küçük bir evde ikamet eder ve isteyenlere mûsikî dersleri vermiştir. Özalp, İzmir’in tanınan müzisyenleri Râkım Elkutlu, Bülbülî Salih Efendi, Kanunî Fethi ve Fuat Baba ile yakın arkadaşlık yapan Ahmed Efendi’nin, İzmir’in bunaltıcı yaz günlerinde ders esnasında elbise giydiğini, çok sıcak olduğunda evin alt katına inerek bir teneke soğuk suyu başından aşağıya dökerek serinlediğini ve tekrar derse devam ettiğini belirtmektedir¹⁸².

İzmir’de bulunduğu yıllarda bestelediği eserlerinin büyük bir kısmını Kemeraltı’nda Ekmekçi başı Kırathanesi’nde nargile içip sohbet ederken bestelemiştir. Nota bilmediği için bestelerini Osman Kaylan ve Tahsin Baysal notaya aldığını, besteciliğinin yanı sıra 1922 yılının Ocak ayından başlamak suretiyle on beş günde bir “Dilhayat Nota Mecmuası” adı altında bir fasıl dergisi çıkararak yayıncılık alanında da kendisini göstermiştir¹⁸³.

1922 yılında çıkarılan bu dergi, 28 cm boyunda, 22 cm eninde, fasikül şeklinde beş sayıdan meydana gelmektedir. Yazıcı’ya göre, İzmir’de Marifet Matbaası’nda basılıp, İzmir’de yayımlanmış ilk ve tek fasıl dergisi olduğu öne sürülen bu yayının, basılan sayı numarası ve içeriği şu şekilde verilmektedir:

Sayı 1: Hüz zam Faslı (13 Nota); Sayı 2: Hicâzkâr Faslı (13 Nota); Sayı 3: Suzinâk Faslı (16 Nota); Sayı 4: Nihâvend Faslı (13 Nota), Sayı 5: Mahur Faslı (15 Nota)¹⁸⁴.

¹⁸¹ Yazıcı, a.g.e., s.27.

¹⁸² Özalp, a.g.e., s.106.

¹⁸³ Yazıcı, a.g.e., s.11.

¹⁸⁴ Yazıcı, a.g.e., s. 12.

Özalp, Ruşen Ferit Kam'ın Radyo adlı eserinin 5. Cildinin 54. Sayısında, “Udi Selanikli Ahmed Efendi” adlı yazısında, bestekâr için şu sözlere yer verildiğini vurgulamaktadır:

“... Dış görünüşü bakımından kendine mahsus daha bir takım hususiyetler taşıyan bir rind meşrepli, gönül ehli, hoşsohbet insan geniş, feyizli bir ilham ve istidadın türlü renklerini, coşkunculuklarını taşıyan eserleriyle son devrin en velud bestekarlarından biri, belki de birincisi olmuştur. Fakat, onun asıl kabiliyet ve istidadı bestekarlık sahasında tecelli etmiştir. Udi Ahmed'in ilk beste denemeleri şarkı formundaki eserlerle başlar. Sonraları murabba beste, ağır ve Yürük Semâi gibi formlarda da eserler vücuda getirmiştir. Ancak onun asıl muvaffakiyet ve şöhretinin sırrı umumiyetle muhtelif makam, şekil ve ritimleriyle, biraz evvel de söylediğimiz gibi, büyük formlardaki eserlerine nazaran daha geniş ve cazip bir tenevvü gösteren şarkılarından. Onun en çok tutulan, sevilen şarkıları kürdiliHicâzkar makamından olanlardır. Zaten arkadaşları, dostları ona (baba) diye hitap ederken, takdirları da (Kürdili Ahmed Efendi) diye anarlarmış.”¹⁸⁵

Selanikli Ahmed Efendi, 1922 yılında, yaklaşık on yıla yakın bir süre zarfında yaşadığı İzmir'den ayrılarak İstanbul'a yerleşmiştir. Bir gün hastalanarak bacaklarına felç gelir ve bir süre hayatını yatalak olarak geçirir. 4 Aralık 1927 tarihinde vefat eden sanatkâr, birçok formda ve makamda 600'e yakın eser bestelemiştir¹⁸⁶.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivine kayıtlı toplam 296 eseri bulunan bestekârın dinî eserleri aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 17).

Tablo 17. Selanikli Udi Ahmed Efendi'nin Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ben Bilmez İdim Gizli Ayan	Selanikli Ahmed Efendi	Ahmed Dede (Köse- Nevi)	Ferahnâk	İlâhi	Sofyan
Vücudun Mazhar-ı Sırr-ı	Selanikli Ahmed Efendi	-	Uşşak	Tevşîh	Evsat
Ya Resulallah Cemalin Gün Gibi Verdi Ziya	Selanikli Ahmed Efendi	Abdülehad Nuri (Şeyh)	Hicâz	İlâhi	Evsat

¹⁸⁵ Özalp, a.g.e., s.107.

¹⁸⁶ Özalp, a.g.e., s.108.

18. SUPHİ ZÜHDÜ EZGİ

Doktor Suphi Zühdü Ezgi 1869 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Posta ve Telgraf Nezareti Muhasebe Kalemi ve Eşya Müdürü İsmail Zühdü Bey'in oğludur. Annesi, İmrahor Mahallesi imamı Mevlevi tarikatinden Kamil Dede-Efendi'nin kızı Emine Hanım'dır. Beş yaşında okula başlamış, az zamanda ilahicibaşı olmuştur. Öztuna, babası Zühdü Bey'in Kanunî Hacı Ârif Bey'den kanun dersleri aldığını, aynı zamanda kemanî ve hânende olduğunu belirterek Ezgi'nin on bir yaşında Mızıkay-ı Humâyun kolağası Vefalı Tahsin Efendi'den Keman ve mûsikî öğrenmeye başladığını belirtmektedir. Kanunî Hacı Ahmet Bey'den batı notası öğrenmiş ve Saz eserleri geçmiştir. Medenî Aziz Efendi'den fasıl, Rauf Yekta'dan işaretli Hamparsum notası, Şeyh Hüseyin Fahredin Dede Efendi'den repertuar, Ney ve nazariyat dersleri almıştır. On yedi yaşına gelince (1886) Zekâ-i Dede'den otuz beş fasıl geçmiştir. Kozyatağı Rufai Tekkesi şeyhi Tanburi ve Neyzen Halim Efendi'den sinekemanı ve üç buçuk yıl Tanbur dersi almıştır¹⁸⁷.

Orta öğrenimini tamamladıktan sonra, o zamanki adı ile “Tıbbiye-i Şahhane”ye girmiş, 1892 yılında (yirmi üç yaşında) tabib yüzbaşı olarak mezun olmuştur. O tarihlerde bir Osmanlı İmparatorluğu vilayeti olan Libya'nın Bingazi şehrine tabur tabibi olarak tayin edilmiştir. Yirmi bir yıl burada görev yaptıktan sonra İstanbul'a dönmüş, Albaylığa terfi ederek Beykoz Servi Burnu Hastanesi'nde baştabibliğe getirilmiştir. H. Sadeddin Arel'in İzmir'de bulunduğu 1923 yıllı civarında onun daveti üzerine İzmir “Hilal-i Ahmer” (Kızılay) doktorluğuna tayin olmuş, aynı yıl kendi isteği ile emekliliğe ayrılmıştır¹⁸⁸.

1932 yılında Muhiddin Üstündağ'ın İstanbul valisi olduğu dönemde Belediye Konservatuvarı Tasnif Heyeti'ne girmiştir. Burada Rauf Yekta Bey, Ali Rifat Çağatay, Ahmed Irsoy, Mesud Cemil ile uzun süre çalışmıştır. Gözlerinin iyi görmemesi gibi sebeplerle 1947 yılında bu görevinden ayrılmıştır. Bu tarihten itibaren Beykoz'daki evinde sadece öğrencileri ile görüşmüş, 12 Nisan 1962 yılında vefat etmiştir. İki erkek bir kız çocuğu olan Ezgi, kızını yirmi bir yaşında akciğer vereminden kaybetmiştir.

¹⁸⁷ Öztuna, a.g.e., s.205-206.

¹⁸⁸ Özalp, a.g.e., s.94.

Fransızca, Arapça ve Farsça bilen Ezgi, ağarmış olan sakalına kına sürdüğü için Beykoz’da “Kınalı Doktor” olarak bilinmektedir¹⁸⁹.

Türk Müziği Tarihi’nin önemli isimlerinden biri olan Suphi Ezgi, Rauf Yekta Bey’in başlatmış olduğu bilimsel araştırmalara, 1913 yılında H. Sadeddin Arel ile birlikte başlamış, bu çalışmalara Ord. Prof. Salih Murad Uzdilek’in destek vermesi ile müziğin ses fiziği (akustik) bölümü bir sistematığe bağlanarak “Arel-Ezgi-Uzdilek” ses sistemi doğmuştur.

Özalp, bestekârın eserleri arasında, 5 ciltten oluşan Ameli ve Nazari Türk Mûsikîsi, Tanbur Metodu, Türk Mûsikîsi Klasiklerinden Temcîd, Nâ’t, Salat, Durak ve İlahiler Kitabı, Tanbur-i Mustafa Çavuş’un Otuz Altı Eseri, Tanbur-i Ali Efendi, Hacı Ârif Bey ve Şevki Bey’in Eserleri ve Solfej Kitabı olduğunu, öte yandan toplam 700 eserinden 165 tanesinin yayınlanmasını uygun bularak tüm eserlerini Türkiyat Enstitüsü’ne devrettiğini vurgulamaktadır. Bu eserlerin başlıcaları: 13 Peşrev, 2 Durak, 43 Saz Semaisi, 10 Oyun Havası, 13 Beste, 4 Ağır Semâi, 3 Marş, 67 Şarkı ve bir Operetten (Lale Devr-i) ibarettir¹⁹⁰. Araştırmada temel alınan Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivi içerisinde Saz ve söz eserlerinin toplam sayısı 52’dir. Dinî mûsikî alanında bestelediği tek eser aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 18).

Tablo 18. Suphi Zühdü Ezgi'nin Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Be-hey Bülbül Nedir Feryad Var Eyle	Suphi Zühdü Ezgi	Aziz Mahmud Hüdai Hz	Şedarabân	Durak	Durak Evferi

19. TEOMAN ÖNALDI

1936 yılında Trabzonda doğan Teoman Önaldı, ilk, orta ve lise eğitimini Trabzon’da tamamladıktan hemen sonra İstanbul Tıp Fakültesi’ni kazanmıştır. 1967

¹⁸⁹Özalp, a.g.e., s.95-96.

¹⁹⁰Özalp, a.g.e., s.97.

yılında buradan mezun olan sanatçı, üç yıl Dermatoloji ihtisasını tamamlayarak 1970 yılında Dermatolog olmuştur¹⁹¹.

İlkokul sürecinde Ud derslerini teyzesinden almaya başlayan Önalı, Arel'in Mûsikî Mecmûsı'ndan Türk Mûsikîsi alanında kendini geliştirmiştir. Tıp Fakültesi sırasında, İstanbul Belediye Konservatuarı'nda görev yapan Şefik Bey'in izni ile derslere katılmaya başladığını belirten Dönmez, 1964 yılında Arel'in kurduğu İleri Türk Mûsikîsi Konservatuarı'nda başkanlık, koro şefliği ve hocalık yapmaya başladığını vurgulamaktadır. 1965 yılında “Arel Çoksesli Beste Yarışması”nda dört sesli “Çok Uzak da Olsa Bir gün Döneceğim Sana” adlı eseri ile birinciliğe layık görülen bestekâr, 1967-1972 yılları arasında İstanbul Radyosu koro şefliği ve Ud sanatçılığı görevlerinde bulunmuştur. 1983 yılında İzmir Radyosuna, 1985 yılında ise Kültür Bakanlığı İzmir Klâsik Türk Müziği Korosu'na şef olarak atanan Önalı, 1991 yılında Devlet Sanatçısı ünvanı almıştır¹⁹².

Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikî Konservatuarı'nda da uzun süre görev yapan Önalı'nın Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı günümüze ulaşan 43 eseri vardır. Dinî mûsikî alanında bestelediği tek ilahisi aşağıda verilmiştir (Bkz. Tablo 19).

Tablo 19. Teoman Önalı'nın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Yönelelim Allaha Veysel Karani Gibi	Teoman Önalı	Ahmet Arıtürk	Uşşak	İlâhi	Sofyan

20. TURAN YALÇIN

“Tam adı Turan Bozkurt Yalçındır. Rumeli kökenli olan sanatçı, babasının Nahiye müdürü olarak görev yaptığı Siirt'te 1926 yılında doğmuştur. Çocukluk yıllarını Anadolu'da geçirdikten sonra İstanbul'da eğitimine devam etmiştir. Haydarpaşa

¹⁹¹ Yonca Dönmez, “Devlet Sanatçısı Dr. Teoman Önalı Hayatı, Eserleri, Besteciliği ve Kültür Bakanlığı İzmir Klâsik Türk Müziği Korosu Tarihçesi”, Danışman Öğr. Gör. Teoman Önalı, Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuarı Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir, 1993, s.3.

¹⁹² Dönmez, a.g.e., s.4.

Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Coğrafya (Jeomorfoloji) Bölümü'nü yarıda bırakmıştır. Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'ne devam ederek Emin Ongan'dan mûsikî bilgisini tamamlamıştır¹⁹³.

“1950’li yıllarda TRT’de, icracı ve şef olarak önemli görevler üstlenmiş olan Yalçın’ın edebiyatın farklı alanlarında da eser verdiği görülmektedir. Öztaş’ın belirttikleri bu bağlamda önem taşımaktadır. İzmir’de açılan TRT kurumunun sınavlarına girerek Kanun sanatçısı olarak kurumda göreve başlamıştır. Saz sanatçılığının yanı sıra “5 Ses 5 Saz” ve “Birlikte Şarkılar” isimli programları yönetmiş, fasıl şefi Mehmet Kasabalı’nın vefatı üzerine fasıl korosunun şefi tayin edilmiştir. Denetleme Kurulu ve çeşitli sınav jürilerinde görev alan Yalçın, besteciliğinin yanı sıra şiir alanında da örnekler vermiştir. Hiciv konusunda bir usta olduğu belirtilen Yalçın’ın kendi el yazması hicivleri Selim Öztaş tarafından toplanmıştır. TRT kurumunda yıllarca hizmet eden ve öğrencileri ile çevresi tarafından sevilen Turan Yalçın, 15 Aralık 1998 yılında vefat etmiştir¹⁹⁴. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde 11 Saz Eseri, 40 sözlü eseri bulunan Turan Yalçın’ın 1 adet İlahisine Râstlanmıştır (Bkz. Tablo 20).

Tablo 20. Turan Yalçın'ın Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Hayalinle Çıktım Yola	Turan Yalçın	Turan Yalçın	Uşşak	İlâhi	Raks Aksağı

21. TURHAN TOPER

1 Ağustos 1929 yılında Ankara’da dünyaya gelen Toper’in annesi Halise Hanım, babası MİT müfettişlerinden Mehmet Rüştü Bey’dir. İlköğretimini Ankara’da tamamladığı yıllarda Ankara Devlet Opera ve Balesi sınavını kazanmasına rağmen, ailesinin karşı çıkması sonucunda okuyamamıştır. İstanbul Erkek Lisesi’nde okuduğu yıllarda Nevzat Atlığ’ın üniversite korosuna katılmış ve burada dört yıl eğitim almıştır. 1953 yılında Ankara Radyosu sınavını, ardından 1954 yılında İstanbul Radyosu sınavını kaznarak 1960 yılına kadar burada çalıştığını belirten Kalaycıoğlu, Yedeksubaylık

¹⁹³ Selim Öztaş (TRT ses sanatçısı) ile kişisel görüşme, (22.05.2020).

¹⁹⁴ Selim Öztaş (TRT ses sanatçısı) ile kişisel görüşme, (22.05.2020).

hizmeti bittikten sonra İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'ne üç yıl devam ettiğini, bu süreçte İstanbul Devlet Operası sınavını kazanarak iki yıl süreyle şan çalışmalarını sürdürdüğünü vurgulamaktadır. 1960 yılında anne ve babasını kaybetmenin verdiği üzüntü ile Ankara'ya dönerek Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nde 6 yıl süre ile çalışmış, 1967'de görevini tekrar TRT Ankara Radyosu'na naklettirerek Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği Şube Müdürlüğü'nde görev yapmıştır¹⁹⁵.

Toper, hazırlamış olduğu “Bir Bestecimiz Var” ve “Eski Sesler Eski Sazlar” adlı programlarla Türkiye Radyoları'nda yer almıştır. 1968 yılında Ankara Üniversitesi Korosu'nu kurmuş, 1976 yılında hocası Münir Nurettin Selçuk adına ilk defa bir plak ve nota sergisi düzenlemiştir. Türk Müziği konservatuvarlarının kurulması konusunda sürekli yazılar yazmış, bu alandaki eksikleri dile getirmiştir¹⁹⁶.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı'nın da ilk hocalarından olan Turhan Toper'in Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 23 bestesi vardır. Bu arşivde dinî mûsikî alanında 6 eserine Râstlanmıştır (Bkz. Tablo 21).

Tablo 21. Turhan Toper'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Bilmem Nideyim Aşkın Elinden	Turhan Toper	Yunus Emre	Hüseyni	Îlâhi	Yürük Semâi
Bir Dünyadan Gider Olduk	Turhan Toper	Yunus Emre	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
Ey Hüdadan Lütf-u İhsan	Turhan Toper	Abdurrahman Efendi	Sabâ	Îlâhi	Müsemmen
Gözü Yaşlı Bağrı Yanık	Turhan Toper	Halis Koçak	Uşşak	Îlâhi	Düyek
Hak Yarattı Alemi Aşkına Muhammedin	Turhan Toper	Yunus Emre	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
Her Nefeste Her Yerde	Turhan Toper	Turhan Toper	Râst	Îlâhi	Düyek

¹⁹⁵ Rahmi Kalaycıoğlu, “Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı-Turhan Toper”, Favori Basımevi, İstanbul, 1978, Sayı:35.

¹⁹⁶ Kalaycıoğlu, a.g.e., Sayı:35.

22. YILMAZ KARAKOYUNLU

1936 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Karakoyunlu, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Maliye Bölümü'ne girmiştir. 1959 yılında mezun olduktan sonra Yüksek lisans eğitimi için Amerika'ya giden yazar-bestekâr, Georgia Üniversitesi'nden mezun olur ve yurda dönünce İstanbul Üniversitesi'nde doktora çalışmasını bitirmiştir. Devlet Planlama Teşkilatında ve Emlak Bankası bünyesinde çeşitli görevlerde çalıştıktan sonra 1991 yılında İstanbul Milletvekili seçilmiştir. 57. Cumhuriyet hükümetinde hükümet sözcüsü aynı zamanda özelleştirmeden ve TRT'den sorumlu devlet bakanı olarak görev almıştır. Siyasi hayatı boyunca birçok şehirde kalmıştır. İzmir'de onlardan birisidir¹⁹⁷.

Halen Urla'da yaşayan sanatçı, 2002 seçimlerinden sonra aktif siyasi yaşamını sona erdirmiş, çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yapmış, birçok kitap yazmıştır. Koyuncu, deneme yazıları ve yazdığı şiir kitaplarının yanı sıra, yazdığı oyunlarla da ödüller alan Yılmaz Karakoyunlu'nun, yalnız siyasetçi ve finans uzmanı olarak değil; çok yönlü sanatçı kişiliğiyle de dikkat çektiğini belirtmektedir. Bu kişiliğinin gelişmesinde babasının etkisi büyüktür. Babasının Keman çalması yazarda müziğe karşı derin bir ilgi uyandırmıştır. Küçük yaşta müzik eğitimi almaya başlamış, aile dostları olan Fuat Hulusi Bey'den aruz öğrenmiş, Şerif İçli, Hüseyin Mayadağ, Tanbur Dürri Turan gibi dönemin önemli müzik adamlarının arasında hem mûsikî zevkini hem de bilgisini geliştirmiştir¹⁹⁸.

Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 3 Saz eseri, 142 şarkı ve 3 dinî mûsikî türünde eseri bulunmaktadır (Bkz. Tablo 22).

Tablo 22. Yılmaz Karakoyunlu'nun Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Arzulayıp Sana Geldim	Yılmaz Karakoyunlu	Pir Sultan Abdal	Nihâvend	Nefes	Sofyan
Cennetteki Kuşlar Gibi İlerdi Yunus	Yılmaz Karakoyunlu	Talat Sait Halman	Nihâvend	İlâhi	Sofyan
Yaktın Bizi Gül Goncası Bülbül	Yılmaz Karakoyunlu	Yasin Hatipoğlu	Segâh	İlâhi	Sofyan

¹⁹⁷ Nihan Kolay Koyuncu, Yılmaz Karakoyunlu'nun Romanlarında Yakın Siyasi Tarih, Kocaeli Üniv. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 2-7.

¹⁹⁸ Koyuncu, a.g.t., s.8.

23. YILMAZ YÜKSEL

5 Nisan 1937 yılında Çorum'un İskilip kazasında doğan Yılmaz Yüksel, 1949 yılında ilkokulu bitirerek Ankara'da bir yorgancı dükkanında çırak olarak çalışmaya başlamıştır. Kılıçarslan, 1953 yılında kendi yorgancı dükkanını açan Yüksel hakkında, bir müzik mağazasından aldığı Ud ile müzik hayatına adım attığını belirterek, Sait Çağlar'dan Ud dersleri almaya başladığını, aynı zamanda Çağlar'ın "Mûsikî Sevenler Cemiyeti"ne sesi ile katıldığını söylemektedir. İlerleyen zamanlarda Erol Sayan ve Saadettin Öktenay ile tanışma fırsatı bulan bestekâr, Fahri Kopuz'dan da yararlanmışır. İlk bestesini 1960 yılında yapmıştır. Askerlik arkadaşının kendisine verdiği "Bilmem Böyle Niye Uzun Kalpten Kalbe Giden Yollar" dizisiyle başlayan şiiri Uşşak makamında bestelemiştir¹⁹⁹.

Yılmaz Yüksel, 1966 yılında Udi olarak Ankara Radyosu'na girerek kendi isteği ile 1973 yılında İzmir Radyosu'na tayin edilmiştir. 1974 yılında Koro Şefi, 1977-1979 yıllarında İzmir Radyosu Türk Sanat Müziği Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1974 yılında Denizli Altın Horoz Beste Yarışması'nda "Yanacak Şule Arar" mısrası ile başlayan Evcara makamındaki bestesi ile 1979 yılında Milliyet Gazetesi "Yılın Sevilen 10 Şarkısı" yarışmasında "Gönlüme Gir Doğ Güneşim" adlı Uşşak Şarkısıyla, 1980 yılında yine Milliyet Gazetesi "Yılın Sevilen 10 Şarkısı" yarışmasında "Çekemezler Sevgimizi" adlı Hüzam bestesi ile ödüller almıştır²⁰⁰.

Günümüze Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivine kayıtlı 104 eseri kalan Yılmaz Yüksel halen İzmir'de yaşamaktadır. İki adet ilahisi bulunmaktadır (Bkz. Tablo 23).

Tablo 23. Yılmaz Yüksel'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Ah Aman Rahim Allah Yolumu Asan Eyle	Yılmaz Yüksel	Ahmet ılgaz	Sûzidil	İlâhi	Sofyan
Hayalinle Çıktım Yola	Yılmaz Yüksel	Turan Yalçın	Nihâvend	İlâhi	Sofyan

¹⁹⁹ Meltem Kılıçarslan, "Yılmaz Yüksel Hayatı ve Eserleri", Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı Lisans Bitirme Tezi, İzmir, 1994, s.3-4.

²⁰⁰ Rahmi Kalaycıoğlu, "Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı", Gürol Ofset, İstanbul, 1983, Sayı, 43.

24. YUSUF NALKESEN

25 Aralık 1923 yılında Üsküp'ün İştîp kasabasında dünyaya gelmiştir. Annesi Hayriye Hanım, babası Mehmet Efendi'dir. Doğduğu yıl Türkiye'ye yerleşen aile, oğulları Nalkesen'i Turgutlu Cumhuriyet İlkokulu'nda okutmuşlardır. Balıkesir Necati Bey Erkek Muallim Mektebi'ni bitirerek öğretmenlik mesleğini elde eden bestekâr, ilk görevini Ağrı'nın Tutak ilçesinde gerçekleştirmiştir. 1947 yılında eline geçen bir Ud ile kendi kendine çalışmaya başlayan sanatçı, 1952 yılında İzmir Namık Kemal Lisesi'nde görev yaptığı dönemde, TRT İzmir Radyosu'nun açmış olduğu sınavı kazanarak hem öğretmen hem de Saz sanatçısı olarak hayatına devam etmiştir. 1970 yılında öğretmenlikten emekli olmuş, TRT yönetimi ile arasının açılması neticesinde kurumdaki görevinden de ayrılmak zorunda kalmıştır. 1985 yılında Kültür Bakanlığı İzmir Devlet Klâsik Türk Müziği Korusu'nu kurarak burada müzikolog olarak göreve devam etmiştir²⁰¹.

Yusuf Nalkesen'in "Türk Mûsikîsi Bestekârları Külliyyatı" adlı dergiye verdiği yazısında kendisi hakkında şu cümleleri kullanmıştır:

"Bütün eserlerimi zevkim için yaparım. Para kazanmak için değil. 1953 yılından beri İzmir Radyosu'nda Udi olarak çalışırken, asıl mesleğim olan öğretmenliğe de İzmir'de devam etmekteyim. Evli ve dört çocuk sahibiyim. Bu yıl emekliliğimi isteyeceğim. Bestelerimin sayısı 300'ü geçti. Ancak hangisinin kaç yıl sonra ortaya çıkacağını bilmiyorum. İzmir'i çok seviyorum. Mezarımın İzmir'de ve denizi gören bir yerde olmasını istiyorum"²⁰².

Bestecilik alanında dönüm noktası olarak adlandırılan "Veda Busesi" adlı eseri 1956 yılında yapmıştır. Herkesin diline düşen bu eser sayesinde ismi daha çok anılan bestekâr, birçok makamda toplam 700 kadar eser bestelemiştir. 1998 yılında Kültür Bakanlığı'nca Devlet Sanatçısı ünvanı verilen Nalkesen 2003 yılında böbrek yetmezliği nedeniyle vefat etmiştir²⁰³. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korusu nota arşivi kayıtlarında toplam 257 eseri bulunan Nalkesen'in dinî mûsikî alanında toplam 7 ilahisi görülmektedir (Bkz. Tablo 24).

²⁰¹ Süleyman Ferit Nalkesen (Genel Yayın Koordinatörü), "Karşıyaka Belediyesi yayını, Yusuf Nalkesen Hayatı ve Eserleri", İzmir, 2015, s.11.

²⁰² Rahmi Kalaycıoğlu, "Türk Mûsikîsi Bestekârları Külliyyatı- Yusuf Nalkesen", Favori Basımevi, İstanbul, 1970, Sayı: 29.

²⁰³ Nalkesen, a.g.e., s.11-12.

Tablo 24. Yusuf Nalkesen'in Dinî Eser Listesi

Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
Allahın Evinde Allah Dyelim	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Muhayyer	Îlâhi	Düyek
Amentü Billahi Deriz Tek Sana	Yusuf nalkesen	Yusuf Nalkesen	Sabâ	Îlâhi	Düyek
Hak Yolunda her Dem Yolum	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
Her Kulun Bir Yol Tutmuş	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Segâh	Îlâhi	Sofyan
Ne Diledik Ne İstedik	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	Îlâhi	Serbest
Sana Açılan Elleri Tövbe Eden	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
Yarattığın Cihan İçin	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	Îlâhi	Sofyan

SONUÇ

“20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir’de Yaşamış Olan Bestekârların Dinî Mûsikî Alanındaki Çalışmaları Bağlamında Geleneksel Türk Müziğine Katkıları” adlı bu çalışma kapsamında toplam 45 bestekâra ulaşılmış, bizzat konu ile ilgili 24 bestekâr detaylı olarak ele alınmış, bu bestecilerin hayat hikayeleri detaylı şekilde incelenmiştir. “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti” projesi kapsamında, Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu’nun nota arşivine ek olarak Cüneyt Kosal, Turhan Taşan ve Lütfü Ortakale’nin nota arşivlerinin halka arz edildiği ve Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu’nun internet sayfası üzerinden yayınlanan nota arşivi esas alınmıştır.

Elde edilen bulgular ve Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu arşivi doğrultusunda, söz konusu 24 bestekâra ait 282 adet dinî mûsikî alanında eser tespit edilmiştir. Bu eserler alfabetik sıralama ile ekte verilmiştir.

Tür gözetmeksizin 282 eser içerisinde toplam 72 makam kullanıldığı göze çarpmaktadır. En çok kullanılan makam 32 eserle Hicâz makamıdır. Diğer makamların kullanım adedi ise aşağıdaki tabloda verilmiştir (Bkz. Tablo 25).

Tablo 25. Kullanılan Makamlar

MAKAM ADI	ESER SAYISI
HİCÂZ	32
UŞŞAK	19
RÂST	13
HÜZZAM-SEGÂH	11
BESTENÎGÂR	11
BAYATÎ, EVÇ, FERAHNÂK, HÜSEYNÎ, ISFAHÂN, NİHÂVEND, SABÂ, SUZİNÂK,	5-10 ARASI KULLANILANLAR
ACEMAŞİRÂN, ACEMKÜRDÎ, BÜSELİK, DİLKEŞAVERÂN, DÜGÂH, EVCÂRA, FERAHFEZÂ, FERAHNÜMÂ, HİCÂZKÂR, HİSAR BÜSELİK, HUMAYUN, IRÂK, KARCIĞAR, KÜRDÎ, KÜRDİLİHİCÂZKÂR, MAHUR, NEVÂ, NEVESER, NİKRİZ, NİŞABUR, NİŞABUREK, RENG-İ DİL, RÛY-İ IRÂK, SULTAN-İ IRÂK, SULTAN-İ YEGÂH, SUZİDİL, ŞEDARABÂN, ŞEHNÂZ, ŞEVKEFZÂ, ŞİVENÜMÂ, YEGÂH, ZÂVİL, ZİRGÜLE	2-4 ARASI KULLANILANLAR
ACEMLÎ YEGÂH, AŞKEFZA, BUSELİK-HUMAYUN, ÇARGÂH, Gerdâniye, GÜLİZÂR, LALEGÜL, MUHAYYER, MUHAYYER KÜRDÎ, MUHAYYER SÜNBÜLE, NÜHÜFT, PENÇGÂH, RAHATFEZÂ, RAHAT’ÜL ERVAH, REVNAKNÜMÂ, RUHNÜVÂZ, RÛYİ IRÂK, TAHİR, UŞŞAK-HİCÂZ, SABÂ BÜSELİK, SABÂZEMZEME, ŞEREFNÜMA, ŞEVKÛTARAB, UZZAL, ZİRGÜLELİ SUZİNÂK	1 DEFA KULLANILANLAR

282 eser içerisinde dinî mûsikî türlerinden İlâhî, 141 eserle en çok kullanılan türdür. Bunu 103 eserle Durak Evferî usulü ile bestelenen Durak türü izlemiştir. 4 selamdan oluşan Âyin-i Şerîf türünde bu döneme ait 17 eser mevcuttur. Tevşîh türünde 10, Nefes türünde 6, Şuğul türünde 4 eser bestelenen bu dönemde, İstiğfar ve Tevhîd türlerinde ise birer eser bestelenmiştir (Bkz. Tablo 26).

Tablo 26. Kullanılan Türler

TÜR ADI	MAKAM SAYISI
İLÂHÎ	141
DURAK	103
ÂYİN-İ ŞERÎF	17
TEVŞÎH	10
NEFES	6
ŞUĞUL	4
İSTİĞFAR	1
TEVDÎH	1

Araştırma neticesinde elde edilen 282 eser içerisinde toplam 15 usûl kullanıldığı göze çarpmaktadır. En çok kullanılan usûl 103 adet ile Durak Evferî usûlüdür. Diğer usûllerin kullanım adedi aşağıdaki tabloda verilmiştir (Bkz. Tablo 27).

Tablo 27. Kullanılan Usûller

USÛL ADI	ESER SAYISI
DURAK EVFERÎ	103
SOFYAN	57
DÜYEK	37
DEVİR-İ HİNDÎ	13
MÜSEMMEN	9
YÜRÜK SEMÂÎ	8
NİM SOFYAN	8
EVSAT	6
AKSAK SEMÂÎ	5
AKSAK	3
SEMÂÎ, FAHTE	2
RAKSAN, DEVİR-İ REVÂN, TEK VURUŞ, DEVİR-İ KEBÎR	1

Çalışmanın tarihsel kapsamında bestecilik konusu ele alındığında ise, notanın kullanımının, meşkin, bestecilerin özellikle müzikle ilgili kurumsal görevlerinin müzik kültürünün aktarımı konusunda önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Matbaa alanındaki teknolojik gelişmeler, 20. yüzyılın ilk yarısında birçok alanda olduğu gibi, müzik alanında da ortaya konulan eserlerin günümüze gelmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Daha önce meşk yöntemi ile usta-çırak ilişkisi bağlamında aktarılmış olan birçok eserin ne yazık ki günümüze ulaşamadığı görülmektedir. Bu dönem içerisinde elde edebildiğimiz dinî mûsikî alanındaki eserler konusunda yüksek bir sayıya ulaşılması özellikle nota konusunda birçok çalışma yapmış olan Hüseyin Sadeddin Arel'in kendi eserlerini bizzat notaya almış olması ile ilişkilendirilebilir. Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde toplamda 458 adet eseri olan bestekârın 135 dinî mûsikî eserine ulaşılmıştır. Lütfi Filiz ise, dinî mûsikî alanında 49 adet eserle Arel'i takip etmektedir. Aynı arşivde 30 adet dinî mûsikî eseri bulunan Bekir Sıdkı Sezgin ise, en çok eser besteleyenler arasında yer almıştır.

Dinî musikinin yaşatılmasında Mevlevihânelerin büyük bir önemi vardır. İzmir Mevlevihânesi bu konuda birçok öğrenci yetiştiren kurumların başında gelmektedir. 1850 yılında kurulan ve 1925 yılında çıkarılan kanun ile kapatılan kurumda birçok şair ve müzisyen yer almıştır. Şeyh Nureddin Efendi ve Udi Cemâl Efendi, bu kurumda birçok kişiye mûsikî alanında dersler vermişlerdir. Râkım Elkutlu da kurumun öğretmenleri arasında yer almaktadır. Ahmed Yardım, Manisalı Âlim Efendi, İsmail Baha Sürelsan, Neyzen Hilmi Dede, Neyzen Tevfik, Selanikli Udi Ahmed Efendi ve Suphi Zühdü Ezgi, bu kuruma devam eden ve dinî mûsikî alanında eserler besteleyen başlıca bestecilerdir.

Bu hususta birkaç nokta dikkat çekicidir. Bunlardan birincisi; birçok kişiye Ud dersi veren ve mevlevihanenin müdavimlerinden birisi olan Selanikli Udi Ahmed Efendi'nin, ulaşılabilen 290 eseri içerisinde sadece 2 İlâhi ve 1 Tevşîh bulunması; dedesi bir Mevlevî tarikatı üyesi olan ve erken yaşlarda ilahicibaşı olan Suphi Zühdü Ezgi'nin ise ulaşılabilen 52 eseri içerisinde dinî mûsikî alanında sadece 1 Durak bulunması ilginçtir.

Bununla birlikte, İzmir'in dinî mûsikî hayatına ışık tutan kurumlarından biri olan mevlevihânede eğitim almalarına rağmen, birçok beste çalışması olan kişiler arasında

dinî mûsikî alanında eser ortaya koymamış olanların görülmesi de ayrıca dikkate değerdir. Örneğin, birçok kişiye Ney ve Ud hocalığı yapan, mevlevihânenin önemli aktörlerinden biri olan Cemâl Efendi'nin de dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır. Aynı şekilde 13 yaşında mevlevihânedeki Nâ't okumuş, ayinlerde Ney ile taksim etmiş ve 30 şarkı ve 10 Saz eseri bestelemiş olan Giriftzen Asım Bey'in dinî eserine Râstlanmamıştır. Mevlevihânedeki eğitim gören ve semazen olarak görev yapan Rıfat Ayaydın'ın da, 14 şarkı bestelemesine rağmen dinî mûsikî alanında bir eserine Râstlanmamıştır. Zekâî Dede'den ders alan, mevlevihâneye sıklıkla giden, Râkım Elkutlu ve Udi Cemâl Efendi'nin talebelerinden olan ve İzmir'de 17 yıl doktorluk yapan Şükrü Şenozan da, 13 şarkı ve 1 marş bestelemesine karşın dinî mûsikî alanında beste yapmamıştır. Bu durum, bestecilerin Mevlevihâne ile ilişkili olmalarına rağmen, dinî mûsikî alanındaki eserlerini çeşitli sebeplerden dolayı gizleme isteklerine, dinî mûsikî alanında besteciliğe karşı yeterli ilgilerinin olmamasına ya da eserlerin günümüze çeşitli sebeplerle ulaşmamasına bağlı olabilir.

İzmir'de mevlevihânenin dışında mûsikî alanında hayata yön veren birçok dernek ve cemiyet bulunmaktadır. Bunların başında İzmir Mûsikî Cemiyeti gelmektedir. 1923 yılında Sanayi ve Mesai Müdürü olarak İzmir'e atanan Recep Hayri Yenigün, Râkım Elkutlu ile tanıştıktan sonra bu kurumda görev almıştır. 52 adet müzik eseri ile karşılaşılacak Yenigün'ün dinî mûsikî alanında bir eserine Râstlanmamıştır. Birçok şarkı, operet ve Saz eseri besteleyen ve hiç dinî mûsikî eseri bulunmayan Ahmed Aksoy da bu kurumun öğretmenlerindendir.

1946 yılında Râkım Elkutlu'nun başkanlığını yaptığı İzmir Türk Mûsikîsi Derneği de İzmir'in kültürel alanda gelişmesine katkı sağlayan bir diğer kurumdur. 116 eseri arasında 8 İlâhi, 3 Tevşîh ve 1 Âyin bulunan Elkutlu, bu kurumda birçok öğrenci yetiştirmiştir. 120 eserinin içerisinde 3 adet de İlâhisi bulunan Ârif Sami Toker ise İzmir'e tayin olduğu zamanlarda derneğin başkanlığına getirilmiş, bu kapsamda birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Udi Cemâl Efendi'den ney dersleri alan Ahmed Yardım, İzmir Eşrefpaşa'da bir dernek kurarak, İzmir mûsikî hayatına katkıda bulunmuştur. TRT İzmir Radyosu'nda ney sanatçılığı yapan ve 2 Şarkı ile 2 İlâhi besteleyen Yardım, bu süreç içerisinde birçok öğrenci yetiştirmiştir.

İzmir'e yerleştığı 1925 yılından İstanbul'a tekrar geri döndüğü 1933 yılına kadar İzmir'de 3 mûsikî okulu açan Mildan Niyazi Ayomak'ın ise, 40 şarkı ve 8 Saz eseri bestelemesine rağmen dinî mûsikî alanında eserine Râstlanmamıştır. Birçok öğrenciye mûsikî alanında hizmet etmiştir. Makam ve perde isimleri konusunda, birçok kişiden farklı olarak kendine has eleştirel yaklaşımları bulunan Ayomak'ın bir zamanlar bazılarınca olumsuz olarak karşılanan görüşlerinden dolayı neredeyse hiç öğrencisi kalmamış ve okullarını kapatmak zorunda kalmıştır.

Matbaanın gelişmesi ile başlayan ve birçok uzak yere haber iletilmesini sağlayan yazılı basım teknolojisi, müzik kültürünün aktarılması aşamasında da büyük rol oynamıştır. 280 adet eserine ulaşabilen ve dinî mûsikî alanında 3 eser verdiği görülen Selanikli Udi Ahmed Efendi, 1922 yılının Ocak ayından başlamak suretiyle “Dilhayat Nota Mecmuası” adı altında bir dergi çıkartmaya başlamıştır. 15 günde bir yayımlanan bu fasıl dergisi, o dönem için İzmir'de basılmış ilk ve tek fasıl dergisi olma özelliğini taşımaktadır. İzmir'e birçok sanat etkinliği de kazandırmış, 158 şarkısının yanı sıra İlâhi türünde de eser vermiş olan Avni Anıl ise “Mûsikî ve Nota” adı altında bir dergi yayımlayarak, Türk müzik kültürünün gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalarda bulunmuştur.

63 adet şarkı bestelemiş olan ve dinî mûsikî alanında eserine Râstlamamış olan Rüştü Şardağ ise, çeşitli dergilerde sanat ve edebiyat alanında birçok yazı paylaşmıştır. Türk mûsikîsi alanında 52 şarkısı ve 1 Saz eseri bulunan Recep Hayri Yenigün de, “Yeni Asır”, “Dünya Gazetesi”, “Mûsikî Mecmuası”, “Türk Mûsikîsi Dergisi” gibi yayınlarda yazıları ile yer almış ve Türk müzik kültürünün gelecek kuşaklara iletilmesi aşamasında önemli katkı sağlamıştır.

Elde edilen 45 bestekâr arasında, çeşitli okullarda öğretmenlik yapan besteciler de vardır. İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda öğretmenlik yapan, 68 şarkı besteleyen Sadi Işılay, 1922-1926 yılları arasında İzmir'de çeşitli okullarda mûsikî öğretmenliği yapmıştır. Aynı şekilde Udi ve Neyzen Cemâl Efendi de İzmir Ravza-i İrfan Kız Okulu'nda ve Manisa Kız Lisesi'nde öğretmenlik yaparak, mûsikîmizin genç kuşaklara öğretilmesi açısından yardımcı olmuşlardır.

Tez konusunun işaret ettiği dönemde elde edilen 45 bestekârın bir kısmı, meşk sistemini kullanarak birçok öğrenci yetiştirmiştir. Meşk, notanın olmadığı zamanlarda

tekrar ve hafıza esasına dayanarak usta-çırak ilişkisi ile çok sayıda eser ve üslubun gelecek nesillere taşınmasını sağlayan bir sistem olmuştur. Üslup, eserin icrası esnasında ustadan duyulduğu gibi icra edilerek, bestekârın/icracının duygularını bir nevi taklit etme yöntemi ile elde edilen bir biçemdir. 100'e yakın eser besteleyen Ahmed Mithat Efendi, babası gibi kendi evinde mûsikî toplantıları düzenlemiştir. Lemi Atlı da, 15 günde bir evinde Küme Faslı düzenleyerek musikimizin öğreticileri arasına girmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında birçok öğrenci yetiştiren Selanikli Udi Ahmed Efendi, 10 yıl süre ile evinde özel dersler vermiştir. Araştırmanın neticesinde Udi Cemâl Efendi'nin de evlere ders vermeye gittiğini öğrenmekteyiz. İsmail Baha Süreksan İzmir'de ve Ankara'da yaşadığı süre boyunca her Cumartesi akşamı evinde mûsikî toplantıları düzenlemiştir. Birçok müzisyene örnek olmuş ve bu anlamda iyi bir öğretici olma özelliklerini taşıyan Hüseyin Sadeddin Arel ise iki haftada bir evinde akademik mûsikî toplantıları düzenleyerek, Türk musikisine meraklı olan kişilere Türk müzik kültürünü aktarmaya ve devamlılığını sağlamaya çalışmıştır.

Bazı besteciler tezin kapsamına işaret eden dönemin dışında kalsa da, söz konusu dönemde yaşamış ve dönemin tavır, üslup ve besteciliği konusunda etkili olmuş olan kişilerden dolayı ya da dolaysız olarak beslenmiş olmaları sebebi ile ele alınmışlardır.

Bu çalışma, 20. yüzyıl'ın ilk yarısına İzmir özelinde ışık tutması açısından gelecek dönemlerde yapılacak çalışmalar için kaynak niteliğindedir. Taranan kaynakların yazarları tarafından bazı bestecilerin dinî alanda eser bestelemiş oldukları vurgulanmış olmasına karşın, bu çalışmada esas teşkil eden Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu nota arşivinde bu eserlerin notalarına ulaşılamaması, ileride bu alanda çalışma yapacak olan diğer araştırmacılar için de önemle dikkate alınması gereken bir sınırlılık olmuştur. Ayrıca bu şekildeki araştırmalarda belirli ve zengin bir nota arşivini dikkate almak, araştırmacılar için önemli bir avantaj sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

A- Kitap, Makale ve Tezler

- AK, Ahmet Şahin, *Türk Din Mûsikîsi Cami ve Tekke Mûsikîsi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.
- AKDOĞAN, Bayram, “Türk Din Musikisinin Anadolu’da Doğulu ve Tarihi Seyri Hakkında Bazı Mülâhazalar”, AÜİFD, Ankara, C.XLIV, S.1, 2003.
- AKDOĞAN, Bayram, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Ajans Matbaası, Ankara, 2010.
- AKDOĞAN, Bayram, “XV. Yüzyıl Osmanlı Döneminde Türk Mûsikîsi”, Diyanet İlmi Dergi, C.35, S.1, Ocak-Şubat-Mart 1999.
- AKDOĞAN, Bayram, “Türk Din Mûsikîsi Tarihine Bir Bakış”, AÜİFD, Sayı: I, ss. 2008.
- AKDOĞU, Onur, *Egede Müzikçiler Ansiklopedisi*, Metro Matbaacılık, İzmir, 1997.
- AKYOL, Yaşar, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2008.
- ALTINAY, F. Rehyan, *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği (Kitaplar, Makaleler, Nota Yayınları)*, Balçova Kaymakamlığı Yayınları, İzmir 2004.
- ATEŞ, Erdoğan, *Türk Din Mûsikîsi*, Rağbet Yay. İstanbul, 2015.
- ATEŞ, Süleyman, *Kur’ân-ı Kerim’in Evrensel Mesajı, Yeniden Anlam II*, Kur’ân Okulu Yay., İstanbul 1997.
- BAYKARA, Tuncer, *İzmir Şehri ve Tarihi*, Akademi Kitabevi, İzmir 2001.
- BEYRU, Rauf, *19. Yüzyılda İzmir’de Yaşam*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000.
- ÇETİN, Derya, “Mehmet Necdet Varol Hayatı, Besteciliği, Eserleri”, Ege Üni Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir, 1996.
- DÖNMEZ, Yonca, “Devlet Sanatçısı Dr. Teoman Öncü Hayatı, Eserleri, Besteciliği ve Kültür Bakanlığı İzmir Klâsik Türk Müziği Korusu Tarihçesi”, Danışman Öğr. Gör. Teoman Öncü, Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir, 1993.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Mûsikî Antolojisi*, CII, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul, 1943.
- GÖKÇE, Gündüz, “Sanat Kurumlarının Oluşmasında Atatürk’ün Rolü”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:18, Cilt: VI, Temmuz 1990.

- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk, *İzmirde İlk Tiyatro Faaliyetleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, T.C. Kültür Yayınları, Ankara, 2000.
- KALAYCIOĞLU, Rahmi, *Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı*, Sayı, 28, İstanbul, 1969.
- KALAYCIOĞLU, Rahmi, *Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı*, Favori Basımevi, Sayı 29, İstanbul, 1970.
- KALAYCIOĞLU, Rahmi, *Türk Mûsikîsi Bestekarlar Külliyyatı*, Favori Basımevi, İstanbul, 1978.
- KALAYCIOĞLU, Rahmi, *Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı*, Gürol Ofset, İstanbul, 1982.
- KALAYCIOĞLU, Rahmi, *Türk Mûsikîsi Bestekarları Külliyyatı*, Gürol Ofset, Sayı, 43, İstanbul, 1983.
- KAPLAN, Zekâî, *Dinî Mûsikî Dersleri*, MEB Yay. İstanbul, 1991.
- KATOĞLU, Murat, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat, Çağdaş Türkiye 4, 1908-1980*, Cem Yayınları, İstanbul 2005.
- KILIÇARSLAN, Meltem, “Yılmaz Yüksel Hayatı ve Eserleri”, Ege Üni. Konservatuvarı Lisans Bitirme Tezi, İzmir, 1994, s.3-4.
- KOCA, Selim, “Selçuklularda Kültür ve Medeniyet”, Türk Yurdu, Sayı 49, Eylül 1991.
- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- KOYUNCU, Nihan Kolay, “Yılmaz Karakoyunlu'nun Romanlarında Yakın Siyasi Tarih”, Kocaeli Üniv. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- KÜÇÜKGÖKÇE, Özgen, “Ömrünü Müziğe Adamış Bir Aydın: Ali Rıza Avni Tınaz”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 3, 2012.
- KÜÇÜKGÖKÇE, Özgen, “Râkım Elkutlu Eserlerindeki Usûl Anlayışı”, Râst Müzikoloji Dergisi, C. 5, S. 12, 2017.
- MARTAL, Abdullah, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir'in Sosyo-Ekonomik Yapısında Gerçekleşen Değişmeler”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt:3, Sayı:3, DEÜAİİTE, İzmir, 1993.
- MUHTAR, Ahmet, *Mûsikî Tarihi*, İstanbul 1928, I/1'den aktaran Erdoğan Ateş, Türk Din Mûsikîsi, İstanbul 2015.

- NALKESEN, Süleyman Ferit, Genel Yayın Koordinatörü “Karşıyaka Belediyesi yayını, Yusuf Nalkesen Hayatı ve Eserleri”, İzmir, 2015.
- ODABAŞI, Fatma, “Dil-Kültür Bağlamında Müzik Dili ve Bunun Sosyal Bütünleşmedeki Yeri”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.4, 2001.
- OKURER, Mehmet, *İzmir Kuruluştan Kurtuluşa*, Ticaret Matbaacılık, İzmir 1970.
- ÖZALP, Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, Cilt II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000.
- ÖZALP, Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, MEB Yay., İstanbul 2000.
- ÖZCAN, Nuri, *Türkiye’nin Birikimleri-3, “Bekir Sıdkı Sezgin”*, İlke Yayınları, İstanbul, 2014.
- ÖZPEKEL, Osman Nuri, “Cumhuriyet Döneminde Klâsik Türk Mûsikîsi”, Türkler, C.18, Ankara, 2002.
- ÖZCAN, Nuri – ÇETİNKAYA, Yalçın, “Mûsikî”, DİA, TDV Yayınları, C. 31, İstanbul, 2006.
- ÖZİŞİK, Edip, *Mûsikî Sanatı*, Nurgök Matbaası, İstanbul 1963.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Cilt I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1989
- RONA, Mustafa, *50 Yıllık Türk Müsiki*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1960.
- RONA, Mustafa, *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1970.
- SAGGER, Turan, “Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları, Ata Dergisi, Sayı:11, Selçuk Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konya 2003.
- TANRIKORUR, Çinuçen, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- TARTAN, Fikret, *İzmir Devlet Tiyatrosu, 1944-2003*, İzmir Büyük Şehir Belediye Kültür Yayınları, Kent Kitaplığı Dizisi:47, İzmir 2004.
- TURA, Yalçın, *Türk Musikisinin Meseleleri*, Pan Yayınları, İstanbul 1988.
- ULUSOY, Nihan, “Avni Anıl Bestelerinin Mûsikî Unsurları Açısından İncelenmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üni, GSE, Ankara, 2017.
- YAZICI, Ümit, *Selanikli Ahmed Bey Hakkında Yazılanlar ve Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, Aralık 2011.

YAZICI, Ümit, *Tanburi Ali Efendi Hayatı ve Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2011.

B- İnternet Erişimi

ALTINBİLEK, Cemil, “Ahmed Efendi”, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=45488&start=15>, (E.T: 18.05.2020)

AYDOĞDU, Tahir, “Türkiye Radyolarının Türk Musikisine Hizmeti”, http://www.turkmusikisi.com/makaleler/turkiye_radyolari.htm (E.T: 23.04.2019)

DEMİRCİ, Mehmet, “İzmir Mevlevihânesi’nin Yeri”, <https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/mehmet.demirci/2013/12/16/izmir-mevlevihanesinin-yeri> (E.T: 22.03.2018)

DEMİRCİ, Mehmet, “Bedri Noyan”, <https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/mehmet.demirci/2013/04/22/bedri-noyan> (E.T: 18.05.2020)

FİLİZ, A. Şenol, “Lütfi Filiz”, <http://www.noktaninsonsuzlugu.com/biyografiler/lutfiFiliz.htm> (E.T: 18.05.2020)

ÖZCAN, Nuri, “Bekir Sıdkı Sezgin”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sezgin-bekir-sitki> (E.T: 28.01.2020)

SEZGİN, Bekir Sıdkı, “Elkutlu, Mehmet Râkım”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/elkutlu-mehmet-rakim> (E.T:03.05.2020)

Türk Müzik Kültürü’nün Hafızası, TÜRK SANAT MÜZİĞİ, <http://www.sanatmuziginotalari.com/> (E.T: 2017 - 2020)

ÜZÜMCÜ, İlyas, “Bedri Noyan” <https://islamansiklopedisi.org.tr/noyan-bedri>, (E.T: 18.05.2020)

C- Kişisel Görüşmeler

ÖZTAŞ, Selim, “Turan Yalçın”, Kişisel Görüşme, (Görüşme Tarihi: 22.05.2020).

EKLER

EK 1: Cumhurbaşkanlığı Klâsik Türk Müziği Korosu Nota Arşivi Doğrultusunda Tez Kapsamında Tespit Edilen Dinî Eserlerin Alfabetik Listesi.

SIRA No	Eser Adı	Beste	Güfte	Makam	Tür	Usûl
1.	A Sultanım Sen Var İken	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Sultan-i Irak	Durak	Durak Evferi
2.	Aferin Ey Mahr-u ber	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Kürdi	Ayin-i Şerif	Devr-i Revân
3.	Ah Aman Rahim Allah Yolumu Asan Eyle	Yılmaz Yüksel	Ahmet Ilgaz	Suzidil	Îlâhi	Sofyan
4.	Ah Andım Yine Ol Bezm-i Mestanelik	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivaslı Şemsi	Rahatfeza	Durak	Durak Evferi
5.	Ah Arz-ı Didar Eyledikçe	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Neva	Durak	Durak Evferi
6.	Ah Aşkın Gitmez Dilinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Muhibbi	Evcara	Durak	Durak Evferi
7.	Ah Aşkın Oldu Dil-i Mesva-yı Hu	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Kerim	Irak	Durak	Durak Evferi
8.	Ah Aşk ile Nuş Eyleyen	Hüseyin Sadeddin Arel	Abd-Üs Samed	Ferahnüma	Durak	Durak Evferi
9.	Ah Aşkın Meyine Ben Kana Geldim	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Şehnaz	Durak	Durak Evferi
10.	Ah Bahr İçinde Katrayım	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Neveser	Durak	Durak Evferi

11.	Ah Heme Goftim Lik Ender- Besic	Bekir Sıdkı Sezgin	Mevlâna	Muhayyer Sünbüle	Âyin-i Şerif	-
12.	Ah Hemişe Bülbülün Gülşende	Hüseyin Sadeddin Arel	Sahvi	Acem Âşiran	Durak	Durak Evferi
13.	Allah Diyen Kullar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	Îlâhi	Sofyan
14.	Allah Yoludur Aşk Yolu	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüzzam	Îlâhi	Semâi
15.	Allahın Evinde Allah Dyelim	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Muhayyer	Îlâhi	Düyek
16.	Alude olup cürmü	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Nişâbur	Îlâhi	Evsat
17.	Amentü Billahi Deriz Tek Sana	Yusuf nalkesen	Yusuf Nalkesen	Saba	Îlâhi	Düyek
18.	Ârif Olur Derviş Olan	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Yardım	Gerdaniye	Îlâhi	Sofyan
19.	Ârif Olur Derviş Olan	Ahmet Yardım	Ahmet Yardım	Ferahnâk	Îlâhi	Sofyan
20.	Arz-ı Tazim Eylemez mi Alem-i İmkan Sana	Râkım Elkutlu	Ömer Naci Efendi	Bestenigâr	Îlâhi	Devr-i Hindi
21.	Arzulayıp Sana Geldim	Yılmaz Karakoyunl u	Pir Sultan Abdal	Nihâvend	Nefes	Sofyan
22.	Âşık-ı Sadık Gürun-i Mustafa	Râkım Elkutlu	-	Gülizar	Îlâhi	Düyek

23.	Âşık-ı Yezdan Zikreder Daim	Bekir Sıdkı Sezgin	Ali Ulvi Kurucu	Ferahnâk	Îlâhi	Nim Sofyan
24.	Aşk Akıyor Duru Duru	Akın Özkan	Burhan Sadık Yalçın	Bayati	Îlâhi	Yürük Semâi
25.	Aşk Ateşiyle Pişer Muhabbet	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Saba	Îlâhi	Devr-i Hindi
26.	Aşk Ehline İlham Olunur	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Mahur	Îlâhi	Yürük Semâi
27.	Aşkınla Ben yanıyorum	Lütfi Filiz	Hatipzakırş Hasan Efendi	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
28.	Aşkınla Ölmek Aşıka Şandır	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâzkâr	Îlâhi	Düyek
29.	Ayine-i Dilden Silerek Kevn ü Mekanı	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Evç	Îlâhi	Sengin Semâi
30.	Ayineyim Ben O Cana	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Neva	Îlâhi	Sofyan
31.	Aziz Allah Sormam Sana	Kaya Bekat	Kaya Bekat	Hicâz	Îlâhi	Sofyan- Yürük Semâi
32.	Baz Amedem Haza Cünunül Aşıkıyn	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Dilkeşâvera n	Âyin-i Şerif	-
33.	Be-hey Bülbül Nedir Feryad Var Eyle	Suphi Zühdü Ezgi	Aziz Mahmud Hüdai Hz	Şedaraban	Durak	Durak Evferi

34.	Belagal Ula Bi Kemalihi	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Yegâh	Şuğul	Sofyan
35.	Ben Bilmez İdim Gizli Ayan	Selanikli Ahmed Efendi	Ahmed Dede (Köse-Nevi)	Ferahnâk	Îlâhi	Sofyan
36.	Ben Bilmez İdim Gizli Ayan	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Dede	Hicâz	Durak	Durak Evferi
37.	Ben Bu Yolu Bilmez idim	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	Îlâhi	Nim Sofyan
38.	Ben Dost Hevasına Düştüm	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Uşşak	Îlâhi	Devr-i Hindi
39.	Ben Mest-i Canan Olmuşum	Hüseyin Sadeddin Arel		Hüzzam	Durak	Durak Evferi
40.	Ben Sanırdım Alem İçre Hiç Bana Yar Kalmadı	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Karcığar	Durak	Durak Evferi
41.	Bende Sıklet Sende Letafet	Bekir Sıdkı Sezgin	Necip Fazıl Kısakürek	Segâh	Îlâhi	Düyek
42.	Beni Dünyada Hiçbir Ferde Muhtaç Etme	Râkım Elkutlu	Akif Hoca	Uşşak	Îlâhi	Düyek
43.	Benim Maksudum Alemde Değildir	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
44.	Benim Maksudum	Hüseyin Sadeddin	Hüdai	Hüzzam	Durak	Durak Evferi

	Alemde Değildir	Arel				
45.	Beşaret Sizlere Ey Can	Bedri Noyan	Kadimi Baba	Nihâvend	Nefes	Düyek
46.	Bilen Bilir Ledunni	Necdet Varol	Yunus Emre	Hüseyini	Îlâhi	Sofyan
47.	Bilmem Nideyim Aşkın Elinden	Turhan Toper	Yunus Emre	Hüseyini	Îlâhi	Yürük Semâi
48.	Bir Dil ki Onda Şemsi Hakikat Nihan Olur	Hüseyin Sadeddin Arel		Nikriz	Âyin-i Şerif	-
49.	Bir Dilde ki Zehir Ola	Bekir Sıdkı Sezgin	Osman Şemsi Nureddin	Suzinâk	Îlâhi	Aksak
50.	Bir Dünyadan Gider Olduk	Turhan Toper	Yunus Emre	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
51.	Bir Geceden Bir Geceye	Akın Özkan	Feyzi Halıcı	Uşşak	Nefes	Devr-i Revân
52.	Bir Nazar Kıl Hu Kaplamiş Heryeri	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüseyini	Îlâhi	Devr-i Hindi
53.	Biz Ol Uşşak-ı Serbazız	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivaslı Şemsi	Bestenigâr	Durak	Durak Evferi
54.	Bu Dervişlik Yoluna Sıdk İle Gelen Gelsin	Bekir Sıdkı Sezgin	Eşrefoğlu Rumi	Râst	Îlâhi	Nim Sofyan
55.	Bu Dünyadan Hiçbir Lezzet	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Ferahnâk	Îlâhi	Tek Vuruş

	Almadan					
56.	Bu Gün Meydan-ı Aşk İçre ki	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi
57.	Bu Zevk Öyle Bir Zevktir ki Tarifine İmkan	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	Îlâhi	Sofyan
58.	Buyruk Senin Ferman Senin	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Bayati	Durak	Durak Evferi
59.	Bülbül-i Nalan Olup Çağırırım Ey Dost	Hüseyin Sadeddin Arel	Nahifi	Revnakhüm a	Durak	Durak Evferi
60.	Bülbül-i Şurideyim Gülden Nasibim Var Benim	Hüseyin Sadeddin Arel	Derviş Osman	Humayun	Durak	Durak Evferi
61.	Cam-ı Aşk Nuş Edüp	Hüseyin Sadeddin Arel	Gafuri	Nişâburek	Durak	Durak Evferi
62.	Can Besi Kendi Vü Ender Perdezen ki	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Âyin-i Şerif	-
63.	Can Bu Elden Göçmeden	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi-i Mısri	Nihâvend	Durak	Durak Evferi
64.	Cana Ne Görünür Bana Cana Neye Baksam	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Isfahan	Durak	Durak Evferi
65.	Candan Misafir Tanrıyı Hoş Tut	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Neva	Îlâhi	Yürük Semâi
66.	Can-ü Dilde Aşk	Hüseyin Sadeddin	-	Buselik	Durak	Durak

	Mihman Eyleyen	Arel				Evferi
67.	Cenab-ı Fakine Layık Amel Yok	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Kürdi	Durak	Durak Evferi
68.	Cennetteki Kuşlar Gibi İlerdi Yunus	Yılmaz Karakoyunlu	Talat Sait Halman	Nihâvend	Îlâhi	Sofyan
69.	Cilceğah-ı Sinede Devran Eder	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Segâh	Îlâhi	Devr-i Hindi
70.	Cüd Bi Lütfe Ya İlâhi Mencehu	Âlim Efendi	-	Râst	Şuğul	Devr-i Hindi
71.	Cümle Ağzadan Gelir	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Hüseyini	Durak	Durak Evferi
72.	Cümle Alem Aşına	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivash Şemsi	Râst	Durak	Durak Evferi
73.	Cümle Alem Senin İçin Yaradılmış	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Nihâvend	Îlâhi	Müsemmen
74.	Çiledeydim Çıktım Şükür Yürüyorum	Kaya Bekat	Kaya Bekat	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
75.	Çünkü Bildin Müminin Kalbinde	Hüseyin Sadeddin Arel	Nesimi	Uşşak	Durak	Durak Evferi
76.	Dahil-i Bab-ı Gufranım	Lütfi Filiz	Hatipzakiri Hasan Efendi	Saba	Îlâhi	Müsemmen
77.	Dehri Duna Dil Veren Akil Değil	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Kürdili Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi

78.	Deldi Bağrım Bülbül-i Biçare	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Hisar Buselik	Durak	Durak Evferi
79.	Derdi Aşka Düşmeyinc e	Hüseyin Sadeddin Arel	Hilmi	Uşşak	Durak	Durak Evferi
80.	Derd-i Hakka Talip Ol	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Eviç	Durak	Durak Evferi
81.	Derununda Olan Halet	Hüseyin Sadeddin Arel	İsa Mahvi	Bayati	Durak	Durak Evferi
82.	Dil Hanesi Mir'at-ı Hak	Hüseyin Sadeddin Arel	Nasuhi	Buselik	Durak	Durak Evferi
83.	Dil Hanesi Pür Nur Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	I. Ahmed	Evcara	Durak	Durak Evferi
84.	Dost Andelib-i Bağ-i Hicran	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Rahat-ül Ervah	Durak	Durak Evferi
85.	Dost Aşk-ı Yare Düş O Laldan	Hüseyin Sadeddin Arel	Emir Osman Haşimi	Zirgüle	Durak	Durak Evferi
86.	Dost Ey Gafil Uyan Rihlet-i Nagahı	Hüseyin Sadeddin Arel	Sivashlı Şemsi	Nikriz	Durak	Durak Evferi
87.	Dost Sehv İle Ol Duysa Günah Kuldan Ne Demsan	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdayi	Nişâburek	Durak	Durak Evferi
88.	Duş Reften Dermiyan-ı Meclisi	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Kürdi	Âyin-i Şerif	-
89.	Dünyaya Gönül Verme	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Uşşak	Îlâhi	Aksak Semâi

90.	Düşdü Cane Akıbet Sevda-ı Aşk Eyledi	Hüseyin Sadeddin Arel	Hakkı	Kürdi	Durak	Durak Evferi
91.	Düştüm Yine Derde	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Aşkefza	Durak	Durak Evferi
92.	Efendimsin Cihanda İtibarım Varsa	Kaya Bekat	Şeyh Galip	Hicâz	Îlâhi	Düyek
93.	Eğer Dosttan Belli Haber Sorarsan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Suzinâk	Durak	Durak Evferi
94.	Ehli Derdin Derdine Derman İken	Hüseyin Sadeddin Arel	Müderriş	Zirgüleli Suzinâk	Durak	Durak Evferi
95.	Elestü Hitabın Duyunca Hemen	İsmail Baha Süreksan	Nedim	Ferahnâk	Nefes	Sofyan
96.	Elhamdü Lillahillezi Sultanühü	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Râst	Şuğul	Düyek
97.	Elif Elhamdülill ah Be Bidayet Bismillah	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Mahur	Îlâhi	Sofyan
98.	Emre Bağlı Bendeyim Aşkın İle Zindeyim	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Karcıgar	Îlâhi	Sofyan
99.	Engelleri Aştım Geldim	Ârif Sami Toker	Ziya Polat	Râst	Îlâhi	Düyek
100.	Erenler Sofrası Gül-ü Gülşendir	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Segâh	Îlâhi	Soyfan

101.	Estağfirullah El-Azim El-Kerim	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Râst	İstiğfar	Nim Sofyan
102.	Evvel Hem Ahir Gönül Batın	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	SultaniYegah	Îlâhi	Sofyan
103.	Ey Bunca Nimetler Veren	Bekir Sıdkı Sezgin	Nuri Baş	Çargah	Îlâhi	Nim Sofyan
104.	Ey Can Gözün Açabilsem Diyenler	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmeti	Zirgüle	Durak	Durak Evferi
105.	Ey Cemâl-i Hakka Talib	Hüseyin Sadeddin Arel	Azizi	Pençgah	Durak	Durak Evferi
106.	Ey Derde Derman İsteyen	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Acem Kürdi	Durak	Durak Evferi
107.	Ey Derde Derman İsteyen	Râkım Elkutlu	-	Karcıgar	Îlâhi	Düyek
108.	Ey Derdlilerin Derdine Derman Eden Allah	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Reng-i Dil	Durak	Durak Evferi
109.	Ey Gönül Aşka Çevir Gel Yüzünü	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Humayun	Îlâhi	Evsat
110.	Ey Gönül Her Ne Dilersen	Bekir Sıdkı Sezgin	İbrahim Hakkı	Hicâz	Îlâhi	Devr-i Hindi
111.	Ey Gönül İnsan-ı Kamil Bulalım	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâzkâr	Îlâhi	Sofyan
112.	Ey Gönül Neylersin Sen Bu Cihanı	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şedaraban	Durak	Durak Evferi

113.	Ey Hüdadan Lütf-u İhsan	Turhan Toper	Abdurrahm an Efendi	Saba	İlâhi	Müsemme n
114.	Ey Hüdanın Sevgili Mahbubu	Neyzen Hilmi Dede	Ulvi	Hicâz	Tevşîh	Evsat
115.	Ey ki Can Ra Behri Tenmi Suhti	Hüseyin Sadeddin Arel		Nişâbur	Âyin-i Şerif	-
116.	Ey Padişah-ı Bi-zeval Geldik	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Sengin Semâi
117.	Ey Rahmeti Bol Padişah	Neyzen Tevfik Kolaylı	Kuddusi	Hicâz	İlâhi	Sofyan
118.	Ey Rehide Can-ı	Hüseyin Sadeddin Arel		Karcıgar	Âyin-i Şerif	-
119.	Ey Risalet Tahtının Hurşid-ü	Bekir Sıdkı Sezgin	Gazali	Bayati	Tevşîh	Fahte
120.	Ey Sevgilim Sevgilim İçindeki Can Benim	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Düyek
121.	Eya Alemlerin Şahı	Hüseyin Sadeddin Arel	Merkezi	Ferahfeza	Durak	Durak Evferi
122.	Ez Adem Ha Suyi	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	Âyin-i Şerif	-
123.	Ezelden Aşk Oduna Yana Geldim	Hüseyin Sadeddin Arel	Sünbül Sinan	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
124.	Fahr-i Alem-uz	Necdet	Necdet	Zavil	Tevşîh	Düyek

	Zişan Ol	Varol	Varol			
125.	Fer Almışken Tulu-i Kibriyadan	Hüseyin Sadeddin Arel	Yahya Kemal Beyatlı	Hisar Buselik	Durak	Durak Evferi
126.	Gaflet İle Hakkı Buldum	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Segâh	İlâhi	Nim Sofyan
127.	Gece Gündüz Ağladım Çok Zar-ü Zar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	İlâhi	Raks Aksağı
128.	Geçelim Bu Heva İle Hevesden	Hüseyin Sadeddin Arel	Derviş Himmet	Şevkefza	Durak	Durak Evferi
129.	Geçeyim Can ile Tenden	Hüseyin Sadeddin Arel	Kusec Ahmed	Uşşak	Durak	Durak Evferi
130.	Gel Can Gezelim Gel Kendimizd e	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	İlâhi	Düyek
131.	Gel Ey Bad-ı Saba Lutfeyle Bir Dem	Hüseyin Sadeddin Arel	Niyazi Mısri	Eviç	Durak	Durak Evferi
132.	Gel Vücudun Perdesin Kaldır	Hüseyin Sadeddin Arel	Üsküdarlı Yahya	Ferahfeza	Durak	Durak Evferi
133.	Gelmişin Vahdet Elinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Ümmi Sinan	İsfahan	İlâhi	Aksak Semâi
134.	Gelmişir O Lutfeylediğ in	Bekir Sıdkı Sezgin	Faruk Nafiz Çamlıbel	Neva	İlâhi	Sofyan
135.	Genci Aşk- ı İster İsen	Hüseyin Sadeddin Arel	Talib	Nihâvend	Durak	Durak Evferi

136.	Gönül Hayran Olubdur Aşk Elinden	Hüseyin Sadeddin Arel	Hayali	Reng-i Dil	Durak	Durak Evferi
137.	Gönül Hun Oldu Şevkinden	Necdet Varol	Abdülkadir Keçeoğlu	Ferahnâk	Îlâhi	Curcuna-Düyek
138.	Göster Bize Rahı Hüda Canlar	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	Îlâhi	Düyek
139.	Gözü Yaşlı Bağrı Yanık	Turhan Toper	Halis Koçak	Uşşak	Îlâhi	Düyek
140.	Gül müdür Bülbul müdür	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Irak	Îlâhi	Yürük Semâi
141.	Gülşeni Aşka Düşen	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Ruhnevaz	Durak	Durak Evferi
142.	Hak Aşkına Boyananlar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Segâh	Îlâhi	Sofyan-Semâi
143.	Hak eğer yardım Murad Eyleyse	Bekir Sıdkı Sezgin	Nuri Baş	Hüzzam	Îlâhi	Düyek
144.	Hak Muhammed Alimsin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	Îlâhi	Düyek
145.	Hak Teala Azamet Aleminin	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Ferahnüma	Âyin-i Şerif	-
146.	Hak Yarattı Alemi Aşkına Muhammedin	Turhan Toper	Yunus Emre	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
147.	Hak Yolunda her Dem	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	Îlâhi	Sofyan

	Yolum					
148.	Hakdan İnen Şerbeti İçtik	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	Îlâhi	Sofyan- Aksak
149.	Hakka Teslim Etmeyen Canü Dilin	Hüseyin Sadeddin Arel	Gafuri	Suzinâk	Durak	Durak Evferi
150.	Hakka Teslim Olan Kullar	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Kürdili Hicâzkâr	Îlâhi	Düyek
151.	Hamd Ana Ki Kıldı Halka Rahmet	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Âyin-i Şerif	-
152.	Haml-i Meryemle Mesih'in Doğuşunun Kıl İman	Hüseyin Sadeddin Arel	Enis Behiç Koryürek	Humayun	Îlâhi	Semâi
153.	Harabat Ehliyim Yokdur Kararım	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Buselik Humayun	Durak	Durak Evferi
154.	Hayalinle Çıktım Yola	Yılmaz Yüksel	Turan Yalçın	Nihâvend	Îlâhi	Sofyan
155.	Hayalinle Çıktım Yola	Turan Yalçın	Turan Yalçın	Uşşak	Îlâhi	Raks Aksağı
156.	Hayırlısı Veysdir Tabiinlerin	Avni Anıl	Ahmet Arıtürk	Segâh	Îlâhi	Aksak
157.	Hem Evvelsin Hem Ahir	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Acem Âşiran	Îlâhi	Sofyan
158.	Her Kimin Kalbinde Zikrullah Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Durak	Durak Evferi

159.	Her Kulun Bir Yol Tutmuş	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Segâh	Îlâhi	Sofyan
160.	Her Ne Yapsak Fayda Yok	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	Îlâhi	Düyek
161.	Her Nefeste Her Yerde	Turhan Toper	Turhan Toper	Râst	Îlâhi	Düyek
162.	Her Sırrıma Habirsin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüzzam	Îlâhi	Sofyan
163.	Hicran Kucağında Tuttuğum Sırdaş	Neyzen Tevfik Kolaylı	Neyzen Tevfik Kolaylı	Hicâz	Nefes	Düyek
164.	Hu Allah Ya Rabbena	Necdet Varol	Necdet Varol	Segâh	Îlâhi	Sofyan
165.	Hu Aşkınla Çak Olsa Bu Ten	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Acemâşiran da Zirgüle	Durak	Durak Evferi
166.	Hu Aşkınla Yandır Sultanım Allah	Hüseyin Sadeddin Arel	Zekâi	Hisar- Buselik	Durak	Durak Evferi
167.	Huda Rabbim Nebim Hakka Muhamme ddir Resulullah	Bekir Sıdkı Sezgin	İbrahim Hakkı	Hicâz	Îlâhi	Düyek
168.	Hüdaya Cümleyi Alem Sana Âşık	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şivenüma	Durak	Durak Evferi
169.	Hüdaya Keş-i Cürm İçre Kaldım	Hüseyin Sadeddin Arel	İsa Mahvi	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
170.	Hüsn İle Cananlar	Bekir Sıdkı	Fatih Sultan	Mahur	Îlâhi	Düyek

	içre	Sezgin	Mehmed			
171.	İçmeyen Lalin Şerabın Merdimerd an Olmadı	Hüseyin Sadeddin Arel	G. Nakşi	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
172.	Îlâhi Bir Aşk Ver Bana	Necdet Varol	Yunus Emre	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
173.	Îlâhi Lutfuna Kanmak Olur mu	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Zavil	Îlâhi	Düyek
174.	Îlâhi Pek Büyüksün	Hüseyin Sadeddin Arel		Râst	Âyin-i Şerif	
175.	İlah-ül Aleminsin	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
176.	İlim İlim Bilmektir	Necdet Varol	Yunus Emre	Hüseyini	Îlâhi	Sofyan
177.	İmanla Bilip Rabbini Keşfetti Cemalin	İsmail Baha Süreksan	Ekrem Kılıç	Bestenigâr	Îlâhi	Sofyan
178.	İmrüz çü Her Ruz Harabimi Harab	Râkım Elkutlu	Mevlâna	Karcıgar	Âyin-i Şerif	
179.	İnsan Hiç Dertten Kurtulmaz	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Evç	Îlâhi	Müsemme n
180.	İsm-i Hüda Zikrimiz	Râkım Elkutlu	-	Hüseyini	Îlâhi	Düyek
181.	İsm-i Sübhan Virdin mi Var	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
182.	İster İdim Allahı Buldum	Bekir Sıdkı Sezgin	Yunus Emre	Uşşak	Îlâhi	Sofyan

183.	İşimiz Subh-u Mesa Cürm-ü Hata	Hüseyin Sadeddin Arel	Adli	Nikriz	Durak	Durak Evferi
184.	İyilikler Yücelikler Dolu Tanrım	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Dügâh	Îlâhi	Sofyan
185.	Kabe Et Kalbini Sen Büthane Sansın	Hüseyin Sadeddin Arel	Nasuhi	Yegâh	Durak	Durak Evferi
186.	Kainata İptida Vahdet	Bekir Sıdkı Sezgin	Bekir Sıdkı Sezgin	Hicâz	Îlâhi	Düyek
187.	Kainatı Yaratan Sevgi İle Donatan	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Acem Âşiran	Îlâhi	Sofyan
188.	Kalbini Bağı Cihan Et	Hüseyin Sadeddin Arel		Ruy-i Irak	Durak	Durak Evferi
189.	Kamil Bir Ummandır	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şedaraban	Îlâhi	Sofyan
190.	Katra Aşkın Umman Oldu	Hüseyin Sadeddin Arel	Hikmeti	Hüzzam	Durak	Durak Evferi
191.	Katra-i Aşk Hüda Bir Bahr-i	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şivenüma	Îlâhi	Yürük Semâi
192.	Kendi Hüsnün Vechi Dilberden	İsmail Baha Sürelsan	İbrahim Hakkı	Şevkutarab	Îlâhi	Müsemme n
193.	Kendimizi Bilmez İken	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	Îlâhi	Sofyan
194.	Kim Ki Aşkın Darına	Hüseyin Sadeddin	Mısri Niyazi	Uzzal	Durak	Durak Evferi

	Berdar Olur	Arel				
195.	La Aynasında Gördüm İllayı	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	Îlâhi	Sengin Semâi
196.	Lutfunla Kûşad Oldu Sana	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	Îlâhi	Sofyan
197.	Mail Olma Dünyeye	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Ferahfeza	Durak	Durak Evferi
198.	Maye-i Ruh-i Mücessem	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Râst	Îlâhi	Devr-i Hindi
199.	Meçû Masnu İmü Sanı Histim	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Eviç	Ayin-i Şerif	-
200.	Men Şüdem Bende-i	İsmail Baha Süreksan	Nedim	Râst	Îlâhi	Düyek
201.	Merdi Meydan-ı Hudanın	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Nihâvend	Durak	Durak Evferi
202.	Mest Olduğum Etmem Acep	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmet	Acemli Yegâh	Durak	Durak Evferi
203.	Mest-i Aşkız Sabrımız Yok	Hüseyin Sadeddin Arel	Lutfi	Şevkefza	Durak	Durak Evferi
204.	Mest-i Aşksız	Hüseyin Sadeddin Arel		Ruy-i Irak	Îlâhi	Devr-i Hindi
205.	Mevla Birdir Biliyorsan	Ârif Sami Toker	Ziya Polat	Hüzzam	Îlâhi	Düyek
206.	Mevlam Sana Ersem	Bekir Sıdkı Sezgin	Ali Ulvi Kurucu	Hicâz	Îlâhi	Nim Sofyan

	Diye					
207.	Mevlam Senin Aşıkların	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Hisar Buselik	Durak	Durak Evferi
208.	Mevlam Ver Aşkını Bana	Hüseyin Sadeddin Arel	Seyyid Seyfullah	Ferahnâk	Durak	Durak Evferi
209.	Mir'at-ı Dilin Jeng- i Sivaitse	Hüseyin Sadeddin Arel	Sahvi	Dilkeşâvera n	Durak	Durak Evferi
210.	Musaffa Eyle Dil Leyhin	Hüseyin Sadeddin Arel	Hayali	Suzi Dil	Durak	Durak Evferi
211.	Müjdeler Olsun Size	Râkım Elkutlu	Behçet Efendi	Râst	Tevşîh	Devr-i Hindi
212.	Mürg-i Dil Pervaz Edip Uçmak Diler	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Irak	Îlâhi	Yürük Semâi
213.	Nadan Nazarında	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Kürdili Hicâzkâr	Îlâhi	Evsat
214.	Ne Diledik Ne İstedik	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	Îlâhi	Serbest
215.	Ne Rütbe Bir	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Şevkefza	Îlâhi	Curcuna
216.	Nedir Bu Katrelerde Bahr-i Umman Olduğun Cana	Hüseyin Sadeddin Arel	Sezai	Hicâz	Durak	Durak Evferi
217.	Nedir Derdin Senin Bu Matemin	Hüseyin Sadeddin Arel	Şakir	Saba- Zemzeme	Durak	Durak Evferi
218.	Nefs-e Uyup Rahi Hakdan	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Hüseyni	Durak	Durak Evferi
219.	Neye	Râkım	Bıçakçızade	Yegâh	Îlâhi	Sofyan

	Baksan Ayan Allah	Elkutlu	Hakkı Bey			
220.	Nuş Edenden Camı Aşk1	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Yegâh	Durak	Durak Evferi
221.	Nutk-1 Hakkı Guş Eden	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
222.	Olmayacak Senden Ala Dost	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Sultani-Irak	Durak	Durak Evferi
223.	Perişan Eyledim Dilden Gamı	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Lalegül	Durak	Durak Evferi
224.	Rahatü Ervah Mümin Hazret-i Kuran Olur	Ahmet Esat Uğurlu	-	Evç	Îlâhi	Düyek
225.	Rahatü Ervah Mümin Hazret-i Kuran Olur	Ahmet Esat Uğurlu	-	Ferahnâk	Îlâhi	Düyek
226.	Rübud Aklü Dilemra	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bayati	Ayin-i Şerif	-
227.	Saki Kerem Et Şiše-i Can	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Nihâvend	Îlâhi	Sofyan
228.	Sana Açılan Elleri Tövbe Eden	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Uşşak	Îlâhi	Sofyan
229.	Sema Aram-1 Can-1 Aşıka	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Isfahan	Ayn-i Şerif	-
230.	Sen Bendeki Dilberi	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Uşşak	Îlâhi	Sofyan

	İster İsen Gel Beri					
231.	Seni Sevmişim Ezel Sensin	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	Îlâhi	Müsemme n
232.	Senin Aşıkların Kılmaz Nazar	Hüseyin Sadeddin Arel	Âşık Paşa	Buselik	Durak	Durak Evferi
233.	Sensin Allahım Yok İştibahım	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şehnaz	Îlâhi	Sengin Semâi
234.	Sevdayı Sivadan Geç Gel Hu Diyelim	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdayi	Saba	Durak	Durak Evferi
235.	Sevdiğim Bir Allah Bir de Muhamme d'dir	Râkım Elkutlu	Bıçakçızade Hakkı Bey	Buselik	Îlâhi	Düyek
236.	Seviyorum Hep Seni Bu Suçsa Affet Beni	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Ferahnâk	Îlâhi	Müsemme n
237.	Sıdk İle Âşık Olursan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmetzad e Abdullah	Isfahan	Durak	Durak Evferi
238.	Söylemem Razı Derunum Sırrı	Hüseyin Sadeddin Arel	Zekâi	Yegâh	Durak	Durak Evferi
239.	Susuzlukta n Kavrulmad an Suyun Kadri	Bekir Sıdkı Sezgin	Vedia Dereoğlu	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
240.	Şâd Baş Ey Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Saba	Âyin-i Şerif	

241.	Şeb-i Tenhada Derler Kun-i Der	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Bestenigâr	Tevhîd	Fahte
242.	Şol Demde ki Can Çeşmime	Bekir Sıdkı Sezgin	Abdullah Efendi	Bayati	Durak	Durak Evferi
243.	Şol Mekkenin Yolları	Necdet Varol	-	Hicâz	Îlâhi	Sofyan
244.	Şöyle Sakla Sırrı Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel		Neva	Îlâhi	Devr-i Kebir
245.	Taştı Rahmet Deryası	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Segâh	Durak	Durak Evferi
246.	Tecelliyle Dolu Alem	Hüseyin Sadeddin Arel	Aşki	Isfahan	Durak	Durak Evferi
247.	Tende Canım Canda Cananımdır	Hüseyin Sadeddin Arel		Neveser	Îlâhi	Devr-i Hindi
248.	Tiyneti Ademde Konmasa Eğer Sevdayı Aşk	Hüseyin Sadeddin Arel	Hüdai	Şevkefza	Durak	Durak Evferi
249.	Uyan Gafletten Ey Gafil Seni	Hüseyin Sadeddin Arel		Nişâbur	Durak	Durak Evferi
250.	Uykulardan Uyanalım Gel	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Muhayyer Kürdi	Îlâhi	Müsemme n
251.	Varımı Ben Dosta Verdim	Hüseyin Sadeddin Arel	D. Ahmed	Sultani Yegâh	Durak	Durak Evferi
252.	Varsın Birsın Allah'ım	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Saba	Îlâhi	Aksak Semâi

253.	Vasıl Olmaz Kimse Hakka	Bekir Sıdkı Sezgin	Şemseddin Sivasi	Uşşak	Tevşîh	Düyek
254.	Vasıl Olmaz Kimse Hakka Cümleden	Hüseyin Sadeddin Arel	Şemsi	Isfahan	Durak	Durak Evferi
255.	Vech-i Yare Duş Olan Alemde	Hüseyin Sadeddin Arel	Kuşadalı İbrahim	Isfahan	Durak	Durak Evferi
256.	Vesvese-i Tengüzeşt Gül Güle-i Can Resid	Hüseyin Sadeddin Arel	Mevlâna	Uşşaki Hicâz	Îlâhi	Aksak
257.	Vuslat Gibi Nimet Mî Olur	Hüseyin Sadeddin Arel	Aziz Mahmud Hüdai	Eviç	Durak	Durak Evferi
258.	Vücudun Aleme Rahmet İniyet	Râkım Elkutlu	Akif Salı (Müftü)	Dügâh	Îlâhi	Aksak Semâi
259.	Vücudun Mazhar-ı Sırr-ı	Râkım Elkutlu	-	Hicâz	Tevşîh	Aksak Semâi
260.	Vücudun Mazhar-ı Sırr-ı	Selanikli Ahmed Efendi	-	Uşşak	Tevşîh	Evsat
261.	Vücut Birdir Ayna iki Gör	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hüseyini	Îlâhi	Düyek
262.	Ya Hüdai Ya Hüdai	Necdet Varol	Necdet Varol	Hicâz	Tevşîh	Sofyan
263.	Ya Îlâhi Gafletim Çok	Akın Özkan	Mehmet Turan Yazar	Saba Buselik	Îlâhi	Düyek
264.	Ya Îlâhi İsm-i Azam	Bekir Sıdkı Sezgin	-	Segâh	Tevşîh	Devr-i Hindi

	Hakkı					
265.	Ya İlâhi Kasırım Şükründe Ben	Hüseyin Sadeddin Arel	İsmail Hakkı	Kürdili Hicâzkâr	Durak	Durak Evferi
266.	Ya Nebiyyül Rahman	Necdet Varol	Necdet Varol	Hicâz	İlâhi	Sofyan
267.	Ya Resulallah Cemalin Gün Gibi Verdi Ziya	Selanikli Ahmed Efendi	Abdülehad Nuri (Şeyh)	Hicâz	İlâhi	Evsat
268.	Ya Vasiat Mağfîret Halime Senden Medet	Hüseyin Sadeddin Arel	İbrahim Hakkı	Buselik	Durak	Durak Evferi
269.	Yaktın Bizi Gül Goncası Bülbül	Yılmaz Karakoyunlu	Yasin Hatipoğlu	Segâh	İlâhi	Sofyan
270.	Yandım Aşkın Ateşinden	Ahmet Yardım	Ahmet Yardım	Uşşak	İlâhi	Düyek
271.	Yapış Pir Eline Yabanda Kalma	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Suzinâk	İlâhi	Sofyan
272.	Yapıştım Çok Şükür Bir Ulu Ele	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Hicâz	İlâhi	Sofyan
273.	Yarattığın Cihan İçin	Yusuf Nalkesen	Yusuf Nalkesen	Hicâz	İlâhi	Sofyan
274.	Yine Gönlüm Açılıp Haddi Yok	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Bestenigâr	İlâhi	Sofyan
275.	Yine Gönlüm Çağlamada	Lütfi Filiz	Lütfi Filiz	Şevkefza	İlâhi	Müsemme n
276.	Yönelelim	Teoman	Ahmet	Uşşak	İlâhi	sofyan

	Allaha Veysel Karani Gibi	Önaldı	Arıtürk			
277.	Yönelelim Allaha Veysel Karani Gibi	Bekir Sıdkı Sezgin	Ahmet Arıtürk	Hüzzam	Îlâhi	Nim Sofyan
278.	Yunus Sensiz Gönül Taşmaz	Bekir Sıdkı Sezgin	Emine Ertem	Tahir	Îlâhi	Raksan
279.	Yüce Sultanım Derde Dermanım	Hüseyin Sadeddin Arel	Yunus Emre	Şerefnüma	Durak	Durak Evferi
280.	Zahida Dem Urma Aşkdan	Hüseyin Sadeddin Arel	Himmeti	Segâh	Durak	Durak Evferi
281.	Zatını Davet Buyurdu Bu Gece	Râkım ELkutlu	-	Segâh	Tevşîh	Devr-i Hindi
282.	Zehi Zati- ülühiyyet Mühim	Hüseyin Sadeddin Arel	-	Acem Âşiran	Âyin-i Şerif	-

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Barış DOĞAN

Doğum Yeri ve Yılı :

Medeni Hali

Eğitim Durumu:

Lisans : Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsikîsi Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü (2004)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimler Anasanat Dalı, Duysal Tasarım Programı (2007)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

1. İngilizce (Orta)

İş Deneyimi:

Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsikîsi Konservatuvarı, Temel Bilimler Bölümü, Öğretim Görevlisi (2009-.....)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

1. Doğan, Barış (2020), “20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir’de Dinî Müsikî Bestecileri”, *Eurasian Journal of Music and Dance*, Sayı:16, s.216-230.